

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Η. Βλαβδίκη Γεωργίου Σ. Καρυδάτου - Κάπια
Σε Αρραβόγης του Πάβου Σ. Καρυδάτου - Συροσίου -
γράφει. 2 Αγοστή 1947 - 7 - 1947

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

(Ἡ ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΟΣ)

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ»

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1932

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ «**Συμπόσιον**» εἶναι τὸ πιδ τεχνικὸ καὶ τὸ πιδ θελκτικὸ ἔργον τοῦ μεγάλου φιλοσόφου τῆς ἀρχαιότητος Πλάτωνος. Ἡ ὑπόθεσις ἔχει μὲ λίγα λόγια ὡς ἑξῆς :

Ὁ Ἀγάθων, ὁ τραγικὸς ποιητής, ἐκάλεσεν εἰς συμπόσιον τοὺς φίλους του γιὰ νὰ γιορτάσουν τὴν πρώτη τραγικὴ του νίκη· προσκεκλημένοι ἦσαν πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Σωκράτης, ὁ ὁποῖος πῆρε μαζὺ του καὶ τὸν Ἀριστόδημο, ὁ Φαῖδρος, ὁ Πανσανίας, ὁ ἰατρός Ἐρυξίμαχος καὶ ὁ κωμικὸς ποιητής Ἀριστοφάνης. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶχαν ὄρεξι γιὰ νὰ πιοῦν, ἔφ' ὅσον καὶ τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἶχαν πιῆ κατὰ κόρον, γιὰ τὸ ἀποφραδίζουσαν νὰ πίνουσαν λίγο—λίγο— ὅσον ὁ καθένας θέλει καὶ νὰ συζητήσουν. Θέμα συζητήσεως προετάθη ἀπὸ τὸν Ἐρυξίμαχον ὁ Ἔρως. Ἀρχίζουσαν τότε ὁ καθένας νὰ λέη τὴ γνώμη του....

Ὁ Πλάτων ὅμως δὲν μᾶς εἰσάγει ἀπ' εὐθείας τὴν ὑπόθεσιν· ἀλλὰ μᾶς παρουσιάζει τὸν Ἀπολλόδωρον τὸν Ἀθηναῖον νὰ διηγῆται τὰ τοῦ συμποσίου εἰς τοὺς φίλους του. Εἰς αὐτὸν δὲ τὰ εἶχεν εἰπῆ ὁ Ἀριστόδημος, ὁ ὁποῖος καθὼς προείπομεν εἶχε παρακαθηθεῖ στὸ συμπόσιον, προσκληθεῖς ἀπὸ τὸν Σωκράτη.

Ἔστε τυπικῶς μὲν τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου εἶναι δύο, ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους του. Κυρίως ὅμως ὁρῶνται πρόσωπα εἶναι ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀγάθων, ὁ Φαῖδρος, ὁ Ἐρυξίμαχος, ὁ Πανσανίας, ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ν. Π.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

(Ἡ ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΟΣ)

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

ΠΡΩΤΑ { ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ
 { ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ

ΕΠΕΙΤΑ { ΣΟΚΡΑΤΗΣ
 { ΑΓΑΘΩΝ
 { ΦΑΙΔΡΟΣ
 { ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ
 { ΕΡΥΞΙΜΑΧΟΣ
 { ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ
 { ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ.— Ὑποθέτω πὼς δὲν εἶμαι ἀμελέτητος σὲ ὅσα μὲ ρωτᾶτε· καὶ νὰ σᾶς πῶ τὸν λόγο· πρὸ ὀλίγου ἀνέβαινα ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἀπὸ τὸ Φάληρον, στὴν Ἀθήνα· κάποιος λοιπὸν γνωστός μου, πού ἐρχότου ἀπὸ πίσω μου, μὲ εἶδεν ἀπὸ μακρῶν, μ' ἀνεγνώρισε καὶ γελῶντας ἐφώνηξε :

—Ἔ! Φαληριώτη Ἀπολλόδωρε! δὲν μὲ περιμένεις καὶ μένα ;

Ἔσταθῆκα τότε καὶ περίμενα. Αὐτὸς, σὰν ἐπλησίασε, μοῦ λέει:

—Καὶ ποῦ νᾶξερεις, Ἀπολλόδωρε, ὅτι τώρα τελευταῖα σὲ ζητοῦσα μ' ἐπιμονή, γιατί θέλω νὰ μάθω ὅσα γιὰ τὸν ἔρωτα εἶπαν ὁ Ἀγάθων, ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι τότε παρευρέθησαν στὸ συμπόσιο. Κάποιος, πού ὁ ἴδιος τᾶκουσεν ἀπὸ τὸν Φοίνικα τοῦ Φιλίππου, μοῦ τὰ διηγήθηκε, ἀλλὰ δὲν κατάλαβα καὶ πολλὰ πράγματα· μοῦπεν ὅμως ὅτι καὶ σὺ τὰ ξέ-

«οεις' γιαντὸ λοιπὸν σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ τὰ διηγηθῆς σὺ ἄλλωστε εἶναι καὶ ὑποχρέωσή σου, μορεῖ νὰ πῆ κανεῖς, ἀφοῦ πρόκειται νὰ διηγηθῆς τοὺς λόγους τοῦ φίλου σου' (τοῦ Σωκράτους) καὶ πρῶτα—πρῶτα, ἐπρόσθεσε νὰ μοῦ πῆς ἂν σὶ ἐ συνομιλία αὐτὴ ἦσουν σὺ παρῶν ἢ ὄχι !

Ἐγὼ ἀπάντησα τότε :

—Φαίνεται πὼς αὐτὸς ποὺ σοῦ τὰ διηγήθηκε τίποτε τὸ ξεκάθαρό δὲν σοῦ εἶπε, ἀφοῦ σὲ ἄφησε μὲ τὴν ιδέα ὅτι τώρα κόντὰ ἐγένεν αὐτὴ ἡ συνομιλία ὥστε νὰ μποροῦσα νὰ παρευρίσκωμαι κ' ἐγώ.

—Ἔτσι νόμιζα.

—Ἀπὸ ποῦ εἶσαι, ὦ Γλαύκων, εἶπα ἐγώ, καὶ δὲν ξέρεις ὅτι ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια ὁ Ἀγάθων λείπει ἀπ' τὴν Ἀθήνα; Καὶ ἀπ' ὅτου ἐγὼ συναναστρέφομαι τὸν Σωκράτη καὶ παρακολουθῶ μὲ ἐπιμέλειαν ὅσα λέγει καὶ κάμνει, δὲν εἶνε ἀκόμη τρία χρόνια. Πρὸ τοῦ γνωρίσω τὸν Σωκράτη, περιπλανώμουν στὴν τύχη καὶ νόμιζα ὅτι κάτι κάνω καὶ ἤμουν χειρότερος ἀπὸ τὸν καθένα, ὅπως καὶ σὺ τώρα ποὺ ἔχεις τὴ γνώμη ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ κάνης ὅ,τι ἄλλο παρὰ νὰ φιλοσοφῆς.

Κ' ἐκεῖνος εἶπε :

—Ἄφησε τὶς εἰρωνίες καὶ πές μου πότε ἐγένεν ἡ συνομιλία ἐκείνη.

Τοῦ ἀπάντησα ἐγὼ τότε ὅτι ἡ συνομιλία ἐγένε ὅταν ἐμεῖς εἴμαστε παιδιὰ ἀκόμη, δηλαδὴ τὴν ἐπομένη τῆς ἡμέρας ποὺ ἐνίκησεν ὁ Ἀγάθων μὲ τὴν πρώτη του τραγωδία καὶ γιόρταζε τὰ ἐπινίκια καὶ αὐτὸς κ' ἐκεῖνοι ποὺ ἔλαβαν μέρος σὺ ἡχοῦ τῆς τραγωδίας του.

—Ὡστε εἶναι, καθὼς φαίνεται, ἡ ἱστορία πολὺ παλιά. Ἀλλὰ τότε, ποιὸς σοῦ τὰ διηγήθηκε; Μήπως ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης;

—Ὁχι, μὰ τὸν Δία, εἶπα ἐγώ, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ τὰ εἶπε καὶ στὸν Φοῖνικα τοῦ Φιλίππου. Ἦταν κάποιος Ἀριστόδημος Κυδαθηναεὺς, ἓνας τόσος δὰ καὶ πάντοτε ξυπόλητος. Παρευρέθη ἐκείνη συνομιλία ὁ ἴδιος, γιατί, καθὼς νομίζω, ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πλεῖσθους θεαμαστὲς, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τοῦ Σωκράτη.

Ἄλλ' ὁμως καὶ τὸν Σωκράτη ἐρώτησα γιὰ μερικά πράγματα, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀκούσα ἀπ' τὸν Ἀριστοδήμο καὶ συμφωνοῦσε μὲ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀριστοδήμου.

—Μὰ τότε λοιπόν, μοῦ λέγει, τί κάλεσαι καὶ δὲν μοῦ τὰ διηγῆσαι. Ὡς τὴν Ἀθήνα ὁ δρόμος εἶναι ἀρκετός· μιὰ χαρὰ μπουεῖς νὰ μοῦ τὰ πῆς νὰ τ' ἀκούσω.

Κ' ἔτσι περπατώντας τοῦ τὰ εἶπα· γιαντὸ στὴν ἀρχὴ σᾶς ἐτόνισα πὼς δὲν εἶμαι ἀμελέτητος. Ἄν λοιπὸν θέλετε καὶ σὲ σᾶς νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆ, θὰ τὸ κάμω μὲ ὄλη μου τὴν εὐχαρίστηση, γιὰτὶ ἐγὼ τοῦλάχιστον εὐχαριστοῦμαι ὑπερβολικὰ εἴτε ὅταν ὁμιλῶ εἴτε ὅταν ἀκούω ἄλλους νὰ ὁμιλοῦν γιὰ διάφορα φιλοσοφικὰ θέματα· καὶ τοῦτο ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ὠφέλεια ποὺ νομίζω ὅτι κερδίζω ἀπὸ τέτοιες ὁμιλίαις. Ἀπεναντίας, ὅταν ἀκούω ἄλλα θέματα ὁμιλίας, ὅπως εἶναι συνήθως τὰ ἰδικὰ σας ποὺ εἰσθε πλούσιοι καὶ καταγίνεσθε μὲ τὰ χρηματιστηριακά, ὄχι μόνον ἐγὼ στενοχωροῦμαι ἀλλὰ καὶ σᾶς τοὺς φίλους μου ἐλεεινολογῶ, γιὰτὶ σᾶς περνᾷ ἡ ἰδέα ὅτι κάτι κάνετε, ἐνῶ τίποτε δὲν κάνετε. Δὲν ἀποκλείεται φυσικὰ καὶ σεῖς νὰ μὲ νομίζετε ἀξιολύπητο· κ' ἴσως νὰ μὴν ἔχετε ἄδικο. Ἡ διαφορὰ ὁμως εἶναι ὅτι ἐγὼ δὲν σᾶς νομίζω μόνον ἀξιολύπητους, ἀλλὰ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος.

ΦΙΛΟΣ ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ.—Ὁ ἴδιος εἶσαι πάντοτε Ἀπολλόδωρε, γιὰτὶ πάντα ἐλεεινολογεῖς καὶ τὸν ἑαυτό σου καὶ τοὺς ἄλλους. Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι θεωρεῖς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, βάζοντας πρῶτα τὸν ἑαυτό σου, πραγματικὰ ἀθλίους, ἐκτὸς μονάχα ἀπὸ τὸ Σωκράτη. Τώρα, γιὰτὶ ὁ κόσμος σὲ λέει «μανιακὸ» δὲν ξέρω, ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στοὺς λόγους σου τέτοιος εἶσαι· πάντοτε μὲ τὸν ἑαυτό σου καὶ μὲ τοὺς ἄλλους τᾶχεις, ἐξαιρῶντας τὸν Σωκράτη.

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ.—Δίκιο ἔχεις, φίλτατέ μου. Καὶ μανιακὸς εἶμαι καὶ παραπαίω, ἀφοῦ ἔτσι σκέπτομαι γιὰ τὸν ἑαυτό μου καὶ γιὰ σᾶς.

ΦΙΛΟΣ ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ.—Δὲν τ' ἀφήνομε αὐτά, Ἀπολλόδωρε; Γιὰτὶ νὰ χαλᾶμε τὴν καρδιά μας χωρὶς λόγο; Καὶ τώρα, ἂν ἔχης τὴν καλωσύνη, διηγήσου μας ὅσα γιὰ τὸν ἔρωτα εἶπαν τοῦ Ἀγάθωνος.

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ.—Ἴδου τὶ ἐπάνω-κάτω εἶπαν· ἀλλὰ πιθ.

καλὰ νὰ προσπαθῆσω νὰ σᾶς τὰ διηγηθῶ ὅπως μοῦ τᾶπεν ὁ Ἄριστόδημος.

—Μοῦ εἶπε λοιπὸν ὅτι τυχαίως συνήντησε τὸν Σωκράτη, ποῦ —πράγμα σπάνιο— ἦταν φρεσκολουσμένος καὶ ποδεμένος με σαν δάλια. Τὸν ρώτησε ποῦ πηγαίνει ἔτσι καλλωπισμένος. Ἀπάντησε τότε ὁ Σωκράτης:

—Πηγαίνω νὰ δειπνήσω στοῦ Ἀγάθωνος, γιατί χθὲς ποῦ γιόρταζε τὴ νίκη του, ἀπέφυγα νὰ παρευρεθῶ, γιατί φοβήθηκα τὸν ὄγλο· αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποῦ καλλωπίσθηκα, γιὰ νὰ πάω δηλαδὴ ὁμορφος σ' ὁμορφον· ἀλλὰ σὺ τί θᾶλεγε, ἐπρόσθεσε, ἂν σοῦ ἐπρότεινα νὰ ἔλθης καὶ σὺ στὸ δειπνο ἀπροσκάλεστος;

—Ὅπως ὀρίζεις, ἀπάντησεν ὁ Ἄριστόδημος.

—Ἀκολούθησέ με λοιπὸν, εἶπεν ὁ Σωκράτης, γιὰ νὰ χαλάσουμε καὶ τὴν παροιμία, ἀλλάζοντάς την καὶ ν' ἀποδείξουμε φυσικά, ὅτι καὶ στῶν γενναίων τὸ τραπέζι πηγαίνουν ἀπροσκάλεστοι οἱ γενναῖοι. Ἄλλως τε ὁ Ὅμηρος ὄχι μόνο τὴ χαλαεὶ, ἀλλὰ σχεδὸν τὴν ἐξευτελίζει· γιατί, ἐνῶ παρέστησε τὸν Ἀγαμέμνονα μὲν ὡς πολεμιστὴν ἐξαιρετικὰ γενναῖον, καὶ τὸν Μενέλαον ὡς μαλθακόν, παρουσιάζει ὁμοῦ τὸν Μενέλαον, νὰ ἔρχεται ἀπροσκάλεστος στὸ τραπέζι τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅταν ἐκεῖνος γιορτάζει καὶ γλεντάει· δηλαδὴ δὲ παρουσιάζει ἄνθρωπον κατώτερον νὰ πηγαίνει ἀπροσκάλεστος στὸ τραπέζι πολὺ καλλιτέρου του.

Ἄφου τᾶκουσεν αὐτά, εἶπεν ὁ Ἄριστόδημος.

—Ἴσως λοιπὸν κ' ἐγὼ νὰ κινδυνεύσω—κί' ὄχι ὅπως σὺ τὰ λέγεις, ὦ Σωκράτη, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸν Ὅμηρο—δηλαδὴ ἀσήμαντος ἐγὼ νὰ πάω ἀπροσκάλεστος στὸ τραπέζι ἐνὸς σοφοῦ. Σὺ λοιπὸν, ποῦ μὲ πέρνεις μαζῆ σου, θὰ μὲ δικαιολογήσης; Ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ πῶ ὅτι δὲν ἐπῆγα ἀπροσκάλεστος ἀλλ' ὅτι σὺ μὲ κάλεσες.

—Εἴμαστε δυό, ἀπάντησεν ὁ Σωκράτης, καὶ εἴτε ὁ ἕνας εἴτε ὁ ἄλλος θὰ βροῦμε τι νὰ ποῦμε· ἀλλ' ὅς πηγαίνουμε.

—Ταῦτα, ἀφου εἶπαμεν, ἐπηγαίναμε, ἐξακολούθησεν ὁ Ἄριστόδημος. Ὁ Σωκράτης ὥστόσο ἔγινε σκεπτικὸς ἐνῶ προχωρούσαμε κ' ἔμεινε πίσω. Στάθηκα νὰ τὸν περιμένω, ἀλλὰ μοῦ παράγγειλε νὰ προχωρήσω μπροστά. Ἔτσι ἔφθασα στὸ σπίτι τοῦ

Ἄγαθωνος, ὅπου βρῆκα τὴν πόρτα ἀνοικτή. Μοῦ συνέβηκε μά-
λιστα καὶ κάτι νόστιμο· ἓνας δοῦλος τοῦ Ἄγαθωνος ἦλθεν ἀπο-
μέσα νὰ με ὑποδεχθῆ καὶ με ὠδήγησεν ἀμέσως ἐκεῖ ποῦ ἦσαν ξα-
πλωμένοι καὶ οἱ ἄλλοι προσμένοντας ν' ἀρχίσῃ τὸ δεῖπνο. Μό-
λις με εἶδεν ὁ Ἄγαθων εἶπεν :

— Ἀριστόδημε, σὲ καλὴ ὥρα ἦρθες γιὰ νὰ δειπνήσῃς μαζῆ
μας· ἂν ὅμως ἦρθες γι' ἄλλο πράγμα, ἄς τὸ ἀναβάλλουμε γι'
ἄλλη φορά. Χθὲς ἔψαξα παντοῦ νὰ σὲ βρῶ γιὰ νὰ σὲ προσκαλέ-
σω, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατο νὰ σὲ βρῶ. Ἄλλὰ πῶς δὲν μᾶς φέρ-
νεις τὸν Σωκράτη ;

Τότε ἐγὼ γύρισα πίσω μου, ἐξακολούθησεν ὁ Ἀριστόδημος,
καὶ εἶδα μ' ἐκπληξιν, ὅτι ὁ Σωκράτης δὲν με εἶχεν ἀκολουθήσει.
Εἶπα λοιπὸν πῶς ἐρχόμουν μαζὺ με τὸν Σωκράτη, ὁ ὁποῖος καὶ
με κάλεσε στὸ δεῖπνο.

— Ἐκαμες πολὺ καλὰ ν' ἄρθῃς εἶπεν ὁ Ἄγαθων· ἀλλὰ ποῦ
εἶναι ὁ Σωκράτης ;

— Ἀπὸ πίσω μου ἐρχότουν· κ' ἐγὼ ἀπορῶ τί ἐγίνε.

— Ἐ! παιδί, εἶπεν ὁ Ἄγαθων σ' ἓνα δοῦλό του, δὲν κυττά-
ξεις ποῦ νᾶναι ὁ Σωκράτης καὶ νὰ τὸν φέρῃς μέσα ; Σὺ, Ἀρι-
στόδημε, ξαπλώσου κοντὰ στὸν Ἐρξιμάχο.

Καὶ διάταξε τὸ δοῦλο νὰ μοῦ πλύνῃ τὰ πόδια γιὰ νὰ ξαπλω-
θῶ. Στὸ μεταξὺ ἦλθεν ἄλλος δοῦλος καὶ μᾶς ἀνάγγειλεν, ὅτι ὁ
Σωκράτης εἶχε παραμερίσει καὶ στεκότουν στὸ πρόθυρο ἐνὸς
γειτονικοῦ σπιτιοῦ καὶ ὅτι, μολονότι τὸν κάλεσε, δὲν ἤθελε νὰ
μπῆ μέσα.

— Πολὺ παρᾶξενο αὐτὸ ποῦ λὲς εἶπεν ὁ Ἄγαθων. Πήγαινε
παῖλι νὰ τὸν καλέσῃς καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃς ὅσο ποῦ νᾶρθῃ.

Τότε μπῆκε στὴ μέση ὁ Ἀριστόδημος κ' εἶπεν :

— Ὅχι! ἀφήστε τον ἤσυχο. Τοῦ συμβαίνει πολλὰς φορὰς
αὐτό, δηλαδὴ ν' ἀπομακρύνεται καὶ νὰ σταματᾷ ὅπου τύχῃ. Σὲ
λίγο θᾶρθῃ, νομίζω. Γιαυτὸ μὴ τὸν ἐνοχλῆτε, ἀλλ' ἀφήστε τον.

— Ἄς γίνῃ ἔτσι, εἶπεν ὁ Ἄγαθων, ἀφοῦ ἔχεις αὐτὴ τὴ γνώ-

μη. Ἄλλὰ σὲ μᾶς τοὺς ἄλλους, παιδιὰ, φέρτε νὰ φᾶμε. Φέρτε ὅ,τι θέλετε, σὰ νὰ μὴ περιμένετε διαταγὸς ἀπὸ κανένα, πράγμα πὺν δὲν τῶκαμα ποτέ μου. Θεωρῆστε λοιπὸν καὶ μένα καὶ τοὺς ἄλλους ἐδῶ σὰν δικούς σας προσκαλεσμένους καὶ περιποιηθῆτέ μας γιὰ νὰ σᾶς ποῦμε «μπράβο».

Ἐμεῖς τότε, ἐξακολούθησεν ὁ Ἀριστοδῆμος, ἀρχίσαιμε καὶ τρώγαμε, ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν φαινότανε. Ὁ Ἀγάθων θέλησε πολλὰς φορὰς νὰ στείλῃ νὰ τὸν καλέσουν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸν ἄφηνα. Τέλος, ἦρθε καὶ ὁ Σωκράτης καὶ μᾶς βρῆκε στὴ μέση τοῦ δείπνου.

Τότε ὁ Ἀγάθων, πὺν ἦταν ξαπλωμένος τελευταῖος καὶ μοναχός, εἶπεν:

—Ἐλα Σωκράτη καὶ ξαπλώσου κοντά μου, γιὰ ν' ἀπολαύσω κ' ἐγὼ τίς σοφὸς ἰδέες πὺν σοῦ κατέβηκαν στὰ πρόθυρα φυσικὰ θὰ βρῆκες αὐτὸ πὺν ζητοῦσες καὶ τὸ κρατεῖς· ἀλλιῶς θὰ βρισκόσουν ἀκόμα στὴν ἴδια θέση.

Ὁ Σωκράτης, ἀφοῦ κάθησε πρῶτα, εἶπε:

—Μακάρι, ὦ Ἀγάθων, ἡ σοφία νὰ ἦταν τέτοιο πράγμα, ὥστε νὰ χύνεται ἀπὸ τὸν πιὸ γιομάτο στὸ πιὸ ἀδειανὸν ἀπὸ μᾶς, ὅταν ἐγγίζουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον· ἀνάλογα δηλαδὴ μὲ τὸ νερὸ τῶν ποτηριῶν πὺν τρέχει ἀπὸ τὸ πιὸ γιομάτο, στὸ πιὸ ἀδειανό, διὰ μέσου τῶν μαλλιῶν. Εἶπα μακάρι ἡ σοφία νὰ ἦταν τέτοιο πράγμα, γιὰτι τότε θὰ ἦμουν εὐτυχῆς πὺν ξαπλώθηκα κοντά σου, ἐφ' ὅσον θὰ γεμίσω ἀπὸ σένα μὲ πολλὴ καὶ καλὴ σοφία. Ὅσον ἀφορᾷ τὴ δική μου σοφία, αὐτὴ καὶ μικρὴ εἶναι καὶ ἀμφισβητήσιμη, κάτι σὰν ὄνειρο· ἡ ἰδική σου ὅμως εἶναι λαμπρὴ καὶ σφριγηλή. Κ' ἐξέλαμψε ἀπὸ σένα, ἐνῶ εἶσαι ἀκόμα νέος, κ' ἐγίνε φανερὴ μπροστὰ σὲ τριάντα χιλιάδες Ἑλληνες, ὡς μάρτυρες.

—Κοροϊδεύεις, Σωκράτη, εἶπεν ὁ Ἀγάθων· ἀλλ' αὐτὰ ἄς τ' ἀφήσουμε γιὰ ὕστερα πὺν θὰ κριθοῦμε ἐγὼ καὶ σὺ περὶ τῆς σοφίας μὲ δικαστὴ τὸν Διόνυσο. Τώρα, ἄρχισε πρῶτα νὰ τρῶς.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ ξαπλώθηκεν ὁ Σωκράτης κ' ἐδείπνησαν ὅλοι, ἔκαμαν σπονδές· κ' ἀφοῦ ἔψυλαν τὸν Θεὸ καὶ

ἔγιναν ὅλα τὰλλα πού συνηθίζονται, ἤλθεν ἡ σειρά νά πιούν. Ὁ Πανσανίας τότε, πῆρε πρῶτος τὸν λόγο κ' εἶπε τὰ ἑξῆς :

—Σωστὸ εἶναι νά κανονίσουμε πρῶτα—πρῶτα, πῶς θὰ διασκεδάσουμε καλλίτερα. Ἐγὼ τοῦλάχιστο δὲν σᾶς τὸ κρύβω πῶς δὲν εἶμαι καὶ τόσο καλὰ ἔπειτ' ἀπὸ τὸ χθεσινὸ πιδόσιμο καὶ μοῦ χρειάζεται κάποια ἀναψυχή. Κ' ἔχω τὴν ἰδέα πῶς κ' ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι θὰ αἰσθάνωνται τὴν ἴδιαν ἀνάγκη· μαζί ἄλλωστε δὲν πίνουμε χθές ; Σκεφθῆτε λοιπὸν ποιὸς εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος νά πίνουμε χωρὶς νά χαλάσουμε τὸ κέφι μας.

—Πολὺ σωστὰ τὰ λὲς, Πανσανία, εἶπε τότε ὁ Ἄριστοφάνης· ἀληθινὰ μᾶς χρειάζεται μιὰ ἀνάπαυση στὸ πιδόσιμο, γιατί κ' ἐγὼ εἶμαι ἓνας ἀπὸ τοὺς χθεσινοὺς «βαφτισμένους».

Ὁ Ἐρουξίμαχος τοῦ Ἄκομενοῦ εἶπε τότε:

—Δίκιο ἔχετε καὶ οἱ δύο σας φυσικά· μόνο θᾶθελα νά ἀκούσω καὶ τὴ γνώμη τοῦ Ἀγάθωνος. Ἀντέχει νά πιῆ ;

—Καθόλου. Οὐτ' ἐγὼ δὲν βαστῶ, ἀπάντησεν ὁ Ἀγάθων.

—Τόσο τὸ καλύτερο γιὰ μᾶς τοὺς ἄλλους, ἐπανέλαβεν ὁ Ἐρουξίμαχος, δηλαδὴ ἐμένα, τὸν Ἄριστόδημον καὶ τὸν Φαῖδρον καὶ τοὺς ὑπολοίπους, ἀφοῦ σεῖς οἱ «κρυσσοπατέρες» ἀποκάματε· γιατί ἐμεῖς πάντα δὲν ἀντέχουμε στὸ πιετό. Γιὰ τὸ Σωκράτη δὲν λέω τίποτε, γιατί αὐτὸς καὶ τὰ δυὸ μπορεῖ νά τὰ κἀνῃ δηλ. καὶ νά πίνη καὶ νά μὴ πίνη. Ἐπομένως τὸ ἴδιο τῷχει, εἴτε τὸ ἓνα, εἴτε τὸ ἄλλο κάνουμε. Ἐπειδὴ λοιπὸν μοῦ φαίνεται πῶς κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν ἔχει ὄρεξη νά πιῆ πολὺ, δὲν θὰ σᾶς προκαλέσω μεγάλη ἀηδία, ἂν σᾶς πῶ τι πρᾶγμα εἶναι τὸ μεθύσι.

Λοιπὸν, ἀπὸ τὴν πείρα πού ἔχω σὰν γιατρός πού εἶμαι, τὸ μεθύσι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι πολὺ κακὸ πρᾶγμα· κ' αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού οὔτε πίνω, ἂν μπορῶ, δηλ. ἂν δὲν μὲ βιάζει κανένας νά πίνω, οὔτε καὶ παρακινῶ ἄλλον καὶ μάλιστα ἂν αἰσθάνεται τὸ κεφάλι του βαρὺ ἀπὸ μεθύσι τῆς προηγούμενης ἡμέρας.

—Ὅσο γιὰ μένα, εἶπε τότε ὁ Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος, συνήθισα νά ὑπακούω τυφλὰ στὶς ἰατρικὲς σου συμβουλὲς πάντοτε·

τὸ εὐτύχημα τώρα εἶναι πού συμφωνοῦν μετὰ τὴ γνώμη σου καὶ οἱ ἄλλοι.

Ἰ Ἐπειτ' ἀπ' αὐτὰ συμφώνησαν ὅλοι νὰ διεξαχθῆ ἡ συναναστροφή χωρὶς μεθύσι, ἀλλὰ νὰ πίνουν ἀπλῶς γιὰ εὐχαρίστηση.

— Ἀφοῦ εἴμαστε σύμφωνοι, ἐξακολούθησεν ὁ Ἐρμύμαχος, νὰ πίνη ὁ καθένας ὅσο θέλει καὶ νὰ μὴν ἀναγκάζεται, ἔχω τὴ γνώμη πὼς θᾶπρεπε τὴν αὐλητρίδα πού ἤλθε πρὸ ὀλίγου νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ πάη στὸ καλό· ἄς παίξῃ μετὰ τὸν αὐλό της νὰ διασκεδάσῃ μοναχὴ τῆς ἢ ἂν θέλῃ ἄς παίξῃ νὰ διασκεδάσῃ τις γυναῖκες. Ἐμεῖς στὴ σημερινὴ συναναστροφή νὰ ἀρκεσθοῦμε σὲ συζήτηση. Ἐχω μάλιστα ἔτοιμο, ἂν θέλετε, καὶ θέμα γιὰ συζήτηση.

Ἀπάντησαν τότε ὅλοι πὼς ὄχι μόνον θέλουν ἀλλὰ καὶ τὸν παρωιαλοῦν νὰ τοὺς δώσῃ τὸ θέμα. Εἶπε τότε ὁ Ἐρμύμαχος:

— Ἀρχίζω λοιπὸν ὅπως καὶ ἡ Μελανίππη τοῦ Εὐριπίδου. Ὅ,τι θὰ σᾶς πῶ δὲν εἶναι δικό μου ἀλλὰ τοῦ Φαίδρου αὐτοῦ ἐδῶ. Δηλαδή ὁ Φαῖδρος μοῦ λέγει μετὰ ἀγανάκτηση κάθε φορά: «Δὲν εἶναι παράξενον, Ἐρμύμαχε, ὅτι οἱ ποιηταὶ ἔχουν κάμει σ' ὅλους σχεδὸν τοὺς ἄλλους θεοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνες, καὶ στὸν Ἐρωτα, πού μολαταῦτα εἶναι τόσο μεγάλος θεός, κανενας ἀπὸ τοὺς τόσους ποιητὲς δὲν ἔκαμε ποτὲ κανένα ἐγκώμιο; Μήπως μόνον οἱ ποιητὲς; Καὶ οἱ καλύτεροι σοφιστὲς ἔχουν γράφει στὰ πεζὰ ἐπαινοὺς στὸν Ἡρακλῆ καὶ σ' ἄλλους θεοὺς, ὅπως λ. χ. ὁ περιφημὸς Πρόδικος. Σημείωσε πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν εἶνε καὶ τὸσον ἀξιοθαύμαστα, ἀφοῦ ἐγὼ ἔτυχε νὰ δῶ βιβλίον πού εἶχε μέσα ἓνα θαυμάσιον ἔπαινον στὸ ἄλατι γιὰ τὴ ὠφέλεια πού μᾶς δίνει· συνηθισμένο ἄλλωστε εἶναι καὶ ἄλλα τέτοια νὰ ἐγκωμιάζωνται. Ἐ! λοιπὸν, ἀφοῦ σὲ κάτι τέτοια πράγματα δόθηκε τόση μεγάλη σημασία, πὼς νὰ ἐξηγηθῆ τὸ ὅτι ἓνας τόσο μεγάλος θεὸς ὅπως ὁ Ἐρως παραμελεῖται καὶ δὲν βρέθηκεν ἓνας ἄνθρωπος μέχρι σήμερα πού νὰ τολμήσῃ νὰ τὸν ὑμνήσῃ ὅσο τοῦ ἀξίζει;» Σ' ὅλα αὐτὰ μοῦ φαίνεται πὼς ἔχει μεγάλο δίκιον ὁ Φαῖδρος. Ἐγὼ λοιπὸν καὶ πρόθυμος εἶμαι μετὰ τις μικρὰς μου δυνάμεις νὰ εὐχαρι-

ετήσω τὸν θεὸν αὐτὸν καὶ νομίζω πῶς εἶναι σωστὸ στὴν περίστασιν αὐτή, ὅλοι μας οἱ παρόντες νὰ τὸν τιμήσουμε. Ἄν ἐπομένως συμφωνήτε, μᾶς φθάνει ὁ Ἔρωσ ὡς θέμα γιὰ νὰ συζητήσουμε. Πρὸς τοῦτο ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς, κάνοντας ἀρχὴν ἀπὸ δεξιά, θὰ πῆ, ὅπως μπορεῖ καλλίτερα, ἕναν ἔπαινο στὸν Ἔρωτα. Πρῶτος λοιπὸν ἂς ἀρχίσῃ ὁ Φαῖδρος, ἀφοῦ καὶ πρῶτος στὴ σειρά ἔρχεται κι' αὐτὸς εἶναι ὁ πατέρας τῆς προτάσεως,

Εἶτε τότε ὁ Σωκράτης:

—Ἐουξίμαγε, ἀντίθετη γνώμη κανένας δὲν θὰ ἔχη· οὔτε ἐγὼ φυσικά, πού λέγω ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ξέρω παρὰ τὰ ἔρωτικά, οὔτε βέβαια ὁ Ἀγάθων, οὔτε ὁ Πausανίας, οὔτε ὁ Ἀριστοφάνης, πού διαρκῶς ἀσχολεῖται μὲ τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Ἀφροδίτην, οὔτε καὶ κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς παρόντας. Δὲν εἶναι ἀνάγκη βέβαια νὰ προσθέσω ὅτι γιὰ μᾶς, πού ἔχομε σειρά τελευταῖοι, δὲν εἶναι ἴδιο τὸ πρᾶγμα· διότι ἂν ἀναπτύξουν τὸ θέμα σωστά καὶ μὲ ἱκανότητα ἐκείνοι πού θὰ ὁμιλήσουν προτιήτερα ἀπὸ μᾶς, ἐμεῖς θὰ ἀρκεσθούμε σ' αὐτὰ πού θὰ ποῦν.

Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἂς ἀρχίσῃ μὲ τὸ καλὸ ὁ Φαῖδρος νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν Ἔρωτα.

Σ' αὐτὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι συμφώνησαν μὲ τὸν Σωκράτη.

Νὰ σᾶς πῶ τώρα—συνεχίζει ὁ Ἀπολλόδωρος—ὅλα ὅσα ὁ καθένας εἶπε, δὲν εἶναι δυνατὸ, γιὰτι καὶ ὁ Ἀριστόδημος δὲν θὰ θυμόتون καλὰ οὔτε κ' ἐγὼ θυμᾶμαι ὅσα ἐκεῖνος μοῦ διηγῆθηκε. Ἐνεκα τούτου, ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ καθενὸς θὰ ἀναφέρω τὰ πιὸ οὐσιώδη καὶ τὰ πιὸ ἀξιομνημόνευτα.

Πρῶτος λοιπὸν, ὅπως σᾶς εἶπα—σύμφωνα πάντοτε μὲ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀριστοδήμου—ἄρχισεν ὁ Φαῖδρος κ' εἶπε τὰ ἑξῆς περίπου:

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΑΙΔΡΟ

Ὁ Ἔρωσ εἶναι μέγας θεὸς καὶ θαυμαστός, ἔχει μόνον στοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ στοὺς θεούς, καὶ γι' ἄλλους λόγους ἀλλὰ πρὸ παντὸς γιὰτι εἶναι ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς θεούς· καὶ δὲν εἶναι βέβαια αὐτὸ μικρὸ πρᾶγμα. Ἀπόδειξις τῆς ἀρχαιό-

τηγίς του εἶνε ὅτι γονεῖς τοῦ Ἐρωτος οὔτε ὑπάρχουν, οὔτε ἀναφέρονται ἀπὸ κανένα, οὔτε ποιητὴν οὔτε πεζόν. Ὁ Ἡσιόδος λέει ὅτι πρῶτα ὑπῆρχε χάος κ' ἔπειτα ἡ «εὐρύστερος» γῆ, πού εἶναι βάσις ἀσφαλῆς καὶ αἰωνία ὄλων, καὶ ὁ Ἐρωτος. Κατὰ τὸν Ἡσιόδον λοιπὸν μετὰ τὸ χάος ἐγιναν τὰ δύο αὐτά: ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἐρωτος. Κι' ὁ Παρμενίδης ἀναφέρει ὅτι ἡ Γένεσις συνέλαβε (ἔμεινε ἐγγυος) πρῶτον ἀπὸ ὅλους τοὺς θεοὺς τὸν Ἐρωτα. Μὲ τὸν Ἡσιόδο προσέτι συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἀκουσίλαος. Ἐχομε λοιπὸν πολλὰς μαρτυρίες ὅτι ὁ Ἐρωτος εἶναι ὁ πρεσβύτερος τῶν θεῶν. Ἀφοῦ δὲ εἶναι πρεσβύτατος, γίνεται πρόξενος σὲ μᾶς καλῶν πάρα πολὺ μεγάλων, γιατί ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν νομίζω πὼς ὑπάρχει μεγαλύτερο καλὸ γιὰ ἓνα νέον, ἀπὸ ἓνα ἐραστὴν χρηστὸν καὶ δι' ἓνα ἐραστὴν ἀπὸ τὸν ἔρωτα ἐνὸς νέου. Καὶ ἐξηγοῦμαι: / τὸ αἰσθημα τῆς ντροπῆς γιὰ τὰ αἰσχροὰ καὶ τῆς φιλοτιμίας γιὰ τὰ καλά, εἶναι ἀπὸ κείνα πού πρέπει νὰ στολιζοῦν ἀπαραίτητα τοὺς ἀνθρώπους πού θέλουν νὰ ζήσουν ἐνάρετα. Γιατί χωρὶς αὐτά, οὔτε πόλις οὔτε ἰδιώτης μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ἔργα μεγάλα καὶ καλά. Ἐ! λοιπὸν αὐτὰ τὰ αἰσθημάτων οὔτε ἡ συγγένεια, οὔτε οἱ τιμές, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε κανένα ἄλλο πρᾶγμα. Μπορεῖ νὰ τὰ ἐμπνεύσῃ τόσον, ὅσον ὁ Ἐρωτος. Ὑποστηρίζω δηλαδὴ ὅτι, ἂν ἓνα ἄνδρα πού ἀγαπᾷ συμβῆ νὰ τὸν πιάσουν νὰ κάνῃ αἰσχροὺ πράξιν ἢ νὰ τὸν προσβάλλουν χωρὶς νὰ ἀμύνεται ἕνεκα ἀνανδρίας, δὲν θὰ νοιώσῃ τόσο μεγάλη ψυχικὴ συντριβὴ ἂν πιστῇ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἢ κάποιον φίλον του ἢ ἀπὸ ἓναν ὁποιονδήποτε, ὅσο θὰ νοιώσῃ ἂν πιστῇ ἀπὸ τὸν ἀγαπημένο του νέον. Τὸ ἴδιο πρᾶγμα βλέπουμε ὅτι γίνεται καὶ μὲ τὸν ἀγαπώμενον νέον: δηλ. ντρέπεται ἐξαιρετικὰ τὸν ἐραστή του, ἂν πιστῇ νὰ κάνῃ κάτι τι τὸ αἰσχρόν. Ἄν λοιπὸν ὑπῆρχε τρόπος ὥστε μιὰ πόλις ἢ ἓνα στρατόπεδο νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ ἐραστὲς καὶ ἀγαπωμένους, ἀσφαλῶς τότε θὰ εἴχαμε τὴν πιὸ τέλεια ὀργάνωσι καὶ διοίκησιν ἐφ' ὅσον ὅλοι θὰ ἀπέφευγον τὰ αἰσχροὰ ἔργα καὶ θὰ ἔδειχναν αἰμίλλαν εὐγενικιά. Στὶς μάχες αὐτοὶ μπορεῖ νὰ πῆ κανένας ὅτι θὰ ἐνικοῦσαν, μολοντί λίγοι, ὄλους τοὺς

ἀνθρώπους. Γιατί, πολὺ λιγώτερο ἂν τὸν βλέπη ὁ ἀγαπώμενος παρὰ κάθε ἄλλος, ἕνας ἔραστής θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴ θέσῃ του ἢ νὰ πετάξῃ τὰ ὄπλα του. Θὰ προτιμοῦσε μᾶλλον νὰ φονευθῇ καὶ ὄχι μόνον μιὰ φορὰ ἀλλὰ πολλές. Ἐπίσης κανένας ἔραστής δὲν θὰ ἦτο τόσοσὸν ἀνανδρὸς ὥστε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγαπώμενον ἢ νὰ μὴ τὸν βοηθήσῃ ὅταν κινδυνεύῃ. Ὁ Ἔρωσ τὸν γειμίζει ἀπὸ ἀνδρεία τόσο πού τὸν κάνει ὅμοιο μ' ἐκεῖνον πού εἶναι πολὺ ἀνδρεῖος ἐκ φύσεως. Κ' ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Ὅμηρος ὅτι ὁ θεὸς ἐμπνέει μένος σὲ μερικοὺς ἥρωες, αὐτὸ ὁ Ἔρωσ τὸ καταφέρνει νὰ γίνεται μόνον του στοὺς ἔραστῆς.

Ἔτσι μόνον αὐτοὶ ποὶ ἀγαποῦν θυσιάζουσι μ' εὐχαρίστησιν τὴν ζωὴ των ὑπὲρ τοῦ ἀγαπημένου· καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες, γιατί εἶναι ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ οἱ γυναῖκες· τέτοιο ὑπέροχο παράδειγμα εἶναι γιὰ τοὺς Ἕλληνας ἢ Ἀλκηστis, ¹⁾ ἡ κόρη τοῦ Πελοῦ, γιατί μόνη αὐτὴ προσφέρθηκε ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός της, ἂν καὶ εἶχεν αὐτὸς καὶ πατέρα καὶ μητέρα πού μπορούσαν νὰ τὸν σώσουν, ἀλλὰ δὲν θέλησαν· μετὰ τὴν τῶσθ της σιωγῇ ἀπέδειξεν ὅτι ἦσαν γονεῖς μόνον κατ' ὄνομα, ἐνῶ κατ' οὐσίαν ἦσαν ξένοι πρὸς τὸ παιδί τους. Ἡ αὐτοθυσία αὐτὴ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν, ὄχι μόνον στοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ στοὺς Θεοὺς· εἶναι φανερὸ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ Θεοὶ ἐπέτρεψαν στὴν ψυχὴ της νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸν Ἄδη, πρᾶγμα πού σὲ ἐλαχίστους ἐπέτρεψαν, ἐνῶ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔκαμαν πολλὰς καὶ μεγάλας πράξεις. Τί δείχνει αὐτό; Ὅτι οἱ θεοὶ τιτοῦν ἐξαιρετικὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀρετὴν πρὸς τὸν Ἔρωτα. Καὶ τὸν Ὁρφέα τοῦ Οἰάγρου οἱ θεοὶ ἔδιωξαν ἀπὸ τὸν Ἄδη, σάν ὁποιον καταέβηκε ζωντανὸς γιὰ νὰ πάρῃ τὴ γυναῖκά του, γιατί ἐφάνηκε δειλός, σάν κισσαρφῶδς πού ἦταν, καὶ δὲν εἶχε τὸ θάρρος ν' ἀποθάνῃ

1) Περὶ τοῦ συζύγου της Ἀδμήτου οἱ Μοῖρες εἶχαν ὀρίσει ὅτι θὰ μπορούσε νὰ μὴ ἀποθάνῃ εἰάν δεχότουσι ἢ ὁ πατέρας του ἢ ἡ μητέρα του ἢ ἡ γυναῖκά του, νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὅταν παρεστῆ ἀνάγκη, διότι λόγφ μακρᾶς ἀσθενείας ἐπλησίαζε πρὸς τὸν θάνατον ὁ Ἀδμητος, οἱ γονεῖς του δὲν ἐδέχθησαν νὰ θυσιαθοῦν γιὰ τὸ παιδί τους· ἡ γυναῖκά του ὁμως ἐδέχθη.

ἐνεκα τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ μηχανεύθηκε νὰ μῆ ζωντανὸς στὸν Ἄδη· τοῦ ἐπέτρεψαν μονάχα νὰ δῆ τὸ φάσμα τῆς γυναίκας του. Ἐπὶ πλέον τὸν κατεδίκασαν γιὰ τιμωρία ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ γυναίκες.

Ἀντίθετα ὅμως ἐτίμησαν τὸν Ἀχιλλέα τὸ γιὸ τῆς Θέτιδος, γιατί τὸν ἐτοποθέτησαν στὰ νησιά τῶν μακάρων.

Καὶ τοῦτο γιατί αὐτὸς ἤξερεν ἀπὸ τῆ μητέρα του ὅτι θὰ φωνεύσουν ἂν σκότῳν τὸν Ἑκτορα, ἐνῶ ἂν δὲν τὸν σκότῳν θὰ γύριζε στὸ πατρικὸ του σπίτι ὅπου θ' ἀπέθαινε σὲ βαθὺ γῆρας. Μ' ὅλα ταῦτα ἐτόλμησε καὶ προτίμησε ἄχι μόνον ν' ἀποθάνῃ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἔραστή του τὸν Πάτροκλον, ἀλλὰ ν' ἀποθάνῃ μετὰ τὸν σκοτωμὸ τοῦ Πατρόκλου μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ τοῦ ἐδικηθῆ τὸν θάνατον. Γι' αὐτὸ οἱ Θεοὶ τὸν ἐθαύμασαν ὑπερβολικὰ καὶ ἐντελῶς ἰδιαίτερα τὸν ἐτίμησαν, διότι ἐκτιμοῦσε δηλαδὴ τόσο πολὺ τὸν ἔραστή του. Ὁ Αἰσχύλος βέβαια, θεωρεῖ ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς εἶναι ὁ ἔραστής τοῦ Πατρόκλου καὶ ὄχι ὅπως νομίζω ἐγὼ ὁ Πάτροκλος τοῦ Ἀχιλλέως· ἀλλ' αὐτὰ πὸν λέει εἶναι ἀνοησίες· γιατί πῶς εἶναι δυνατὸ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα ἀφοῦ, καθὼς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἀχιλλεὺς ἦταν καὶ πιὸ ὁμορφος—ὄχι τοῦ Πατρόκλου μόνον ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἡρώων—καὶ ἀγένειος ἀκόμη καὶ ἐπὶ πλέον πολὺ πιὸ νέος;

Ἄλλ' οἱ θεοὶ ἂν καὶ ἀληθινὰ τιμοῦν ἐξαιρετικὰ τὴν περὶ τὸν Ἔρωτα ἀρετὴν, ὅμως περισσότερο θαυμάζουν, χαίρουν καὶ ἀμείβουν ὅταν ὁ ἀγαπώμενος ἀγαπᾷ τὸν ἔραστή παρὰ ὅταν ὁ ἔραστής τὸν ἀγαπώμενο. Καὶ τοῦτο γιατί ὁ ἔραστής εἶναι κατὰ τι πιὸ θεῖον ἀπὸ τὸν ἀγαπώμενον, καὶ σὰν νὰ κλείνῃ ἓνα Θεόν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πὸν ἐτίμησαν περισσότερο τὸν Ἀχιλλέα ἀπὸ τὴν Ἀλκηστί, μὲ τὸ νὰ τὸν τοποθετήσουν στὰ νησιά τῶν μακάρων. Συμπεραίνοντας λέγω ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἀπὸ ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ πρεσβύτερος καὶ σεβαστότερος καὶ κυριώτερος γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς καὶ εὐτυχίας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐφ' ὅσον ζοῦν καὶ ἀφοῦ ἀποθάνουν.

Αὐτὰ περὶ οὗ, κατὰ τὸν Ἀριστόδημον, εἶπεν ὁ Φαῖδρος. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸν μίλησαν μερικοὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων ὅμως τοὺς λόγους παρέλειψε ἐφ' ὅσον τοὺς εἶχε ξεχάσει, γιὰ νὰ μὴ ἀφηγηθῆ τὸν λόγον τοῦ Παισανίου, ὁ ὁποῖος εἶπε τὰ ἑξῆς:

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΥΣΑΝΙΑ

Ἔχω τὴ γνώμη, Φαῖδρε, ὅτι τὸ θέμα, ὅπως τὸ θέσαμε, δηλαδή νὰ ἐγκωμιάσουμε τὸν Ἔρωτα, δὲν τὸ θέσαμε σωστά, γιατί ὁ Ἔρωσ δὲν εἶναι ἕνας. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν εἶναι ἕνας, πὶδ σωστὸ εἶναι νὰ ὀρίσουμε ἀπὸ πρὶν ποιὸν ἀπὸ τοὺς δυὸ πρέπει νὰ ἐπαινέσουμε. Θὰ προσπαθῆσω λοιπὸν νὰ διορθώσω τὸ σφάλμα, κ' ἔτσι θὰ ὀρίσω πρῶτα-πρῶτα ποιὸν Ἔρωτα πρέπει νὰ ἐπαινέσουμε καὶ κατόπιν θὰ παινέσω τὸ Θεὸ ὅσο τοῦ ἀξίζει.

Ὅλοι μας ξέρουμε ὅτι Ἀφροδίτῃ χωρὶς Ἔρωτα δὲν ὑπάρχει. Ἄν λοιπὸν ὑπῆρχε μιὰ μονάχα Ἀφροδίτῃ, τότε ἕνας θὰ ἦταν κ' ὁ Ἔρωσ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχουν δυὸ, κατ' ἀνάγκη δυὸ εἶναι κ' οἱ Ἔρωτες. Ἀντίρρηση κανέναν νὰ φέρῃ, ὅτι δηλαδή ἡ Θεὸς δὲν εἶναι δυὸ, εἶναι ἀδύνατο, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ μιὰ εἶναι μεγαλύτερη στὴν ἡλικία, χωρὶς μητέρα, κόρη τοῦ Οὐρανοῦ, ποὺ γι' αὐτὸ τὴν ὀνομάζουμε «Οὐρανίαν», κ' ἡ ἄλλη πὶδ νέα, κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Διώνης, ποὺ τὴν ὀνομάζουμε «Πάνδημον». Κατ' ἀνάγκη λοιπὸν πρέπει ὁ Ἔρωσ ποὺ εἶναι συνεργὸς τῆς δεύτερης νὰ λέγεται Πάνδημος, κ' ἐκεῖνος ποὺ εἶναι τῆς πρώτης Οὐράνιος. Εἶναι ἀλήθεια πὼς καθῆκον μας εἶναι νὰ ἐπαινῶμε ὅλους τοὺς Θεούς, μὰ σ' αὐτὴ τὴν περίστασι θὰ προσπαθῆσω νὰ ὀρίσω τὸ πρόσωπο ποὺ ἔλαχε στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς Ἔρωτες.

Κάθε πράξι, αὐτὴ καθ' αὐτὴ, δὲν εἶνε οὔτε καλὴ οὔτε κακὴ. Αὐτὸ λ. χ. ποὺ κάνουμε ἐμεῖς τώρα, εἴτε πίνουμε, εἴτε τραγουδοῦμε, εἴτε συζητοῦμε, αὐτὸ καθ' αὐτὸ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι καλὸ, ἀλλὰ γίνεται τέτοιο ἢ τέτοιο στὴν πράξι, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ θὰπραχθῇ. Ἄν δηλαδήπραχθῇ καλὰ, γίνεται καλὸ, κ' ἂν δὲν γίνῃ σωστὰ κακό. Ἔτσι λοιπὸν κ' ἐδῶ κάθε ἔρωσ δὲν εἶναι καλὸς καὶ ἄξιος γιὰ ἐγκώμιον, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνος ποὺ παρακινεῖ στὸ νὰ ἀγαπᾶμε ὅπως πρέπει.

Ὁ Ἔρωσ λοιπὸν τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης πάνδημος εἶναι καὶ τὰ ἔργα του ἐπομένως εἶναι τυχαῖα. Τέτοιον ἔρωτα αἰσθᾶ

νονται οἱ φαῦλοι. Αὐτοὶ πρῶτα-πρῶτα ἀγαποῦν, χωρὶς νὰ κάμνουν διάκριση, γυναῖκες ἢ νέους, ἔπειτα ἀποβλέπουν περισσό-τερο στὰ σώματα τῶν ἀγαπωμένων παρὰ στὶς ψυχές, ἔπειτα προτιμοῦν ὄντα πάρα πολὺ ἀνόητα, ἀφοῦ ἐνδιαφέρονται μοιχὰ γιὰ τὴν ἀπόλαυση καὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὸν τρόπο. Γιατὸ συμβαίνει σ' αὐτοὺς νὰ κάνουν ὅ,τι τύχη, καμμιά φορὰ τὸ καλὸ, καὶ ἄλλη φορὰ τὸ κακὸ. Αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὴ Θεὰ πού καὶ πιὸ νέα εἶναι ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ἔχει μαζὶ καὶ τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ, ἀφοῦ ἔχει καὶ πατέρα καὶ μητέρα. Ὁ Ἔρωσ ὅμως τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης εἶναι Ἔρωσ πρὸς τὸ ἀρσενικὸ πρῶτα, γιατί δὲν ἔχει τὸ θηλυκὸ, ἀφοῦ εἶναι χωρὶς μητέρα, ἀλλὰ μόνον ἀρσενικὸ κ' ἔπειτα γιατί εἶναι πιὸ ἡλικιωμένη καὶ φυσικὰ ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ ἀκόλαστες ὁρμές. Γιατὸ, τρέπονται πρὸς τὸ ἀρσενικὸ αὐτοὶ πού ἐμπνέονται ἀπὸ τὸν Ἔρωτα αὐτόν, καὶ ἀγαποῦν ἐκεῖνο πού εἶναι ἀπὸ φυσικοῦ του πιὸ ρωμαλέο καὶ πού ἔχει περισσότερο νοῦ.

Κ' εὐκόλο εἶναι νὰ ξεχωρίση κανένας καὶ στὴν ἴδια τὴν παιδεραστία, ἐκείνους πού εἰλικρινὰ ἔχουν παρακηνηθῆ ἀπὸ αὐτὸν (τὸν Οὐράνιον) Ἔρωτα, γιατί αὐτοὶ δὲν ἀγαποῦν τὰ παιδιά παρὰ τότε μόνον ὅταν ἡ νοημοσύνη τους ἔχει ἀναπτυχθῆ ἀρκετά, δηλαδὴ περίπου ὅταν γίνονται ἔφοιβοι. Καὶ τοῦτο γιατί, καθὼς νομίζω, οἱ ἀρχίζοντες ἀπὸ κεῖ ν' ἀγαποῦν, ἀποβλέπουν σὲ συναναστροφὴ καὶ συμβίωση γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ καὶ ὄχι στὸ νὰ ξεπατήσουν καὶ κατακτήσουν ἓνα παιδί, ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν ἀκρισία του, γιὰ νὰ τὸ ἀφήσουν ἔπειτα περιπαίζοντας καὶ ψάχνοντας νὰ βροῦν ἄλλο. Ἐπρεπε μάλιστα νὰ ὑπάρχη καὶ νόμος πού ν' ἀπαγορεύη τὸν Ἔρωτα πρὸς τὰ μικρὰ παιδιά γιὰ νὰ μὴ ξοδεύεται τόσος ζῆλος γιὰ κάτι πού δὲν ξέρουμε πού θὰ βγῆ. Καὶ πραγματικὰ εἶναι τέλεια ἄγνωστο ἂν θὰ καταλήξουν σὲ ἀρετὴ ἢ σὲ κακία, ψυχικὴ καὶ σωματικὴ. Καὶ ὅσο γιὰ τοὺς καλοὺς ἐραστῆς, αὐτοὶ ἐφαρμόζουν θεληματικὰ αὐτὸν τὸ νόμο, θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ ὑποχρεώνωνται καὶ οἱ πάνδημοι ἐραστῆς νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, ἀπαράλλακτα ὅπως τοὺς ὑποχρεώνουμε, ὅσο μπορούμε,

νά μὴν ἀγαποῦν τὶς ἐλεύθερες *γυναῖκες*· γιατί, σημειώστε, σ' αὐτοὺς τοὺς πάνδημος ὀφείλεται κ' ἡ ντροπή, δηλαδή ἡ τόλμη μερικῶν νὰ λένε ὅτι εἶναι κακὸ νὰ χαρίζεται κανένας στοὺς ἔραστες, ἀφοῦ βλέπουν πὼς οἱ ἔρωτές τους σὲ μικρὰ παιδιὰ εἶναι παράκαιροι καὶ ἄδικοι. Ἐνῶ βέβαια ὅ,τι γίνεται κόσμια καὶ νόμιμα δὲν μπορεῖ νὰ θεωρῆται ἀξιοκατάκριτο. Γι' αὐτὸ ὅσα ἰσχύουν γιὰ τὸν ἔρωτα στὶς ἄλλες πόλεις, δὲν εἶναι δυσκολονόητα, γιατί ἔχουν καθορισθῆ με ἄπλο τρόπο.

Στὴν Ἡλιδα λ. χ. καὶ στὴ Βοιωτία κ' ἄλλοῦ, ὅπου οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ἐμπειρία στὴν τέχνη τοῦ λόγου, παραδέχονται μόνο πὼς εἶναι καλὸ τὸ νὰ παραδίδεται κανένας σ' ἔραστή, καὶ δὲν θὰ βρεθῆ κανένας οὔτε νέος οὔτε γέρος πού νὰ πῆ πὼς εἶναι κακὸ. Καὶ τοῦτο, καθὼς νομίζω, γιὰ νὰ μὴ συναντοῦν δυσκολίες προσπαθώντας νὰ πείθουν τοὺς νέους με τὰ λόγια, ἀφοῦ τοὺς λείπει ἡ εὐγλωττία.

Στὴν Ἰωνία ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη πού ζοῦν κάτω ἀπὸ βαρβάρους θεωρεῖται τὸ νὰ χαρίζεται κανένας κακὸ. Στους βαρβάρους μάλιστα, ἐξ αἰτίας τοῦ τυρρανικοῦ πολιτεύματος, θεωροῦνται κακὰ ἀκόμη καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴ γυμναστική. Καὶ θεωροῦνται κακὰ γιατί δὲν συμφέρει, φαίνεται, στοὺς ἄρχοντες, ν' ἀναπτύσσονται στὶς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων τους ὑψηλὰ συναισθήματα, οὔτε μεγάλες φιλίες, οὔτε κοινωνικοὶ δεσμοί, πράγματα πού ὅλα τὰ καταφέρνει ὁ Ἔρωσ.

Αὐτὸ τῷμαθιν μετὴν πράξι κ' οἱ δικοὶ μας τύραννοι, γιατί ὁ ἔρωσ τοῦ Ἀριστογείτονος καὶ ἡ φιλία τοῦ Ἀρμοδίου, μετὸ νὰ γενῆ σταθερή, κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τους.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πὼς ὅπου θεωρεῖται κακὸ τὸ νὰ χαρίζεται κανένας σ' ἔραστες, αὐτὸ ὀφείλεται στὴν κακία ἐκείνων πού τὸ ὥρισαν ἔτσι, δηλαδή στὴν πλεονεξία τῶν ἀρχόντων καὶ στὴν ἀνανδρία τῶν ὑποδουλωμένων, καὶ ὅπου ἐθεωρήθη καλὸ, αὐτὸ ὀφείλεται στὴ διανοητικὴ νωθρότητα. Σὲ μᾶς ὅμως τὰ πράγματα ἔχουν καθορισθῆ πολὺ πιὸ λογικά, καὶ γι' αὐτὸ, καθὼς εἶπα, δὲν εἶναι ἐνκόλονόητα.

Πραγματικά : Ἐκ τὸ ἓνα μέρος λένε πὼς εἶναι προτιμότερο νὰ ἀγαπᾷ κανέναν φανερὰ παρὰ κρυφά, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ πολὺ γενναίους καὶ πάρα πολὺ καλοὺς, ἔστω κι' ἂν εἶναι πιὸ ἄσχημος ἀπὸ ἄλλους. Ἐπίσης ἀξιοθαύμαστο εἶναι, ὅτι ὅλοι ἐνθαρρύνουν αὐτὸν ποὺ ἀγαπᾷ καὶ δὲν θεωροῦν ὅτι κάνει τίποτε κακό. Νομίζουν πὼς ἡ ἐπιτυχία του εἶναι κάτι καλό, καὶ ἡ ἀποτυχία του κάτι κακό. Ἐπίσης θεωροῦν ἐξέπαινον ἐκεῖνο τὸν ἔραστη ποὺ προβαίνει—προκειμένου νὰ ἐπιτύχη τὴν κατάκτηση—σ' ἔργα θαυμαστά, τὰ ὁποῖα ἂν τολμοῦσε κανέναν νὰ τὰ κάμη κυνηγώντας ἢ θέλοντας νὰ πιτύχη τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τέτοιο φιλοσοφικὸ σκοπὸ, βέβαια ποὺ ὅλοι θὰ τὸν ὠνείδιζαν καὶ θὰ τὸν καταφρονοῦσαν. Γιατὶ ἂν κανέναν, ἐπιθυμώντας νὰ πάρη χρήματα ἀπὸ κάποιον ἢ νὰ ἐπιτύχη πολιτικὴ ἐξουσία ἢ ἄλλη δύναμη, ἤθελε προβῆ σὲ πράξεις ὅμοιες μ' ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες προβαίνουν οἱ ἔραστες τῶν νέων, ποὺ δηλαδὴ παρακαλοῦν καὶ στὴν ἀνάγκη ἱκετεύουν, ποὺ ὀρκίζονται χίλιους ὄρκους, ποὺ κοιμοῦνται στὶς πόρτες, ποὺ ξευτελίζονται τόσο ποὺ δὲν θὰ κατεδέχοντο οὔτε δοῦλοι νὰ ξευτελισθοῦν, βέβαια θὰ ἐμποδίζονταν ἀπὸ ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ φίλους νὰ κάνη τέτοια ἔκτροπα. Δηλαδὴ οἱ ἐχθροὶ θὰ τὸν κατηγοροῦσαν ὡς κόλακα καὶ δουλοπρεπῆ, καὶ οἱ φίλοι θὰ τὸν νουθετοῦσαν καὶ θὰ ντροπόντουσαν γιὰ λογαριασμό του. Σ' ἐκεῖνον ὁμῶς ποὺ ἀγαπᾷ, ὅλα αὐτὰ χαρίζονται καὶ τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τὰ κάνη χωρὶς ντροπῆ, σὰν νὰ ἔκανε ἓνα πρᾶγμα τέλεια καλό. Ἄλλὰ τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο εἶναι πὼς—ὅπως νομίζουν οἱ πολλοὶ—ὁ ἔραστης μονάχα εἶναι ἐκεῖνος ποὺ συγχωριέται ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ἂν παραβῆ τοὺς ὄρκους, γιατί, λένε ἀφροδίσιος ὄρκος δὲν ὑπάρχει. Κ' ἔτσι καὶ θεοὶ καὶ ἀνθρώπο ἐπιτρέπουν τὰ πάντα σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ.

Ἐκ τῶν αὐτῶν μωροῦσε κανέναν νὰ γελασθῆ καὶ νὰ νομίζῃ πὼς στὴν πόλι μας θεωρεῖται πάρα πολὺ καλὸ πρᾶγμα καὶ τὸ νὰ ἀγαπᾷ κανέναν, καὶ τὸ νὰ γίνεται φίλος τῶν ἔραστῶν. Ἐκ τὸ ἄλλο μέρος ὁμῶς ὅταν δῆ κανέναν ὅτι οἱ πατέρες πέρνουν παιδαγωγοὺς καὶ δὲν ἐπιτρέπουν στοὺς ἀγαπωμένους νὰ μιλοῦν μὲ

τοὺς ἔραστὲς καὶ ὅτι τέτοια παραγγελία δίνουν ρητὰ στοὺς παιδαγωγοὺς καθὼς ἐπίσης ὅτι οἱ φίλοι ὄνειδίζουν ἂν βλέπουν κάτι τέτοιο νὰ γίνεται καὶ ὅτι οἱ γέροι δὲν ἐμποδίζουν αὐτοὺς πού ὄνειδίζουν οὔτε τῶς ἐπιπλήττουν σὰν νὰ μὴν ἔλεγαν σωστά, τότε τὸνναντίον θὰ σχηματίσῃ τὴν ἰδέα πὼς τὸ πρᾶγμα ἐδῶ θεωρεῖται παρὰ πολὺ κακὸ. Τοῦτο ἐξηγεῖται νομίζω, ἔτσι: ὅπως εἶπαμε στὴν ἀρχή, καμμιά πράξις δὲν εἶναι αὐτὴ καθαυτὴ οὔτε καλὴ, οὔτε κακὴ, ἀλλὰ καταλήγει νᾶναι καλὴ ὅταν γίνεται καλὰ καὶ κακὴ ὅταν κακά. Ἐδῶ λοιπὸν τὸ νὰ χαρίζεται κανένας σὲ ἔραστὴ εἶναι κακὸ ἂν χαρίζεται σὲ πονηρὸ τέτοιο καὶ καλὸ ἂν σὲ καλὸ καὶ ἀπὸ ἀγαθὴ προαίρεση. Καὶ πονηρὸς εἶναι ὁ ἔραστής ἐκεῖνος, ὁ πάνδημος, πού ἀποβλέπει πῶς πολὺ στὸ σῶμα παρὰ στὴν ψυχὴ, ὁ ὁποῖος φυσικὰ δὲν εἶναι οὔτε μόνιμος ἀφοῦ ἀγαπᾷ κάτι πού δὲν εἶναι μόνιμο. Γιατὶ αὐτός, ἅμα μαραθῆ ἢ νεανικὴ ἀνθηρότης τοῦ σώματος, τὸ μόνον πού ἀγαποῦσε, γίνεται ἀφαντος, λησμονώντας μὲ τὸν αἰσχροτέρο τρόπο τὰ λόγια καὶ τὶς ὑποσχέσεις του. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ τοὺς καλοὺς τρόπους ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἔραστής σ' ὅλην του τὴν ζωὴν, γιὰτὶ συνεδέθη μὲ μόνιμο πρᾶγμα. Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι πού τὰ ἔθιμά μας θέλουν νὰ ἐξετάζεται καὶ νὰ ἐλέγχεται καὶ στοὺς καλοὺς ἔραστὲς νὰ χαρίζεται ὁ νέος ἐνῶ τοὺς κακοὺς πρέπει ν' ἀποφεύγῃ. Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται μὲν ὁ ἕνας ἔρωσ, νὰ ἀποφεύγεται δὲ ὁ ἄλλος, ἀφοῦ καλὰ ἐξεστῆσθῆ σὲ ποιὰν ἀπὸ τὶς δυὸ κατηγορίες ἀνήκει ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐκεῖνος πού ἀγαπιέται. Αὐτός εἶναι κί' ὁ λόγος πού θεωρεῖται κακὸ πρῶτα πρῶτα τὸ νὰ χαρίζεται κανένας γρήγορα, χωρὶς δηλαδὴ νὰ μεσολαβῆ ἀρκετὸς χρόνος ὥστε νὰ ὑποθέτῃ κανεὶς πὼς τὸ πρᾶγμα ἐπέρασε ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη δοκιμὴν. Ἐπειτα κακὸ ἐπίσης θεωρεῖται τὸ νὰ χαρίζεται κανένας γιὰ χρήματα ἢ σὲ κάποιον ἰσχυρὸν, εἴτε γιὰτὶ κατατρεχόμενος ἐφοβήθηκε καὶ δὲν ἐγχαρτέρησε εἴτε γιὰτὶ δὲν περιφρόνησε χρήματα ἢ πολιτικὰ ἀξιώματα πού τοῦ ὑπεσχέθηκε. Γιατὶ πολὺ φυσικὰ, τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν τὸ θεωρεῖ οὔτε ἀσφαλέστατο οὔτε μόνιμο, ὅταν δὲν ἀποτελεῖ βᾶσις καλῆ φιλίας.

Ἐνας δρόμος μονάχα, σύμφωνα μὲ τὰ ἔθιμά μας, μένει, ἂν θέλῃ ὁ νέος νὰ παραδοθῇ τίμια σ' ἐραστή· γιατί σύμφωνα μ' αὐτά, ὅπως γιὰ τοὺς ἐραστῆς ἐπιτρέπεται νὰ ὑποβάλλωνται σὲ ὁποιαδήποτε δουλειὰ θέλουν, γιὰ χάρη τοῦ ἀγαπημένου νέου, χωρὶς αὐτὸ νὰ θεωρῆται οὔτε κολακεία, οὔτε πράξη πού φέρνει ντροπή, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἄλλη μιὰ μονάχα δουλεία θεληματικὴ ὑπολείπεται πού νὰ μὴ θεωρῆται ντροπὴ καὶ αὐτὴ εἶναι ἑκείνη πού ἀποβλέπει στὴν ἀρετὴ.

Γιατὶ ἐδῶ σὲ μᾶς, ἂν κανένας θέλῃ νὰ περιποιῆται ἄλλον, γιατί ἔχει τὴν ἰδέα πῶς ἀπὸ αὐτὸν θὰ γίνῃ πιὸ τέλειος, εἴτε σὲ ὠρισμένο εἶδος γνώσεως εἴτε σ' ὅποιον ἄλλο μέρος ἀρετῆς, ὅμοια κ' αὐτὴ ἢ θεληματικὴ δουλεία δὲν θεωρεῖται οὔτε αἰσχρότης, οὔτε κολακεία. Πρέπει βέβαια νὰ συμπέσουν τέλεια οἱ ὑποχρεώσεις καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δηλαδὴ μεταξὺ παιδευομένου καὶ ἐκείνου πού ἐπιδιώκει φιλοσοφία ἢ ἄλλην ἀρετὴν, γιὰ νὰ θεωρηθῇ πῶς καλὰ ἐχαρίσθησαν ὁ νέος στὸν ἐραστή. Γιατί, ὅταν ὑπάρχη μεταξὺ ἐραστοῦ καὶ νέου ἡ σύμπτωσὴ αὐτῆ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὁ καθ' ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἔχη γιὰ κανόνα, ὁ ἐραστῆς ἀπὸ τὴ μιὰ ὅτι ἐξυπηρετῶντας σ' ὅ,τι δήποτε τὸν νέο πού τοῦ ἐδόθηκε δίκαια τὸν ἐξυπηρετεῖ, κ' ὁ ἀγαπημένος ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι ἔχη καθῆκον ἐπίσης νὰ περιποιῆται αὐτὸν πού τὸν κἀνησοφὸν καὶ καλόν, καὶ ὅταν ὁ πρῶτος εἶναι πραγματικὰ σὲ θέσῃ νὰ συντελέσῃ στὸ νὰ γίνῃ ὁ ἀγαπημένος φρόνιμος κ' ἐνάρετος, κ' ὁ δεύτερος ποθῇ σι' ἀλήθεια νὰ ἐκπαιδευθῇ καὶ νὰ γίνῃ σοφός, ὅταν λέγω, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὄροι συμπέσουν, τότε καὶ μόνον τότε, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς γιὰ ἓνα νέο πῶς καλὰ δόθηκε σ' ἐραστή κ' ὄχι ποτὲ σ' ἄλλη περίστασι.

Στὴν περίστασι αὐτὴ καὶ νὰ ἐξαπατηθῇ κανένας δὲν εἶναι καθόλου αἰσχρό. Ἐνῶ σὲ κάθε ἄλλη περίστασι ντροπιάζει τὸ νέο, εἴτε γελιέται εἴτε ὄχι. Ἄν δηλαδὴ κανένας, ἔχει χαρισθῇ γιὰ χρήματα σ' ἐραστή, πού τὸν νομίζει πλούσιον, καὶ γελαστῇ, καὶ δὲν πάρῃ χρήματα, γιατί ὁ ἐραστής, ἄς ποῦμε, ἀπεδείχθη ὅτι ἦταν φτωχός, τὸ πρῶγμα δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι αἰσχρό. Γιατὶ ὁ

νέος αὐτὸς θεωρεῖται, ὡς ὁμολόγησε, ὅτι ἔχει τὴν διάθεσιν γιὰ χορήματα νὰ περιποιηθῇ ὅποιον δὴ ποτε καὶ μὲ ὅποιον τρόπο. Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι διόλου καλόν. Γιὰ τὸν ἴδιον λόγο καλὴ καὶ ἔντιμος εἶναι ἢ ἀπάτη ἐκείνου πού ἐχαρίσθη μὲ τὴν ιδέα πὼς ὁ ἔραστὴς εἶναι καλὸς καὶ πὼς μὲ τὴν φιλίαν του θὰ γίνῃ καλύτερος, ἐνῶ ἀποδείχθηκε ὅτι ἦταν αἰσχροὺς καὶ χωρὶς ἀρετῆς. Γιατὶ κι' αὐτὸς πάλιν θεωρεῖται πὼς παρουσίασεν ὅπως μπορούσε, πὼς γιὰ τὴν ἀρετὴν καὶ γιὰ νὰ γίνῃ καλύτερος, εἶναι πρόθυμος γιὰ κάθε τι καὶ γιὰ τὸν καθένα. Καὶ τοῦτο πάλιν εἶναι τὸ πιὸ καλὸ ἀπ' ὅλα. Ἔτσι καλὸν εἶναι πάντα τὸ νὰ χαρίζεται κανένας γιὰ χάσιν τῆς ἀρετῆς. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἔρωσ τῆς οὐρανίας θεᾶς, Ἔρωσ οὐράνιος καὶ πολὺ ἀξιόλογος καὶ στίς πολιτεῖες καὶ στὰ ἄτομα, γιὰτὶ ἀναγκάζει ἀμοιβαίᾳ κ' ἐκείνον πού ἀγαπᾷ κ' ἐκεῖνον πού ἀγαπᾶται νὰ ἔχουν ἐπιμέλεια γιὰ τὴν ἀρετὴν. Κ' οἱ ἄλλοι ὅλοι ἔρωτες εἶναι τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης. Αὐτῆ, Φαίδρε, ἐκ τοῦ προχείρου εἶναι ἢ συνεισφορὰ μου γιὰ τὸν Ἔρωτα.

Ἄφου ἔπαυσεν ὁ Πausanias—συνέχισεν ὁ Ἀριστόδημος— ἦταν ἢ σειρά τοῦ Ἀριστοφάνη, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς εἶχε πάθει λόξυγκα, θέλεις ἀπὸ πολυφαγία, θέλεις ἀπὸ κάτι ἄλλο καὶ δὲν μπορούσε νὰ μιλήσῃ, γιὰ τὸ γύρισε στὸν Ἐρουξίμαχον, τὸν γιατρό, πού ἦταν ξαπλωμένος κοντὰ του καὶ τοῦ εἶπεν :

—Ἐρουξίμαχε, πρέπει ἢ νὰ μοῦ σταματήσῃς τὸν λόξυγκα ἢ νὰ μιλήσῃς στὴ σειρά μου, ὡς ὅτου σταματήσῃ.

Ὁ Ἐρουξίμαχος τότε ἀπάντησε :

—Θὰ κάμω καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο· δηλαδὴ ἐγὼ θὰ μιλήσω στὴ σειρά σου καὶ σὺ στὴ δική μου, ὅταν σοῦ σταματήσῃ. Καὶ τώρα πού θὰ μιλῶ ἐγὼ, ἂν προτιμᾷς κράτησῃ τὴν ἀναπνοή σου ἀρκετὴ ὥρα κι' ὁ λόξυγκας θὰ σταματήσῃ. Εἶδὲ μή, κάμε γαργάρα μὲ λίγο νερὸ κι' ἂν τυχὸν εἶναι πολὺ δυνατὸς, γαργάλισε τὴ μύτη σου μὲ κάτι τι γιὰ νὰ φταρηνισθῆς. Μιὰ δυὸ φορὲς ἂν τὸ κάμῃς, ὅσο δυνατὸς καὶ νᾶναι, θὰ σταματήσῃ.

—Μπρὸς λοιπόν, μὴ χασομερᾷς, ἄρχισε, εἶπεν ὁ Ἀριστοφάνης. Κ' ἐγὼ θὰ κάμω ὅτι μοῦπες.

Μίλησε τότε ὁ Ἐρουξίμαχος ὡς ἑξῆς :

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΡΥΣΙΜΑΧΟ

Ἐπειδὴ ὁ Πανσανίας ἀρχισε νὰ μιλή καλὰ, μὰ ἐτελείωσε χωρὶς νὰ πῆ ὅσα ἔπρεπε, νομίζω πὼς μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ τὸν συμπληρώσω. Καὶ τὸ χωρίσμα τοῦ διπλοῦ Ἔρωτα νομίζω πὼς γίνηκε καλὰ· τὸ ὅτι ὅμως ὁ Ἔρωτος δὲν ὑπάρχει στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μόνο γιὰ τὰ ὠραῖα σώματα, μὰ πὼς ἔχει καὶ πολλὰ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ πὼς ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα πράγματα, καὶ στὰ σώματα ὄλων τῶν ζώων καὶ σ' ὅσα ξεφυτρώνουν στὴ γῆ καὶ μὲ μιὰ λέξη σ' ὅλα τὰ ὄντα, τοῦτο τὸ νομίζω ἀποδειγμένο ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ μου τέχνη, πού μ' ἐδίδαξε πόσο μεγάλος καὶ θαυμαστός εἶν' αὐτὸς ὁ Θεός, πού ἔχει μέσα του ὅλα τὰ πράγματα, ἀνθρώπινα καὶ θεῖα. Θ' ἀρχίσω ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ γιὰ νὰ τιμήσω καὶ τὴν τέχνη μου.

Τὸν διπλὸ λοιπὸν αὐτὸν Ἔρωτα τὸν ἔχει μέσα της ἡ φύσις τῶν σωμάτων, γιὰτὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς ἄλλο πράγμα εἶναι τὸ γερὸ μέρος τοῦ κορμιοῦ καὶ ἄλλο τὸ ἄρρωστο, καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνόμια μεταξύ τους. Καὶ τὸ ἀνόμοιον ἐπιθυμεῖ κι' ἀγαπᾷ τ' ἀνόμοια. Ἄλλος λοιπὸν εἶναι ὁ Ἔρωτος πού ὑπάρχει στὸ γερὸ καὶ ἄλλος ἐκεῖνος πούναί στὸ ἄρρωστο. Κ' ἐφαρμόζεται κι' ἐδῶ ἐκεῖνο πού ἔλεγε προτύτερα ὁ Πανσανίας, πὼς εἶναι καλὸ νὰ χαρίζεται κανεὶς στοὺς ἀγαθοὺς, αἰσχρὸν ὅμως νὰ χαρίζεται στοὺς ἀκόλαστους. Δηλαδή καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ κορμιὰ εἶναι καλὸ καὶ πρέπει νὰ χαρίζεται κανεὶς σ' ὅσα ἀποτελοῦν τὸ καλὸ καὶ τὸ γερὸ κάθε κορμιοῦ, κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἰατρικὴ, εἶναι ὅμως αἰσχρὸ νὰ χαρίζεται κανεὶς σ' ὅσα δὲν εἶναι γερὰ μὰ ἀρρωστιαρῖκα, καὶ ἀπεναντίας σ' αὐτὰ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ὑποχωρῇ, ἂν θέλει νὰ εἶναι ἐπιτήδειος γιαιτρός. Γιὰτὶ ἡ ἰατρικὴ, γιὰ νὰ ὀρίσω τὸ πράγμα μὲ λίγες λέξεις, εἶναι ἐπιστήμη τῶν ἐρωτικῶν ὀρμῶν τοῦ κορμιοῦ γιὰ νὰ τὸ γεμίσουν καὶ νὰ χυθοῦν ἔξω καὶ ὅποιος διακρίνει σ' αὐτὰς τὸν καλὸ καὶ τὸν αἰσχρὸν ἔρωτα αὐτὸς εἶναι ὁ καλλίτερος γιαιτρός, καὶ ἐπιτηδείατος πρακτικὸς θὰ ἦτο ἐκεῖνος πού κατορθώνει νὰ μεταβά-

λη τὰ πράγματα μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε ν' ἀποκτῆ τὸ σῶμα τὸν ἔρωτα πού ἀρμόζει ἀντὶ ἐκείνου πού δὲν ἀρμόζει καὶ πού ξέρεται ὅπου δὲν ὑπάρχει ἔρως, ἐνῶ εἶναι ἀναγκαῖος, νὰ τὸν τοποθετῆ, μὰ ὅπου ὑπάρχει τέτοιος ἀχρεῖος νὰ τὸν διώχῃ.

Πρέπει ἐπομένως ὁ γιατρὸς νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ κάμῃ φιλικὰ καὶ νὰ τὰ κάμῃ ν' ἀγαπιῶνται μεταξύ τους ὅσα βρίσκονται σ' ἐχθρικότατη κατάσταση μέσα στὸ κορμί, Καὶ εἶν' ἐχθρικότατα μεταξύ τους τὰ πιὸ ἐνάντια, δηλαδὴ τὸ ψυχρὸ μὲ τὸ ζεστό, τὸ πικρὸ μὲ τὸ γλυκόν, τὸ ξερὸ μὲ τὸ ὑγρὸ καὶ ὅσα ἄλλα τέτοια. Καὶ ἀκριβῶς σ' αὐτὰ τὰ πιὸ ἐνάντια μεταξύ τους εὗρηκε τὸν τρόπο νὰ βάλῃ ἔρωτα καὶ ὁμόνοια ὁ πρόγονός μας Ἄσκληπιός, ὅπως λένε οἱ ποιητῆς κ' ἐγὼ τὸ πιστεύω, κ' ἔτσι ἐδημιούργησε τὴν δική μας τέχνη. Σύμφωνα μ' αὐτὰ λοιπὸν κ' ἡ Ἱατρικὴ ὁλόκληρη κυβερνιέται μ' αὐτὸν τὸν Θεόν, καὶ τὸ ἴδιο κ' ἡ γυμναστικὴ κ' ἡ γεωργία.

Ὅμοια συμβαίνει καὶ γιὰ τὴ μουσικὴ, ὅπως εἶναι φανερότατο γιὰ κάθε ἄνθρωπο πού θὰ πρόσεχε λίγο, κ' αὐτὸ θέλει νὰ πῆ κ' ὁ Ἡράκλειτος, ἂν καὶ δὲν ἐκφράζεται καλά. Γιατὶ λέει ὅτι τὸ ἕνα ἐνῶ ἐχθρεύεται τὸν ἑαυτό του συμφωνεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του, ὅπως ἡ ἀρμονία τόξου ἢ λύρας ¹. Μὰ εἶναι ἐντελῶς παράλογο νὰ λέῃ κανεὶς πὼς ἡ ἀρμονία εἶναι ἔχτρα ἢ πὼς ἀποτελεῖται ἀπὸ στοιχεῖα πού ἐχθρεύονται μεταξύ τους. Μπορεῖ ὁμοίως ὁ Ἡράκλειτος νᾶθιλε νὰ πῆ τοῦτο; ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς πρὶν ἐχθρικοὺς τόνους βαρὺ καὶ δξύ, ὅταν κατόπιν ἐνώθησαν σὲ συμφωνία ἀπὸ τὴν μουσικὴ τέχνη, ἔγινεν ἡ ἀρμονία. Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν βέβαια διόλου δυνατὴ ἡ ἀρμονία ἀφοῦ τὸ δξύ καὶ τὸ βα-

(1) Ὁ Ἡράκλειτος ἦτο Ἐφέσιος φιλόσοφος πού ἐξῆσε τὸν δὸν αἰῶνα π. Χρ. Τὸ σύγγραμμά του «Περὶ φύσεως τῶν ὄντων» θεωρεῖται πολὺ σκοτεινόν. Μὲ τὴν περιεργὴ αὐτὴ φράση του ὁ Ἡράκλειτος ἤθελε νὰ παραστήσῃ τὴν ἀρμονία πού μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μέσα σὲ πράγματα ἀντίθετα.

ρὺ δὲν συμφωνοῦν μεταξύ τους. Καὶ τοῦτο γιατί ἡ ἄρμονία εἶναι συνήχηση, κ' ἡ συνήχηση σὰν συμφωνία. Καὶ συμφωνία ἐχθρῶν, ὅσο βρίσκονται σ' ἔχτρα, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη. Ἐκεῖνο πάλι ποὺ εἶν' ἐχθρικό καὶ δὲν συμφωνεῖ δὲν μπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ ἄρμονία, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ρυθμό, ποὺ ἔγινεν ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πρὶν γρήγορο καὶ ἄργό, ποὺ ἔπειτα συμφωνήσανε. Καὶ τὴν συμφωνία μεταξύ ὄλων αὐτῶν, ὅπως παραπάνω ἡ ἰατρική, ἐδῶ τὴν καταφέρει ἡ μουσική, ὅταν κατορθώνει νὰ βάλῃ ὁμόνοια καὶ ἀμοιβαῖον ἔρωτα. Ἐπομένως ἡ μουσική εἶναι ἐπιστήμη τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἄρμονία καὶ στὸ ρυθμό. Κι' ὅσο γιὰ τὴν σύσταση αὐτῆ τῆς ἄρμονίας καὶ τοῦ ρυθμοῦ δὲν εἶναι βέβαια διόλου δύσκολο νὰ διακρίνη κανεὶς τὸν ἔρωτα, οὔτε ὑπάρχει κάπως ἐδῶ ὁ διπλὸς ἔρωσ. Μὰ ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταχειριστῆ κανεὶς τὸν ρυθμὸ καὶ τὴν ἄρμονία σχετικὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους εἴτε μὲ τὴν σύνθεση ποὺ λέγεται ἄλλιῶς μελοποιΐα, εἴτε μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν συνθεμένων μελῶν καὶ μέτρων, ποὺ καὶ παιδεία ὠνομάσθηκε, ἐδῶ καὶ δύσκολο εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ ὑπάρχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐπιτήδειον τεχνίτη. Γιατὶ καὶ πάλιν ἐφαρμόζεται ὁ ἴδιος λόγος, δηλαδὴ πὼς στοὺς κοσμίους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μὲ τὸν σκοπὸ νὰ γίνουν πιὸ κόσμιοι ὅσοι δὲν εἶναι ἀκόμα τέτοιοι, πρέπει νὰ χαρίζεται κανεὶς καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν ἔρωτά τους. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ καλός, ὁ οὐράνιος, ὁ Ἔρωσ τῆς μούσας Οὐρανίας, ἐνῶ πρὸς τὸν Ἔρωτα τῆς Πολύμνιας τὸν «πάνδημον» πρέπει νὰ φερνώμεθα μὲ πολλὴ προσοχή, σὲ τέτοιο τρόπο ποὺ ἡ ἀπόλαυση τῆς ἡδονῆς ἀπ' αὐτὸν νὰ μὴν καταντᾷ σὲ ἀκολασία, ὅπως καὶ στὴ δική μας τέχνη μεγάλο ἔργον εἶναι ὁ κανονισμὸς τῶν τέρψεων ποὺ παρέχει ἡ μαγειρική τέχνη μὲ τέτοιον τρόπον ὥστε νὰ μὴ βλάπτεται ἡ ὑγεία. Καὶ στὴ μουσική λοιπὸν καὶ στὴν ἰατρική καὶ σ' ὅλα τὰλλα πράγματα, θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, πρέπει νὰ δίνεται ὅσο μπορούμε μεγαλύτερη προσοχή στὸ νὰ διακρίνομε τοὺς δύο αὐτοὺς ἔρωτες, γιατί ὑπάρχουν παντοῦ κ' οἱ δύο.

Κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ σύνθεσις τῶν ἐποχῶν τοῦ χρόνου εἶναι γιο-

μάτη ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς Ἔρωτες. Καὶ ὅταν τὰ στοιχεῖα πὺν ἀνάφερα λίγο πρὶν, δηλαδὴ τὰ ζεστά καὶ τὰ ψυχρά, τὰ ξηρά καὶ τὰ ὑγρά, τύχη ν' ἀνακατευθοῦν λογικὰ καὶ ἁρμονικὰ σ' ἔρωτα κόσμιον, φέρουν εὐτυχία καὶ ὑγεία στοὺς ἀνθρώπους καὶ στ' ἄλλα ζῶα καὶ φυτά, χωρὶς νὰ προξενήσουν καμμιά βλάβη. Μὰ ὅταν στίς ἐποχὲς τοῦ χρόνου ἐπικρατῇ ὁ ἀκόλαστος Ἔρως φέρνει πολλή καταστροφή καὶ βλάβη. Γιατὶ καὶ οἱ ἐπιδημίαι αὐτὴ τὴν ἀφορμὴ ἔχουν καθὼς καὶ πολλὰ νοσήματα τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν. Κ' οἱ πάχυνες καὶ τὰ χαλάζια κ' οἱ ἀρρώστιαι τῶν σπαρτῶν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκολασία καὶ ἀκοσμία τῶν τέτοιων ἐρωτικῶν σχέσεων, πὺν ἢ ἐπιστήμη τους, ἢ ὁποία καταγίνεται μὲ τὴν κίνηση τῶν ἀστρῶν καὶ τίς ἐποχὲς τοῦ χρόνου, λέγεται ἀστρονομία.

Ἀκόμα κι' ὅλες οἱ θυσίαι κι' ὅσα ἄλλα ἔχουν σχέση μὲ τὴν μαντικὴ τέχνη—κι' αὐτὰ εἶναι ὅσα ἀποτελοῦν τὴν ἐπικοινωνία μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ θεῶν—δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ παρὰ τὴ διατήρηση καὶ περιποίησι τοῦ Ἔρωτος. Γιατὶ ἀκολουθεῖ ὅλη ἡ ἀσέβεια καὶ ἀπέναντι τῶν γονέων καὶ ζωντανῶν καὶ πεθαμένων καὶ ἀπέναντι τῶν θεῶν, ἂν κανεῖς, ἀντὶ τοῦ κοσμοῦ ἔρωτος στὸν ὅποιον πρέπει νὰ χαρίζεται καὶ νὰ τὸν τιμᾷ καὶ νὰ τὸν πιστεύη σὲ κάθε πράξει του, προτιμᾷ τὸν ἄλλον. Κι' αὐτὰ ἀκριβῶς ἔχει ἀποστολὴ ἢ μαντικὴ νὰ ἐπιβλέπη καὶ νὰ διορθῶνῃ κ' ἐπομένως ἡ τέχνη αὐτὴ δημιουργεῖ φιλίαν μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ ποῖες ἀπὸ τίς ἐρωτικὲς κλίσεις τῶν ἀνθρώπων κλίνουν πρὸς τὸ σωστὸ ἢ πρὸς τὴν ἀσέβεια. Ἔτσι πολλὴ καὶ μεγάλη, ἢ γιὰ νὰ πῶ πιὸ σωστά, κάθε δύναμη ἔχει γενικὰ ὅλος ὁ Ἔρως, ἐκεῖνος ὅμως πὺν ἀποβλέπει στὸ καλὸ καὶ γίνεται μὲ λογικὴ καὶ μὲ δικαιοσύνη σχετικὰ καὶ μ' ἐμᾶς καὶ μὲ τοὺς θεοὺς, αὐτὸς ἔχει τὴν πιὸ μεγάλη δύναμη καὶ κάθε εὐδαιμονία μᾶς παρέχει, ἀφοῦ μποροῦμε νὰ συναναστροφώμεθα καὶ ἀναμεταξὺ μας καὶ νὰ εἴμεθα φίλοι καὶ μὲ τοὺς θεοὺς, πούναι πολὺ ἀνώτεροί μας.

Σ' αὐτὸ τὸν ἔπαινο τοῦ Ἔρωτος μπορεῖ κ' ἐγὼ πολλὰ νὰ παραλείπω, ὄχι ὅμως θεληματικά.

Μὰ ἂν ἄφηκα τίποτε, εἶναι δική σου δουλειά, Ἄριστοφάνη, νὰ μὲ συμπληρώσης· ἢ ἂν ἔχεις στὸ νοῦ σου νὰ ἐγκωμιάσης μ' ἄλλο τρόπο τὸ Θεό, ἐγκωμιάζε τον, ἀφοῦ κι' ὁ λόξυγκας σοῦ πέ-
ρασε.

Σ' αὐτὴ τὴν τελευταία ἀποστροφή τοῦ Ἐρυξίμαχου—ἐξακο-
λουθήσεν ὁ Ἄριστόδημος,—ἀπάντησεν ὁ Ἄριστοφάνης ἔτσι :

—Ἄληθινὰ ἔπαψεν ὁ λόξυγκας, μὰ ὄχι πρὶν τοῦ προσφέρει
τὸ φνάρισμα, καὶ θαυμάζω πῶς, γιὰ νὰ ταχτοποιηθῇ ὁ κό-
σμιος ἔρωσ μέσα στὸν ὄργανισμό, χρειάζεται ἢ προσφορὰ τῶν
ἤχων καὶ τῶν γαργαλισμῶν ἑνὸς φταρνίσματος· γιὰτὶ μὲ τὴν
προσφορὰν αὐτὴ ἀμέσως ὁ λόξυγκας ἔπαψε.

—Πρόσεχε, Ἄριστοφάνη, παρετήρησεν ὁ Ἐρυξίμαχος. Ἄρ-
χίζεις μὲ ἀστεῖα, ἐνῶ πρόκειται νὰ λάβῃς τὸν λόγο καὶ θὰ μ'
ἀναγκάσης νὰ σὲ προσέχω μὴν εἰσιμάξῃσαι νὰ μᾶς πῆς τίποτε
ἀστεῖα ἀπὸ τὰ συνειθισμένα σου.

Κι' ὁ Ἄριστοφάνης ἐγέλασε κ' εἶπε :

—Πολὺ σωστὰ τὰ λές, Ἐρυξίμαχε, καὶ ἄς λογαριαστοῦν ὅτι
δὲν εἰπώθηκαν ὅσα εἶπα. Μὴ μὲ προσέχεις λοιπόν, γιὰτὶ ἐκεῖνο
πὺν φοβοῦμαι δὲν εἶναι μήπως πῶ ἀστεῖα, πράγμα πὺν ἀρμό-
ζει στὴ μουσα μου καὶ θᾶτανε ἔπαινος γι' αὐτὴ, μὰ μήπως πῶ
γελοῖα.

—Μὴν τὸ βάζεις στὸ νοῦ σου πῶς μορεῖς νὰ μοῦ ξεφύγῃς.
Πρόσεχε λοιπόν καὶ μίλα, μὰ νᾶχῃς ὑπ' ὄψιν σου ὅτι θὰ μοῦ
δώσης λόγον. Μπορεῖ κ' ἐγὼ τότε νὰ φανῶ ἐπιεικής, ἂν τὸ κρίνω
σωστό.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ

—Καὶ ὅμως Ἐρυξίμαχε,—ἄρχισεν ὁ Ἄριστοφάνης,—ἔχω
σκοπὸ νὰ μιλήσω κάπως ἀλλιῶς καὶ ὄχι ὅπως ἐμίλησες ἐσὺ καὶ
ὁ Πανσανίας. Λοιπὸν ἐγὼ νομίζω ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν

νώση διόλου τὴν δύναμη τοῦ Ἐρωτος, γιατί, ἂν τὴν ἐνωθῶν ἔπρεπε νὰ φτιάσουν μεγάλους ναοὺς καὶ βωμοὺς καὶ νὰ τοῦ προσφέρουν τίς μεγαλύτερες θυσίαι, ἐνῶ τώρα τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, πού ἔπρεπε νὰ γίνωνται, δὲν γίνεται. Καὶ ὡστόσο ὁ Ἔρως ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους πῶς πολὺ ἀπὸ ὅλους τοὺς θεοὺς, βοηθεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιατρεύει ὅλα κείνα τὰ κακὰ, πού ἡ θεραπεία τοὺς θᾶδινε μεγάλην εὐτυχία στὸ ἀνθρώπινο γένος. Θὰ προσπαθῆσω λοιπὸν νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν δύναμή του καὶ σεῖς θὰ διδάξετε στοὺς ἄλλους ὅσα θ' ἀκούσετε ἀπὸ ἐμέ.

Καὶ πρῶτα πρέπει νὰ μάθετε τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὰ παθήματά της. Γιατὶ στὸν παλαιὸ καιρὸ δὲν ἦταν ὅπως σήμερον, μὰ τέλεια διαφορετική. Καὶ πρῶτα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων ἦσαν τρία, δὲν ἦσαν ὅπως τῶρα δύο, ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ, μὰ ὑπῆρχεν ἀκόμα καὶ τρίτο γένος, πού εἶτανε συνθεμένο ἀπὸ τὰ δυο πρῶτα, πού μονάχα τ' ὄνομά του διατηρήθηκε, αὐτὸ ὅμως ἐξαφανίσθηκε. Ὑπῆρχε δηλαδή κ' ἓνα ἀρσενικοθήλυκο, πού τῷλεγαν «ἀνδρόγυννον» γιατί ἦταν συνθεμένο ἀπὸ ἄντρα καὶ γυναῖκα, μὰ ἀπ' αὐτὸ σήμερον δὲν ἔμεινε παρὰ τ' ὄνομα, πού τὸ λένε γιὰ βρυσία. Καὶ ὅλο ὅμως τὸ ἀνθρώπινο γένος ἦτο διαφορετικόν, γιατί κάθε ἄνθρωπος ἦτο στρογγυλός, ἀφοῦ εἶχε τὴ ράχη καὶ τὰ πλευρὰ κυκλικὰ καὶ τέσερα χέρια, ἄλλο τόσα πόδια καὶ δυὸ πρόσωπα ἑπάνω στὸ λαιμὸ στρογγυλὰ καὶ τέλεια ὅμοια μεταξύ τους. Κεφάλι καὶ γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ πρόσωπα, πού βλέπανε ἀντίθετα, εἶχανε ἓνα, καὶ τέσσαρα αὐτιά καὶ δυὸ γεννητικὰ ὄργανα καὶ ὅλα τ' ἄλλα μὲ τρόπο τέτοιον πού μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ ἀπὸ ὅσα εἶπα. Περπατοῦσαν ὄρθιοι κατὰ τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη διεύθυνση τῶν δύο προσώπων. Ὅταν ὅμως ἤθελαν νὰ ὀρμήσουν γρήγορα, ἔτρεχαν ὅπως κάνουν οἱ παληάτσοι, ὅταν κάνουν μιὰ σειρὰ ἀπὸ τοῦμπες σηκόνοντας τὰ πόδια στὸν ἀέρα, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι οἱ τότε ἄνθρωποι, πού εἶχαν ὀκτώ μέλη γιὰ νὰ στηρίζωνται, ἐπήγαιναν κυκλικὰ μὲ πολλὴ ταχύτητα.

Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὰ τρία αὐτὰ γένη εἶχε τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ ὅτι τὸ ἀρσενικὸ εἶχε τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὸ θη-

λυκὸ ἀπὸ τῆ γῆ καὶ τὸ τρίτο πού εἶχε καὶ τὰ δύο μαζί ἀπὸ τὸ φεγγάρι, ἐπειδὴ τὸ φεγγάρι ἔχει κι' ἀπὸ τὰ δύο. Καὶ ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς καταγωγῆς των αὐτῆς, ἦταν στρογγυλὰ κι' αὐτὰ καὶ τὸ τρέξιμό τους. Καὶ ἦταν φοβερὰ γιὰ τὴ δύναμή τους, μὰ εἶχαν καὶ μεγάλες ιδέες κ' ἐτόλμησαν νὰ τὰ βάλουν καὶ μὲ τοὺς θεοὺς, κ' ἐκεῖνο πού λέει ὁ Ὅμηρος γιὰ τὸν Ἐφιάλτη καὶ τὸν Ὄττον ἢ τὸ λέει γιὰ κείνους, δηλαδὴ τὸ ὅτι ἐπιχείρησαν ν' ἀνεβοῦν στὸν Οὐρανὸ καὶ νὰ χτυπήσουν τοὺς θεοὺς.

Τότε λοιπὸν ὁ Ζεὺς κ' οἱ ἄλλοι θεοὶ, ἀφοῦ ἐσκέφθησαν μαζί τι πρέπει νὰ κάμουν, εὐρέθησαν σὲ ἀπορία, γιὰτὶ δὲν ἤθελαν οὔτε νὰ τοὺς σκοτώσουν καὶ νὰ τοὺς ρίξουν κεραυνούς, ὅπως ἔκαμαν γιὰ τοὺς γίγαντες καὶ νὰ ἐξαφανίσουν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων—γιὰτὶ τότε θὰ ἔπαυαν οἱ τιμὲς κ' οἱ ναοὶ πού κάνουν γιὰ τοὺς Θεοὺς οἱ ἄνθρωποι,—μὰ οὔτε πάλι ἤθελαν νὰ τοὺς ἐπιτρέψουν μιὰ τέτοια αὐθάρδεια. Στὸ τέλος ὁ Ζεὺς κατάφερε νὰ βρῆ τὴ χρειαζότανη κ' εἶπε :

—Μοῦ φαίνεται πὼς εὗρηκα τρόπο νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι καὶ νὰ παύσουν νὰ εἶναι αὐθάρδεις, ἀφοῦ θὰ γίνουν πιὸ ἀδύνατοι. Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ θὰ τοὺς κόψω τὸν καθένα στὰ δυό. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ γίνουν καὶ πιὸ ἀδύνατοι καὶ μαζί πιὸ χρησιμοί σ' ἐμᾶς, γιὰτὶ θὰ γίνουν περισσότεροι καὶ θὰ βαδίζουν ὄρθιοι ἀπάνω στὰ δυό τους πόδια. Κι' ἂν καὶ κατόπιν ἀπ' αὐτὸ φανοῦν ἀκόμα αὐθάρδεις καὶ δὲν θελήσουν νὰ ἡσυχάσουν, τότε θὰ τοὺς κόψω πάλι στὰ δυὸ κ' ἔτσι θὰ περπατοῦν μ' ἓνα πόδι πηδηχτά.

Ἄφοῦ εἶπεν αὐτά, ἄρχισε νὰ κόβῃ τοὺς ἀνθρώπους σὲ δυὸ

(1) Ὁ Ἐφιάλτης καὶ Ὄττος, πού ἦσαν παιδιὰ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἰριδαμείας, ἐσώριασαν μαζί σ' ἓνα σωρὸ τὰ βουνὰ Ὅσσα, Ὀλυμπο καὶ Πήλιο καὶ ἔτσι ἐτόλμησαν ν' ἀνεβοῦν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ πολεμήσουν τὸν Δία. Αὐτὸ τὸν μῦθο τὸν ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος στὸ Α τῆς «Ὀδυσσεΐας» του.

ὅπως κάνουν ἐκείνοι πὺν κόβουν τα σοῦρβα ¹/, πὺν θέλουν να τα παστώσουν, ἢ ὅπως ὅσοι κόβουν αὐγὰ μὲ τις τρίχες. Καὶ τὸν καθένα, πὺν ἔκοβε, τὸν ἔδινε στὸν Ἀπόλλωνα γιὰ νὰ τοῦ στρίβῃ τὸ πρόσωπο καὶ τὸν μισὸ λαιμὸ πρὸς τὸ μέρος πὺν ἔγινε τὸ κόψιμο, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ βλέπῃ ὁ ἄνθρωπος διαρκῶς τὸ κόψιμο πὺν ἔπαθε κ' ἔτσι νὰ φέρεται πιὸ καλά, καὶ νὰ τὸν γιαιτρεῦῃ κατὰ τὰ ἄλλα Ὅ Ἀπόλλων ἐσυμμορφώθηκε μὲ τὴν παραγγῆλια αὐτὴ κ' ἔστριβε τὸ πρόσωπο καὶ, τραβώντας τὸ δέρμα ἀπὸ παντοῦ πρὸς τὴν κοιλιὰ, ὅπως τὴν λέμε σήμερα, καθὼς εἶναι τα σουρωτα πουγγιά, τὸ ἔδενε ἀφινόντας μονάχα μὲ τρύπα στὴ μέση τῆς κοιλιᾶς, πὺν λέγεται ἀφαλός. Τις ἄλλες λοιπὸν ζάρες, τις πολλές, τις ἐλείαινε καὶ διώρθωνε τὸ στῆθος μ' ἓνα ἐργαλεῖο ὅμοιο μ' ἐκεῖνο πὺν μεταχειρίζονται οἱ τσαγκαράδες γιὰ νὰ λειαίνουν ἀπάνω στὸ καλαπόδι τις ζάρες τῶν πετσιῶν καὶ ἄφινε λίγες γύρω στὴν κοιλια καὶ τὸν ἀφαλὸ γιὰ νὰ θυμίζει τὸ παλιὸ πάθημα.

* Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἄνθρωπινη φύση χωρίστηκε σὲ δυὸ κομμάτια, κάθε κομμάτι μὲ τὸν πόθο νὰ βρῇ τὸ ἄλλο μισὸ του ἐπλησίαζε κ' ἔτσι τα δυὸ κομμάτια ἐδέοντο μὲ τα χέρια καὶ ἐσυμπλέκοντο τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὴν δυνατὴ ἐπιθυμία να κολληθοῦν πάλι μαζί, κ' ἔτσι πέθαιναν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν ἀργία, γιὰ τὴ δὲν ἤθελαν νὰ κάνουν τίποτε χωρισμένα.

Καὶ ὅταν τὸ ἓνα ἀπὸ τα δυὸ μισὰ ἐπέθαινε, ἐκεῖνο πὺν ἔμεινε ἐζητοῦσε τὸ ἄλλο καὶ συνεπλέκετο μαζί του, εἴτε ἐτύχαινε νὰ εἶναι τὸ μισὸ μιᾶς ὀλόκληρης, πρὶν γυναίκας, ἐκεῖνο δηλαδὴ πὺν λέμε σήμερα γυναῖκα ἢ τὸ μισὸ ἀπὸ ἄνδρα. Κ' ἔτσι τὸ ἀνθρώπινο γένος πῆγαινε στὴν καταστροφή. Ὁ Ζεὺς τότε συγκινήθηκε καὶ συλλογίστηκε να μεταθέσῃ τα γεννητικὰ ὄργανά τους μπρο-

(1) Τὰ σοῦρβα, πὺν οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἔλεγαν ὄσα, εἶναι ὁ καρπὸς τῆς σουρβιάς ἢ αὐγουριάς, πὺν σήμερα δὲν εἶναι πολὺ γνωστὸς στὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βόρειο Εὐβοία, ὅπου ὑπάρχει. Στὴν Μ. Ἀσία τὰ σοῦρβα λέγονται οὔρβα.

στά, γιατί ὡς τότε ἦσαν πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἡσύλληψη καὶ ἡγέννηση γινόντανε ὄχι μέσα στα κορμιά τῶν ἀνθρώπων, μὰ στὴ γῆ, ὅπως γίνεται μὲ τὰ τσιτζίκια. Ἐκαμε λοιπὸν αὐτὴ τὴν μετάθεση κ' ἔτσι ἐκανόνισε νὰ γίνεται ἡ σύλληψη ἀπὸ τὸν ἀρσενικὸν μέσα στὸν θηλυκὸν ἄνθρωπο, ἐπειδὴ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του πὼς ἔτσι, μὲ τὴν συνάφεια πὺν ζητοῦσαν τα χωρισμένα κομμάτια, εἴτε γινόντανε αὐτὴ μεταξὺ ἀνδρα καὶ γυναίκας, εἴτε μεταξὺ ἀρσενικῶν, καὶ ἡ διαιώνισις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους θὰ πετύχανε στὴν πρώτη περίπτωση καὶ γενικά, ἀπὸ τὸν κόρο τῆς συνουσίας, οἱ ἄνθρωποι θ' ἄκαναν καὶ διακοπὴ στὶς συνάφειές τους, καὶ θὰ καταγίνονταν καὶ στὴ δουλειά καὶ στὶς ἄλλες φροντίδες τῆς ζωῆς τους. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πὺν ὁ ἔρωσ τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ τους εἶναι ἐμφυτος, γιατί τοὺς τραβᾷ νὰ τοὺς ἔαναφέρῃ στὴν ἀρχικὴ τους κατάστασι καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ κάμῃ τοὺς δυὸ ἕνα καὶ νὰ γιαιτρεύῃ τὴν ἀνθρώπινη φύση.

Καθένας λοιπὸν ἀπὸ μᾶς εἶναι ἕνα κομμάτι ἀνθρώπου, σὰ μισὸς σπάρὸς ἀνοιγμένους στά δύο. Γι' αὐτὸ ζητάει ἐπίμονα πάντα τὸ ἄλλο μισὸ του. Καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἄνδρες εἶναι κομμάτια τοῦ ὄλου πὺν τότε τὸ λέγανε «ἀνδρόγυνον» εἶναι πολὺ γυναικάδες καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μοιχοὺς ἀνήκουν σ' αὐτὸ τὸ γένος, πὺν ἀπ' αὐτὸ ἐπίσης προέρχονται καὶ οἱ γυναῖκες πὺν κυνηγοῦν πολὺ τοὺς ἄνδρες καὶ οἱ μοιχαλίδες γυναῖκες. Ὅσες ὅμως γυναῖκες εἶναι κομμάτι γυναίκας δὲν προσέχουν πάρα πολὺ τοὺς ἄνδρες, μὰ πιδὸ πολὺ ἀγαποῦν τὶς γυναῖκες κ' ἀπ' αὐτὲς προέρχονται οἱ ἐταιρίστριες. Καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἄνδρες εἶναι κομμάτι ἀπὸ ἀνδρα, ζητᾶνε τὸ ἀρσενικὸ καὶ ὅσο εἶναι παιδιὰ, σὰν κομμάτια ἀρσενικοῦ πὺν εἶναι, ἀγαποῦν τοὺς ἄνδρες καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ πλαγιάζουν μαζί τους καὶ νὰ βρίσκονται στὴν ἀγκαλιά τους, καὶ αὐτὰ εἶναι τὰ καλλίτερα ἀπὸ τὰ παιδιὰ κ' ἀπὸ τὰ παιδάκια, γιατί ἀπὸ φυσικοῦ τους εἶναι ἀνδρειότεροι. Εἶναι βέβαια ἀλήθεια πὺν μερικοὶ τοὺς κατηγοροῦν πὺν εἶναι ἀδιάντροποι, μὰ τοὺς κατηγοροῦν ἀδικώτατα· γιατί αὐτὸ πὺν κάνουν δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ ἀδιάντροπιά, μὰ γιατί τοὺς τραβᾷ τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀν-

δρεία και ὁ ἀρρενωπὸς χαρακτήρας ποὺ ἔχουν κ' ἔτσι προτιμοῦν ἐκεῖνο ποὺ τοὺς μοιάζει· και τρανὴ ἀπόδειξη τούτου εἶναι πῶς μόνον οἱ τέτοιοι, ἅμα μεγαλώσουν, γίνονται ἄνδρες κατάλληλοι γιὰ τὰ πολιτικά. Κι' ὅταν πάλιν γίνουν ἄνδρες τοὺς ἀρέσουν τὰ παιδιὰ και μόνο ὁ νόμος τοὺς ἀναγκάζει νὰ κυττάξουν τὸ γάμο και νὰ κάμουν παιδιὰ, ἐνῶ ἀπὸ φυσικοῦ τοὺς δὲν ἔχουν τὸ νοῦ τοὺς σὲ τέτοια πράγματα. Ἀντίθετα τοὺς εὐχαριστεῖ νὰ περνοῦν τὴ ζωὴ τοὺς μεταξύ τοὺς ἀνύπαντροι. Γι' αὐτὸ ὁ τέτοιος ἄνθρωπος ἀγαπάει τὰ παιδιὰ και τὸν ἐραστή του και προτιμᾷ πάντα τὸ ἴδιο γένος. Ὅταν λοιπὸν συμβῆ και στὸν παιδεραστὴ και σὲ κάθε ἄλλον νὰ βρῆ τὸ ἄλλο μισό του, τόση τότε νιώθουν κ' οἱ δυὸ ἀγάπη και οἰκειότητα και ἔρωτα ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον, ὥστε δὲν θέλουν νὰ χωρισθοῦν οὔτε στιγμή. Κι' αὐτοὶ εἶναι ποὺ περνοῦν μαζί ὅλη τοὺς τὴ ζωὴ και ποὺ δὲν ξέρουν κ' οἱ ἴδιοι τὴ ζητοῦν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Οὔτε μπορεῖ κανεὶς νὰ νομίση πῶς αὐτὸ ποὺ ζητοῦν εἶναι ἡ ἀφροδισιακὴ συνουσία και πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφορμὴ ποὺ τόσο πολὺ εὐχαριστοῦνται στὴ συναναστροφὴ ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου. Μὰ εἶναι φανερὸ πῶς κάτι ἄλλο ζητεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ καθενός, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐκφράση, μαντεύει ὁμῶς ἐκεῖνο ποὺ θέλει και ὑπονοεῖ. Κι' ἂν τὴν ὥρα ποὺ εἶναι ξαπλωμένοι μαζί παρουσιάζετο ὁ Ἡφαιστος μὲ τὰ ἐργαλεῖα του και τοὺς ρωτοῦσε:

—Τὶ εἶν' ἐκεῖνο ποὺ θέλετε νὰ παραχθῆ ἀπὸ τοὺς δυὸ σας, ὦ ἄνθρωποι;

Κι' ἂν, ἐπειδὴ θ' ἀποροῦσαν τὴ ν' ἀπαντήσουν, τοὺς ξαναρωτοῦσε:

—Μήπως ἐπιθυμεῖτε νὰ γίνετε ἕνα πρᾶγμα και οἱ δυο σὲ τέτοιο τρόπον ποὺ οὔτε μέρα οὔτε νύχτα νὰ χωρίζεται ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο; Ἄν αὐτὸ ἐπιθυμεῖτε, θὰ σᾶς χωνεύσω μαζί και τοὺς δύο και θὰ σᾶς ἐνώσω μὲ τέτοιο τρόπον ποὺ, ἐνῶ εἴσθε δύο, νὰ γίνετε ἕνας κ' ἔτσι σὰν ἕνας νὰ περάσετε μαζί τὴ ζωὴ και στὸν Ἄδη ἀκόμα, ἀφοῦ πεθάνετε, νὰ ἐξακολουθεῖτε νὰ εἴσθε σὰν ἕνας πεθασμένος ἀντὶ δύο. Σκεφθῆτε ἂν αὐτὸ εἶναι ποὺ ἐπιθυμεῖτε και ἂν θὰ μείνετε εὐχαριστημένοι νὰ τὸ πιτύχετε.

Ἄν λοιπὸν τοὺς ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Ἡφαιστος, εἶναι βέβαιον πὼς οὔτε ὁ ἓνας οὔτε ὁ ἄλλος θάθελεν ἀρνηθῆ ἢ θάθελε φανῆ πὼς θέλει τίποτ' ἄλλο, μὰ θὰ νόμιζε πὼς ἀκούει ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐπιθυμοῦσε, νὰ συγχωνευθῆ δηλαδὴ καὶ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν ἀγαπημένο του καὶ νὰ γίνῃ ἓνα μ' αὐτόν. Καὶ ἡ αἰτία τούτου εἶναι ὅτι τέτοια ἦτον ἡ ἀρχικὴ μας φύση ὅταν εἴμεθα ὁλόκληροι. Σ' αὐτὸν τὸν πόθο λοιπὸν καὶ στὸ νὰ ζητοῦμε τὸ ὁλόκληρο ἐδόθηκε τὸ ὄνομα Ἐρωσ.

Στὴν ἀρχή, ὅπως εἶπα, εἴμαστε ἓνα κ' ἕνεκα τῆς αὐθαδείας μας χωριστήκαμε ἀπὸ τὸ θεὸ ὅπως οἱ Ἀρχαῖδες ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὑπάρχει λοιπὸν φόβος, ἂν δὲν φερώμεθα ὅπως πρέπει στοὺς θεοὺς, μήπως μᾶς ξανασχίσουν πάλι καὶ καταστήσουμε ὅπως τὰ σκαλισμένα στὶς στῆλες καὶ γυρισμένα πρὸς τὸ πλάϊ πρόσωπα, πού φαίνονται σὰν προιονισμένα ἀπὸ τὴ μύτη ἢ ὅπως οἱ λίσπαι (1)

Γι' αὐτὸ ὀφείλουμε ὅλοι νὰ προτρέπουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο νὰ σέβεται τοὺς θεοὺς, γιὰ νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ νέα τιμωρία μὰ καὶ γιὰ νὰ φθάσουμε στὴν ἀρχαία μας κατάσταση, ἔχοντας ὁδηγὸ καὶ ἀρχηγὸ τὸν Ἐρωτα. Σ' αὐτὸν λοιπὸν κανένας δὲν πρέπει νὰ ἐναντιώνεται· κ' ἐναντιώνεται ἐκεῖνος πού γίνεται μισητὸς στοὺς θεοὺς. Γιατὶ ὅταν εἴμεθα φίλοι καὶ τάχουμε καλὰ μ' αὐτὸ τὸ θεό, θὰ κατορθώσουμε νὰ βροῦμε κείνον πού ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμά μας καὶ νὰ σχετισθοῦμε μαζί του, πρᾶγμα πού πολὺ λίγοι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἀνθρώπους τὸ κατορθώνουν. Καὶ ἄς μὴ φαντασθῆ ὁ Ἐρουξίμαχος, ρίχνοντας τὸ λόγο μου στὸ ἄστυ, πὼς αὐτὸ τὸ λέω γιὰ τὸν Πανυσανία καὶ τὸν Ἀγάθωνα (2), γιατί

(1) «Λίσπαι» ἐλέγονταν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους τὰ δυὸ μισὰ ἀπὸ ἓνα κότσι πού τὸ χωρίζαν στὴ μέση καὶ κειοῦσαν τὰ δυὸ κομμάτια δυὸ πρόσωπα γιὰ ἐνθύμηση τῆς φιλοξενίας τοῦ ἑνὸς στὸ ἄλλο.

(2) Καί' οἱ δύο αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου πού θεωρεῖται ὅτι εἶναι παρόντα στὴν οὐλιαν τοῦ Ἀριστοφάνη. Φαίνεται ὅτι Ἀριστοφάνης θέλει νὰ τοὺς πειράξῃ ὅτι τάχα ἀγαποῦν παρὰ φύσιν.

μπορεῖ κι' αὐτοὶ νάβαι ἀπὸ τούτους, δηλαδή νάβαι κ' οἱ δύο ἀρσενικοὶ στὸ φυσικό τους, μὰ ἐγὼ μιλῶ γενικὰ γιὰ ὄλους, καὶ γι' ἄνδρες καὶ γιὰ γυναῖκες, καὶ λέγω πῶς μόνον μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ γένος μας θὰ εὐτυχήσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ἐρωτικό του πόθο ξαναγυρίζοντας στὴν παλιά του φύση. Κι' ἂν αὐτὴ ἡ παλιά φύση εἶναι ἡ καλλίτερη, ἔξ ἀνάγκης κ' ἐκεῖνο ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου πὺν πλησιάζει περισσότερο στὴ φύσιν αὐτὴ εἶναι καλλίτερο κι' αὐτὸ εἶναι τὸ νὰ πιτύχη κανεὶς στὸν ἔρωτα ἐκεῖνο πὺν ἐπιθυμεῖ. Κι' ἂν θέλουμε νὰ ὑμνήσουμε τὸν θεὸ πὺν εἶναι ἡ αἰτία τῆς εὐτυχίας μας αὐτῆς, ὀφείλουμε νὰ ὑμνήσουμε τὸν Ἐρωτα, πὺν καὶ στὴν ζωὴ μας αὐτὴ μᾶς εἶναι πολὺ χρήσιμος, γιὰτὶ ὀδηγεῖ καθένα μας στὸ σωστό, καὶ γιὰ τὰ κατόπι μᾶς δίνει πολὺ μεγάλες ἐλπίδες, ἂν δίδουμε στοὺς θεοὺς τὸ σεβασμὸ πὺν τοὺς πρέπει. Ἔτσι ἐκεῖνος πὺν μᾶς ἐγιάτρευσε καὶ μᾶς ξανάφερε στὴν παλιά μας φύση θὰ μᾶς κάμῃ εὐτυχισμένους.

Αὐτὸς εἶναι, Ἐρυσίμαχε, ὁ δικός μου ὁ λόγος γιὰ τὸν Ἐρωτα, ἐντελῶς διαφοροτικὸς ἀπὸ τὸ δικό σου.

Ὅπως σὲ παρακάλεσα καὶ πρὶν, μὴ τὸ πάρης στὸ ἀστεῖο, γιὰ ν' ἀκούσουμε τι θὰ ποῦν κ' οἱ ἄλλοι ἢ καλλίτερα τι θὰ πῆ καθένας ἀπὸ τοὺς δύο ἄλλους, γιὰτὶ μένουν μονάχα ὁ Ἀγάθων κι' ὁ Σωκράτης.

—Θὰ συμμορφωθῶ μὲ τὴν παράκλησή σου, εἶπεν ὁ Ἐρυσίμαχος—σύμφωνα πάντα μὲ τὴ διήγησιν τοῦ Ἀριστοδήμου—γιὰτὶ κι' ὁ λόγος σου μ' ἄρεσε πολὺ. Κι' ἂν δὲν ἤξερα πόσο εἶνε δυνατοὶ στὰ ἐρωτικὰ ζητήματα ὁ Σωκράτης κι' ὁ Ἀγάθων, πολὺ θὰ φοβούμουν μήπως δὲν θᾶχουν τι νὰ ποῦν ἔπειτα ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ διάφορα πὺν εἰπώθησαν. Τώρα ὅμως δὲν φοβοῦμαι.

Κι' ὁ Σωκράτης εἶπε τότε:

—Σὺ, Ἐρυσίμαχε, τὰ κατάφερες καλά, μὰ ἂν ἦσουν στὴ θέσῃ πὺν βρῖσκομαι τώρα ἐγὼ ἢ στὴ θέσῃ πὺν θὰ βρεθῶ ὅταν μιλήσῃ καὶ ὁ Ἀγάθων, θὰ ἐφοβώσων πολὺ καὶ γενικὰ θὰ ἐνωθεὺς ὅ,τι ἐγὼ τώρα νιώθω.

—Θέλεις νὰ μὲ βασκάνης, Σωκράτη, εἶπεν ὁ Ἀγάθων, καὶ νὰ μὲ κάνης νὰ τὰ χάσω μὲ τὴν ἰδέα πὼς τὸ ἀκροατήριον προσμένει ἀνυπόμονα ἀπὸ ἐμὲ πὼς θὰ πῶ ὠραῖα πράγματα.

—Θὰ ἦμουν χωρὶς ἄλλο πολὺ λησιμονιάρης, Ἀγάθων, εἶπεν ὁ Σωκράτης, ἂν, ἀφοῦ εἶδα τὸ θάρρος καὶ τὴν γενναιότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἀνέβηκες στὴ σκηνὴ μαζὶ μὲ τοὺς ἠθοποιούς καὶ κύτταξες κατὰ πρόσωπο τόσο πολὺ ἀκροατήριον, πού μπροστὰ σ' αὐτὸ θὰ παιζόντανε τὸ ἔργον σου, χωρὶς νὰ ταραχθῆς καθόλου, θὰ νόμιζα τώρα πὼς θὰ τὰ χάσης μπροστὰ σ' ἐμᾶς τοὺς λίγους.

—Τὶ λὲς, Σωκράτη; παρατήρησεν ὁ Ἀγάθων. Μήπως νομίζεις ὅτι τὸ πῆρα πάνω μου τόσο πολὺ ἀπὸ τὸ θέατρο ὥστε νὰ μὴν ξέρω πὼς γιὰ ἓνα φρόνιμον ἄνθρωπον λίγοι γνωστικοὶ εἶναι φοβερώτεροι ἀπὸ πολλοὺς ἀνόητους;

—Θᾶμουν ἄδικος ἂν εἶχα γιὰ σένα τόσο ταπεινὴ ἰδέα, ἀπάντησεν ὁ Σωκράτης. Ἀπεναντίας εἶμαι βέβαιος, Ἀγάθων, πὼς δίνεις πολὺ περισσότερη σπουδαιότητα στὴ γνώμη τῶν λίγων πού θὰ τοὺς νόμιζες σοφοὺς παρὰ στὴ γνώμη τῶν πολλῶν. Ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν ἐμεῖς εἴμαστε ἀπὸ τοὺς λίγους αὐτοῦς· γιὰτί ἐμεῖς εἶχαμ' ἔρθη καὶ στὸ θέατρο καὶ εἴμαστε κι' ἀπὸ τοὺς πολλοὺς. Θέλεις ὅμως ἴσως νὰ πῆς ὅτι, ἂν ἐτύχαινε νὰ βρεθῆς μεταξὺ ἄλλων πραγματικῶν σοφῶν, θὰ τοὺς ἐντρέπεσο, ἂν ἐνόμιζες πὼς κάνεις τίποτε ἄσχημον· ἢ δὲν εἶν' ἔτσι;

—Λὲς πολὺ σωστά.

—Καὶ τοὺς πολλοὺς δὲν θὰ τοὺς ἐντρέπεσο, ἂν ἐνόμιζες πὼς κάνεις τίποτε ἄσχημον;

Τὴν στιγμήν ὅμως αὐτὴ—ἐξακολούθησεν ὁ Ἀριστόδημος—ἐμπῆκε στὴν ὁμιλίαν ὁ Φαῖδρος κ' εἶπε:

—Φίλτατε Ἀγάθων, ἂν ἐξακολουθεῖς ν' ἀπαντᾷς στὸ Σωκράτη, θὰ τὸν κάμης πιά νὰ χάσῃ κάθε ἄλλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἐδῶ πράγματα, ἀρκεῖ μόνο νᾶχῃ κάποιον μὲ τὸν ὁποῖον νὰ κουβεντιάζῃ, καὶ μάλιστα νᾶναι κι' ὁμορφος. Ἐγὼ ὅμως, ἂν καὶ μὲ πολλή μου εὐχαρίστηση ἀκούω πάντα τὸν Σωκράτη

νά ὁμιλῇ, ὥστόσο τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίσω γιὰ τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἑρωτος πού περιμένω νὰ πῆ καθένas ἀπὸ σᾶs. Ὅταν λοιπὸν κι' ὁ ἕνας κι' ὁ ἄλλος κάμειτε τὸ καθῆκον σας αὐτὸ στὸ θεὸ, κατόπιν μορεῖτε νὰ κουβεντιάξετε.

— Πολὺ σωστὰ τὰ λές, Φαῖδρε, εἶπεν ὁ Ἀγάθων, καὶ τίποτε δὲν μ' ἐμποδίζει ν' ἀρχίσω τὸ λόγο μου· γιὰτὶ μὲ τὸν Σωκράτη μοροῶ νὰ μιλήσω καὶ κατόπι καὶ ὅποτεδῆποτε.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΑΘΩΝΑ

Πρῶτα θὰ σᾶs παρουσιάσω πῶs νομίζω ὅτι πρέπει νὰ μιλήσω καὶ κατόπι θὰ μᾶs στὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἑρωτος. Γιὰτὶ μοῦ φαίνεται πῶs ὅλοι ὅσοι ἐμίλησαν ὡs τώρα, ἀντὶ νὰ ἐγκωμιάσουν τὸ θεὸ, περιωρίστηκαν στὸ νὰ καλοτυχίζουν τοὺs ἀνθρώπους γιὰ τὰ ἀγαθὰ πρὸs αὐτοὺs, πού ὁ θεὸs εἶναι ἡ αἰτία τους. Τὶ πρᾶγμα ὅμως εἶναι αὐτὸs πού ἐχάρισεν αὐτὰ τ' ἀγαθὰ κανεῖs δὲν τῷπε. Ὡστόσο ὁ μόνος σωστὸs τρόπος κάθε ἐπαίνου καὶ γιὰ ὅποιονδῆποτε εἶνε νὰ ἐκτεθῇ τὶ πρᾶγμα εἶναι καὶ ποιῶν ἀγαθῶν εἶνε αἴτιος ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὅποιον πρόκειται νὰ γίνῃ λόγος. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο κ' ἐμεῖs, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ τὸν Ἑρωτα, εἶναι δίκαιον νὰ ἐπαινέσουμε πρῶτα αὐτὸν καὶ νὰ ποῦμε τὶ πρᾶγμα εἶνε κ' ἔπειτα τα δῶρα του.

Λέγω λοιπὸν πῶs, ἂν καὶ ὅλοι οἱ θεοὶ εἶν' εὐτυχισμένοι, ὥστόσο ὁ Ἑρωs, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ πῆ κανεῖs χωρὶs ἁμαρτία, εἶνε ὁ πιὸ εὐτυχισμένος ἀπὸ ὅλους, γιὰτὶ εἶναι ὁ ὠραιότερος κι' ὁ καλλίτερος. Καὶ εἶναι ὁ ὠραιότερος γιὰ τοὺs ἀκολούθους λόγους. Πρῶτα εἶναι ὁ πιὸ νέος ἀπὸ τοὺs θεοὺs, Φαῖδρε. Καὶ τὴν ἀπόδειξη γι' αὐτὸ μᾶs τὴν δίνει ὁ ἴδιος, πού ἀποφεύγει τρέχοντας τὰ γεράματα, πού εἶναι τόσο γρήγορα· γιὰτὶ σ' ἐμᾶs τοὺλάχιστον ἔρχονται πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπὸ ὅσο πρέπει. Αὐτὰ τὰ γεράματα ὁ Ἑρωs ἀπὸ φυσικοῦ του τὰ μισεῖ καὶ δὲν τὰ πλησιάζει οὔτε ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀπό-

σταση, γιατί τ' ἔρρεσι νὰ βρίσκεται καὶ νὰ συναναστρέφεται πάντα μὲ νέους. Πολὺ σωστὸ ἐπομένως εἶναι τὸ ἀρχαῖο ρητὸ πού λέει πὼς ὁ ὅμοιος συναναστρέφεται πάντα τὸν ὅμοιο του. Ἄν καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα συμφωνῶ μὲ τὸν Φαῖδρο, δὲν συμφωνῶ ὅμως σὲ τοῦτο, ὅτι ὁ Ἔρωσ εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ Κρόνου⁽¹⁾ καὶ τοῦ Ἰαπετοῦ.⁽²⁾ Ἀντίθετα ἐγὼ λέω πὼς ὁ Ἔρωσ εἶναι ὁ νεώτατος ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ εἶναι πάντα νέος, καὶ τὰ παλιὰ πράγματα πού διηγοῦνται γιὰ τοὺς θεοὺς ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Παρμενίδης ἔγιναν ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς Ἀνάγκης καὶ ὄχι τοῦ Ἐρωτος, ἂν ἀληθεύουν ὅσα αὐτοὶ διηγοῦνται. Γιατί, ἂν ὑπῆρχεν Ἔρωσ σ' αὐτοὺς τοὺς θεοὺς, ἀντὶ νὰ συμβαίνον μετὰξὺ τους εὐνουχισμοὶ καὶ δεσμὰ, θὰ ὑπῆρχε ἀγάπη καὶ εἰρήνη, ὅπως τώρα, ἀπὸ τὴν καιρὸ πού ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς βασιλεύει ὁ Ἔρωσ. Εἶναι λοιπὸν νέος κι' ἀκόμα ἀπαλός. Καὶ τόσο μάλιστα ἀπαλός, ὥστε θᾶταν ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα ποιητὴ σὰν τὸν Ὀμηρο γιὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ἀπαλότητα τοῦ θεοῦ. Γιατί ὁ Ὀμηρος λέει γιὰ τὴν Ἄτην πὼς εἶναι θεὰ καὶ ἀπαλή. Τοῦλάχιστον γιὰ τὰ πόδια της λέει:

*Εἶν' ἀπαλὰ τὰ πόδια της, γιατί στὴ γῆ δὲν γγίζει,
μὰ ἀπάνω πάντα περπατεῖ σ' ἀνθρώπινα κεφάλια.*

Καὶ πιστεύει πὼς παριστάνει μὲ πολλὴ ἐπιτυχία τὴν ἀπαλότητα της ὅταν λέει πὼς δὲν πατεῖ ἀπάνω σὲ σκληρὰ ἀντικείμενα, μὰ σὲ μαλακά.

Τὴν ἴδιαν ἀπόδειξη θὰ μεταχειρισθῶ κ' ἐγὼ γιὰ τὴν ἀπαλότητα τοῦ Ἐρωτος. Κι' αὐτὸς δὲν πατεῖ στὴ γῆ, οὔτε κι' ἀπάνω σὲ κρανία, πού δὲν εἶναι πολὺ μαλακά, μὰ στὰ μυλακώτατα ἀπὸ

(1) Ὁ Κρόνος ἐθεωρεῖτο, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαία μυθολογία, γιὸς τ' Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς καὶ πατέρας τοῦ Διός. Κατώρθωσε νὰ μὴ γεννησῇ ὁ πατέρας του Οὐρανὸς νεώτερο ἀπ' αὐτὸν παιδί, γιατί τοῦ ἔκοψε τὰ γεννητικά μόρια καὶ ἔπειτα ἔτρωγε τὰ παιδιὰ του. Μὰ ὁ Ζεὺς μὲ πονηρία ἐγλύτωσε καὶ τοῦ πῆρε τὸν ἕρπον.

(2) Ὁ Ἰαπετός εἶναι κι' αὐτὸς γιὸς τοῦ Οὐρανοῦ.

τὰ ὄντα καὶ περπατεῖ καὶ κατοικεῖ· γιατί κάνει τὴν κατοικίαν του μέσα στὰ ἥθη καὶ στὶς ψυχὰς θεῶν καὶ ὀνθρώπων καὶ ὄχι πάλι σ' ὅλες τὶς ψυχές, μὰ ἂν τύχη νὰ πέση σὲ σκληρὴ ψυχὴ φεύγει καὶ μόνο ἂν εὔρη ἥθος μαλακὸ κατοικεῖ ἐκεῖ. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἔρχεται σ' ἐπαφὴ παρὰ μονάχα μὲ τὰ μαλακώτατα τῶν μαλακωτάτων εἶναι κατ' ἀνάγκη ἀπαλότατος.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ εἶναι νεώτατος καὶ ἀπαλότατος καὶ ἀκόμα λεπτότατος. Γιατί, ἂν ἦτο σκληρός, δὲν θὰ μπορούσε οὔτε νὰ μπαίνη καὶ νὰ βγαίνη ἀπὸ κάθε ψυχῇ, χωρὶς νὰ τὸν νιώσουν. Σπουδαῖο σημεῖο ἔπειτα τῆς λεπτότητος εἶναι οἱ καλοὶ τρόποι, πράγμα πού σὲ μεγάλο βαθμὸ τῶχει ὁ Ἔρωσ. Γιατί κακοὶ τρόποι καὶ Ἔρωσ βρίσκονται πάντα σὲ πόλεμο μεταξύ τους. Καὶ τὴν ὁμορφίαν του τὴ φανερώνει τὸ ὅτι ζῆ ἀνάμεσα στὰ λουλούδια. Γιατί σὲ μὴ ἀνθηρὸ καὶ σὲ μαραμμένο σῶμα καὶ ψυχῇ καὶ ὅτι ἄλλο δὲν κατοικεῖ ὁ Ἔρωσ, καὶ μόνον ὅπου εἶναι τόπος ἀνθισμένος καὶ εὐωδιασμένος ἐκεῖ καὶ κάθεται καὶ μένει.

Γιὰ τὴν ὁμορφίαν λοιπὸν τοῦ θεοῦ αὐτὰ εἶναι ἀρκετά, ἂν καὶ λείπουν ἀκόμα πολλὰ. Ἄς μιλῆσωμε τώρα γιὰ τὴν ἀρετὴν του. Τὸ μεγαλύτερό του προτέρημα εἶναι ὅτι οὔτε ἀδικεῖ κανένα θεὸν ἢ ἄνθρωπον, οὔτε ἀδικεῖται ἀπὸ θεὸν ἢ ἄνθρωπο γιατί αὐτὸς οὔτε παθαίνει τίποτε διὰ τῆς βίας, ἂν παθαίνει τίποτε, ἐπειδὴ ἡ βία δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὸν Ἔρωτα, οὔτε σὲ ἄλλον ἐπιβάλλεται μὲ τὴν βία, μὰ μονάχα θεληματικὰ γίνεται καθέννας δούλος σ' αὐτόν, καὶ ὅσα θεληματικὰ συμφωνοῦνται μεταξύ δύο εἶναι δικαία, καθὼς λένε οἱ νόμοι, ποῦναι βασιλιάδες σὲ κάθε πολιτεία. Καὶ μαζί μὲ τὴν δικαιοσύνη ὁ Ἔρωσ ἐνώνει καὶ πολλὴ σωφροσύνη. Γιατί ἡ σωφροσύνη γίνεται ἀπὸ τὴν συγκράτηση τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ καμμία ἡδονὴ δὲν εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὸν Ἔρωτα. Ἄν λοιπὸν ὅλες οἱ ἄλλες ἡδονές κ' ἐπιθυμίες εἶναι κατώτερες ἀπὸ τὸν Ἔρωτα, διευθύνονται τότε ἀπ' αὐτόν κ' αὐτὸς διευθύνει, κ' ἀφοῦ ὁ Ἔρωσ μπορεῖ νὰ διευθύνῃ τὶς ἡδονές καὶ τὶς ἐπιθυμίες, πρέπει ν᾿ἔχη ἐξαιρετικὴ σωφροσύνη. Κι' ὅσο γιὰ τὴν ἀνδρεία, οὔτε ὁ Ἄρης ἀντιστέκεται στὸν Ἔρωτα· γιατί δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ ὁ Ἄρης τὸν Ἔρωτα, μὰ ὁ Ἔ-

ρωσ τὸν Ἄρη, ἀφοῦ λένε γιὰ τὸν ἔρωτά του στὴν Ἀφροδίτη. Κ εἶναι δυνατότερος ἐκεῖνος πὸν κρατάει τὸν ἄλλον παρὰ ἐκεῖνος πὸν κρατιέται. Καὶ ἀφοῦ εἶναι δυνατότερος ἀπὸ τὸν ἀνδρειότατο τῶν ἄλλων, πρέπει ἀναγκαστικὰ νᾶναι ὁ ἀνδρειότατος ὄλων.

Γιὰ τὴν δικαιοσύνη λοιπόν, τὴν ὠφροσύνη καὶ τὴν ἀνδρεία τοῦ θεοῦ ἔγινε λόγος. Μένει ἀκόμα νὰ μιλήσω γιὰ τὴ σοφία του καὶ πρέπει νὰ προσπαθῆσω ὅσο μπορῶ νὰ μὴν ὑστερήσω σ' αὐτό. Καὶ πρῶτα, γιὰ νὰ τιμῆσω κ' ἐγὼ τὴν τέχνη μου ὅπως κ' ὁ Ἐρυξίμαχος τὴ δική του, ὁ θεὸς αὐτὸς εἶναι τόσο σοφὸς ποιητής, ὥστε νὰ κἀν πραγματικὰ ποιητὲς καὶ ἄλλους καὶ ὁ πρὶν ἐντελῶς ἄμουςος γίνεται ποιητὴς ὅταν τὸν κυριεύσῃ ὁ Ἔρωσ.

Αὐτὸ εἶν' ἀρκετὸ σ' ἐμᾶς γι' ἀπόδειξη ὅτι ὁ Ἔρωσ εἶναι γενικὰ ἱκανὸς γιὰ κάθε ἔργο πὸν ἀναφέρεται στὶς μούσες· γιὰτὶ ὅσα δὲν ἔχει κανεὶς ἢ δὲν τὰ ξέρει, δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ τὰ δώσῃ σὲ ἄλλον οὔτε νὰ τὰ διδάξῃ. Καὶ ποιὸς μπορεῖ ν' ἀρνηθῆ ὅτι ἡ ζωὴ αὐτὴ δὲν εἶναι ἔργο τῆς σοφίας τοῦ Ἔρωτος, μὲ τὴν ὁποία γίνεται καὶ πέρνει τὴν ὑπαρξή του κάθε τι ζωντανὸ; Μὰ καὶ γιὰ τὴν δημιουργία τῶν τεχνῶν μήπως δὲν ξέρουμε ὅτι ἐκεῖνος πὸν ὁ θεὸς αὐτὸς τοῦ ἔγινε δάσκαλος ἔγινε κατόπιν μεγάλος καὶ σπουδαῖος, ἐνῶ ἐκεῖνος πὸν δὲν τὸν ἄγγιξεν, ὁ Ἔρωσ ἔμεινε ἀφανής; Καὶ πραγματικὰ τὴν τοξευτικὴν καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν μαντικὴν τίς εὔρηκε ὁ Ἀπόλλων παρακινούμενος ἀπὸ ἐπιθυμία καὶ ἔρωτα, μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε κ' αὐτὸς μπορεῖ νὰ λογαριασθῆ μαθητὴς τοῦ Ἔρωτος, ὅπως καὶ οἱ μούσες γιὰ τὶς τέχνες τους καὶ ὁ Ἡφαιστος γιὰ τὴ σιδηρουργικὴ κ' ἡ Ἀθηνᾶ γιὰ τὴν ὑφαντικὴ καὶ ὁ Ζεὺς γιὰ τὴν κυβέρνησι καὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι λοιπόν καὶ τὰ πράγματα τῶν θεῶν ἐβάρληκαν σὲ τάξῃ ὅταν μπῆκε στὴ μέση Ἔρωσ, δηλαδὴ ὁμορφιά· γιὰτὶ στὴν ἀσχῆμια δὲν ὑπάρχει Ἔρωσ. Πρὶν μάλιστα ἀπ' αὐτόν, ὅπως εἶπα στὴν ἀρχή, πολλὰ καὶ ἀσχημα ἐγίνοντο ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς, ὡς λέγεται, ὅταν ἐβασίλευεν ἡ Ἀνάγκη. Μὰ ἀπὸ τότε πὸν γεννήθηκε ὁ θεὸς αὐτός, ὅλα ἔγιναν ἀγαθὰ μεταξὺ καὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὴν ἀγάπη

γὰ τὰ καλά. Ἔτσι ἐγὼ νομίζω, Φαῖδρε, πὼς ὁ Ἔρωσ, πὸν πρῶτος αὐτὸς εἶναι ὠραιότατος καὶ ἀγαθώτατος, εἶναι ὁ αἷτιος νὰ μεταδοθοῦν καὶ σ' ἄλλους τέτοιες ἰδιότητες. Μοῦ ἔρχεται μαλιστα καὶ μὲ στίχους νὰ πῶ πὼς αὐτὸς εἶναι κείνος ποῦ δίνει:

*εἰρήνη στοὺς ἀνθρώπους, στὶς θάλασσεσ γαλήνη,
γαλήνη ἀπ' τοὺς ἀνέμους κ' ὕπνο χωρὶς φροντίδες.*

Αὐτὸς ἀπὸ ξένους καὶ ἀδιάφορους μᾶς κανεὶ οἰκείους καὶ φίλους. Αὐτὸς μᾶς ἐπιβάλλει τὶς μεταξὺ μας συναναστροφές, ὅπως αὐτὴν ἐδῶ, καὶ πρωτοστατεῖ σὲ γιορτὲς, σὲ χοροὺς, σὲ θυσίαι, δίνοντας τὴν ἀγαθότητα καὶ διώχνοντας τὴν ἀγριότητα· χαρίζοντας φιλικὰ τὴν εὐμένεια του καὶ μὴ δίνοντας τὴν δυσμένεια του· γεμάτος καλωσύνη γιὰ τοὺς καλοὺς, θεατὸς στοὺς σοφοὺς, ἀγαπητὸς στοὺς θεοὺς, ποθητὸς στοὺς δυστυχησμένους, πολῦτιμος στοὺς εὐτυχησμένους· πατέρας τῆς εὐχαριστήσεως, τῆς ἀβρότητας, τῆς ἀνεσης, τῆς νοστιμάδας, τοῦ ἐρωτικοῦ πόθου, κάθε πόθου. Φροντίζει γιὰ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ παραμελεῖ τοὺς κακοὺς. Στὶς λύπες μας, στοὺς φόβους μας, στοὺς πόθους μας, στοὺς λόγους μας εἶναι ὁδηγός, βοηθός, προστάτης καὶ κάλλιστος πατέρας, στόλισμα ὅλων γενικὰ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀρχηγὸς ὠραιότατος καὶ ἀγαθώτατος, ποῦ ὁ κάθε ἀνθρώπος πρέπει νὰ τὸν ἀκολουθῇ μὲ ἀνταξίαι του δεήσεις καὶ ψαλμοὺς, πέρνοντας ἔτσι μέρος στὸ λαμπρὸ τραγοῦδι ποῦ αὐτὸς τραγουδαίει κ' εὐχαριστεῖ τὴ σκέψη ὅλων τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὰ εἶναι, Φαῖδρε, ὅσα εἶμι νὰ πῶ γιὰ τὸν θεὸν αὐτόν, λίγο παίζοντας καὶ λίγο στὰ σοβαρά, ὅσο οἱ μικρὲς μου ἰδννάμεις τὸ ἐπιτρέπουν.

Ἄμμι ἐτελείωσεν ὁ Ἄγαθων, —ἐξακολούθησεν ὁ Ἄριστόδημος, —ὅλοι ξεσπάσανε μὲ θόρυβο σ' ἐπαίνους κ' ἔλεγαν πὼς αὐτὸς ὁ λεβέντης τὰ εἶπε πολὺ καλὰ καὶ ὅπως ἄξιζαν καὶ σ' αὐτόν τὸν ἴδιο καὶ στὸ θεό.

Τότε ὁ Σωκράτης γύρισε πρὸς τὸν Ἐρυξίμαχο καὶ τοῦ εἶπε:

—Λοιπόν, Ἀκουμενίδη, ἔξακολουθεῖς ἀκόμη νὰ νομίζεις ὅτι ἀδίκως φοβήθηκα προτύτερα καὶ δὲν πιστεύεις τώρα πὼς προφήτευσα σωστά ὅταν ἔλεγα πὼς ὁ Ἀγάθων θὰ μιλήσῃ θαυμάσια κ' ἐγὼ θὰ βρεθῶ σὲ ἀπορίαν;

—Γιὰ τὸ πρῶτο, ἀπάντησεν ὁ Ἐρυξίμαχος, πολὺ σωστά προφήτευσες πὼς ὁ Ἀγάθων θὰ μιλήσῃ καλὰ, μὰ δὲν νομίζω πὼς θὰ βρεθῆς ἐσὺ σὲ ἀπορία.

—Καὶ πὼς θέλεις, ὦ μακάριε ἄνθρωπε, νὰ μὴ βρεθῶ σὲ ἀπορία,—εἶπεν ὁ Σωκράτης,—καὶ γὰρ καὶ ὅποιος ἄλλος, ὅταν πρόκειται νὰ μιλήσω ἔπειτ' ἀπὸ τόσο λαμπρὸ καὶ ποικίλο λόγο; Ὅλα ἦσαν θαυμάσια, μὰ προπάντων στὸ τέλος ποῖς ὅταν ἄκουε δὲν ἔμειν' ἐκπληκτος ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ τῶν λέξεων καὶ τῆς ἐκφράσεως; Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἐπειδὴ καταλαβαίνω πὼς οὔτε κατὰ προσέγγιση θὰ εἶμαι ἱκανὸς νὰ πῶ τόσο ὁμορφα πράγματα, θὰ τῶσκαζα, ἂν μπορούσα. Γιατὶ ὁ λόγος τοῦ Ἀγάθωνος μοῦ θύμισε τὸν Γοργία, σὲ τέτοιο τρόπο πού μοῦ συνέβη ἀκριβῶς ἐκεῖνο πού λέει ὁ Ὅμηρος: ἐφοβούμουν δηλαδὴ μήπως ὁ Ἀγάθων στὸ τέλος τοῦ λόγου του ρίξῃ ἐναντίον τοῦ δικοῦ μου λόγου τὸ κεφάλι τοῦ Γοργία, τοῦ τρομεροῦ στὸ νὰ λέῃ, καὶ μήπως ἔτσι μὲ κάμη ἄφωνον σὰν πέτρα. Κ' ἐκατάλαβα τότε πόσο γελοῖος ἦμουν, ὅταν ἔπαιρνα τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐγκωμιάσω καὶ ἐγὼ μὲ τὴ σειρὰ μου τὸν Ἐρωτα μαζί σας καὶ εἶπα ὅτι εἶμαι τρομερὸς στὰ ἐρωτικά, ἐνῶ, καθὼς βλέπω, δὲν ξέρω τίποτε γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐγκωμιάζεται κάτι. Γιατὶ ἐγὼ εἶχα τὴν ἀφέλειαν νὰ νομίζω ὅτι γιὰ κάθε τι πού ἐγκωμιάζεται πρέπει νὰ λέγονται τ' ἀληθινὰ, ὅτι αὐτὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ βάση καὶ ὅτι ἀπ' αὐτὰ, διαλέγοντας τὰ καλλίτερα, πρέπει νὰ τὰ κατατάσσουμε ὅσο μπορούμε εὐπρεπέστερα. Καὶ γι' αὐτὸ εἶχα πολὺ μεγάλην ἰδέαν πὼς θὰ μιλήσω καλὰ, ἐπειδὴ ἐνόμιζα ὅτι ξέρω τὸν σωστὸ τρόπο γιὰ νὰ ἐπαινῶ ὅ,τι καὶ εἶναι. Φαίνεται ὅμως πὼς δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ καλὸς τρόπος τοῦ νὰ ἐπαινῆ κανεὶς κάτι, μὲ τὸ νὰ ἀποδίδωμε σ' αὐτὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ λαμπρότερα προτερή-

ματα, εἴτε τᾶχει εἴτε ὄχι, καὶ νὰ μὴ δίνουμε καμμιά σημασία στοῦ ἀληθινὸ ἢ στοῦ ψευτικοῦ τῶν πραγμάτων ποὺ λέμε. Γιατὶ ἐτέθη ἀπὸ πρὶν σκοπὸς, ὡς φαίνεται, ὄχι τὸ νὰ ἐγκωμιάσῃ πραγματικὰ καθέννας τὸν Ἔρωτα, μὰ μόνον νὰ φανῇ πῶς τὸν ἐγκωμιάζει. Γι' αὐτὸ, νομίζω, προσπαθήσατε μὲ κάθε τρόπο ν' ἀποδώσετε στὸν Ἔρωτα ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὸν ἐπαραστήσετε τόσῳ μεγάλον καὶ αἴτιον τόσο μεγάλων πραγμάτων, γιὰ νὰ φανῇ ὅσο μπορούσε ὠραιότερος καὶ ἀγαθότερος, — σ' ὅσους δηλαδὴ δὲν εἴξεραν κι' ὄχι βέβαια σ' ὅσους εἴξεραν. Μ' αὐτὴ τὴ σημασία ἦταν ὠραίος καὶ μεγαλόπρεπος ὁ ἔπαινος. Μὰ ἐγὼ δὲν εἴξερα αὐτὸ τὸν τρόπο τοῦ ἐπαίνου, ποὺ μοῦ ἦταν ἐντελῶς ἄγνωστος ὅταν ἔμεινα κ' ἐγὼ σύμφωνος μαζί σας νὰ ἐπαινέσω μὲ τὴν σειρά μου τὸν Ἔρωτα. Ἡ γλῶσσα μου μονάχα ὑποσχέθηκε, ὄχι καὶ τὸ πνεῦμα μου. Παραιτοῦμαι λοιπόν. Γιατὶ κι' ἂν ἤθελα νὰ ἐγκωμιάσω κ' ἐγὼ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, δὲν θὰ μπορούσα. Ἄν ὅμως θέλετε θὰ σᾶς πῶ τ' ἀληθινὰ μὲ τὸ δικό μου τρόπο κι' ὄχι μὲ τὸν τρόπο ποὺ μιλήσατε σεῖς γιὰ νὰ μὴ γίνω γελοῖος. Σκέψου λοιπόν, Φαῖδρε, ἂν σοῦ χρειάζεται κ' ἓνας τέτοιος λόγος, στὸν ὅποιον θ' ἀκούσης νὰ λέγονται γιὰ τὸν Ἔρωτα μόνον τ' ἀληθινὰ καὶ μὲ λέξεις καὶ τρόπο στὴν ἔκφραση ἀπλὰ καὶ ὕπως ἤθελε τύχη νᾶρθοῦν στοῦ νοῦ μου.

Κ' ἐπειδὴ ὁ Φαῖδρος καθὼς κ' οἱ ἄλλοι τὸν παρακαλοῦσαν νὰ μιλήσῃ μὲ τὸν τρόπο ποὺ αὐτὸς ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ μιλήσῃ, ὁ Σωκράτης ἐξακολούθησεν ἔτσι:

— Τότε, Φαῖδρε, θὰ σὲ παρακαλέσω ἀκόμα νὰ μοῦ χαρίσης τὸν Ἀγάθωνα γιὰ νὰ τοῦ κάμω λίγες ἐρωτήσεις κ' ἔπειτα νὰ μιλήσω, ἀφοῦ μείνω μαζί του σύμφωνος σ' αὐτές.

— Σοῦ τὸν παραχωρῶ μ' εὐχαρίστηση. εἶπεν ὁ Φαῖδρος, κ' ἐρώτα τον.

Ἐπειτα — ἐξακολούθησεν ὁ Ἀριστόδημος, — ὁ Σωκράτης ἄρχισεν ἔτσι περίπου:

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΩΚΡΑΤΗ

Λοιπὸν, φίλε Ἀγάθων, ἔχω τὴ γνώμη πὼς πολὺ σωστὰ εἶπες στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου σου, ὅτι πρέπει πρῶτα νὰ δεῖξουμε τὴ λογῆς εἶναι ὁ Ἔρωσ κ' ὕστερα τὰ ἔργα του. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ μ' ἀρέσει ὑπερβολικά. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ καὶ τᾶλλα ὅσα ἀπέβλεπαν στὸ νὰ δειχθῆ τὴ λογῆς εἶναι ὁ Ἔρωσ τᾶπες καλὰ καὶ μὲ μεγαλοπρέπεια, πές μου κι' αὐτὸ ἀκόμη: ὁ Ἔρωσ εἶνε τέτοιος ὥστε νὰ εἶναι Ἔρωσ κάποιου, ἢ μήπως δὲν εἶναι κανενός; Κ' ἐρωτῶ ὄχι ἂν εἶναι κάποιος μητέρας ἢ κάποιου πατέρα—γιατὶ ἓνα τέτοιο ἐρώτημα θὰ ἦταν γελοῖο—μὰ ἐρωτῶ ὅπως ἂν ρωτοῦσα γιὰ τὸν πατέρα· ὁ πατέρας εἶναι πατέρα κάποιου ἢ ὄχι; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ μοῦ ἀπαντήσῃς, ἂν ἤθελες λογικὰ νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς, ὅτι ὁ πατέρας εἶναι πατέρα γιοῦ ἢ κοριτσιοῦ· ἢ δὲν εἶνε ἔτσι;

—Βεβαίωτα ἔτσι εἶναι· ἀπάντησεν ὁ Ἀγάθων.

—Τὸ ἴδιο δὲν θὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν μητέρα;

—Συμφωνῶ καὶ σ' αὐτό.

—Ἀπάντησέ μου ἀκόμα σὲ μερικὲς ἐρωτήσεις, ἔξακολούθησεν ὁ Σωκράτης, γιὰ νὰ καταλάβῃς καλύτερα τὴ θέλω νὰ πῶ. Ὑπόθεσε ὅτι ἐρωτῶ: ὁ ἀδελφός, ὡς τέτοιος, εἶναι ἀδελφός κάποιου ἢ ὄχι;

—Εἶνε.

—Ἀδελφοῦ λοιπὸν ἢ ἀδελφῆς; Δὲν εἶναι ἔτσι;

—Σύμφωνος.

—Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς τώρα καὶ γιὰ τὸν Ἔρωτα. Ὁ Ἔρωσ εἶναι ἔρωσ κάποιου ἢ κανενός;

—Χωρὶς ἀμφιβολία εἶνε ἔρωσ κάποιου.

—Αὐτὸ, ἔξακολούθησεν ὁ Σωκράτης, κράτησέ το καλὰ στὴ μνήμη σου, καὶ πές μου ἀκόμη αὐτό: Ὁ Ἔρωσ ἐπιθυμεῖ ἐκείνο τοῦ ὁποίου εἶναι ἔρωσ ἢ ὄχι;

—Φυσικὰ, ἐπιθυμεῖ.

—Καὶ πότε ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ, ἐκεῖνο πού ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ, ἂν τὸ ἔχη ἢ ἂν δὲν τὸ ἔχη ;

—Λογικὸ εἶναι νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἂν δὲν τὸ ἔχη, τότε τὸ ἐπιθυμεῖ.

—Γιὰ σκέψου καλλιτέρα μήπως τὸ πράγμα δὲν εἶναι μονάκι λογικὸ μὰ μήπως κατ' ἀνάγκην εἶν' ἔτσι· δηλαδή ἐκεῖνος πού ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιθυμῇ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου στερεῖται, ἢ νὰ μὴ ἐπιθυμῇ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου δὲν στερεῖται. Ἐγὼ τοῦλάχιστον πιστεύω ὅτι κατ' ἀνάγκην ἔτσι εἶναι τὸ πράγμα. Σὺ δὲ τί νομίζεις ;

—Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο νομίζω.

—Πολὺ σωστά λές. Πῶς θὰ μπορούσε αὐτὸς πού εἶνε μεγάλος νὰ ἐπιθυμῇ νὰ εἶνε μεγάλος ἢ ἰσχυρὸς αὐτὸς πού εἶνε ἰσχυρὸς ;

—Ἄδύνατον, ὅπως βγαίνει ἀπὸ ὅσα εἶπαμε.

—Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ στεροῖται κανένας ἐκεῖνου πού ἔχει.

—Ἀλήθεια λές.

—Γιατὶ ἂν ἐπιθυμοῦσε καὶ ὁ ἰσχυρὸς νὰ εἶναι ἰσχυρὸς, ἐξακολούθησεν ὁ Σωκράτης, καὶ ὁ γρήγορος γρήγορος καὶ ὁ ὑγιής ὑγιής, θὰ μπορούσε νὰ νομίση κανένας στὴν περίπτωσιν αὐτὴ καὶ σὲ κάθε ἄλλη παρόμοια, ὅτι αὐτοὶ πού εἶναι τέτοιοι καὶ ἔχουν αὐτὲς τὶς ιδιότητες ἐκεῖνα πού ἔχουν αὐτὰ ἐπιθυμοῦν· ἐπιμένω στὸ σημεῖον αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ γελαστοῦμε· γιατί καθὼς καταλαβαίνεις, Ἀγάθων, ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν αὐτὴν τὴν στιγμήν κατ' ἀνάγκην, ὅσα εἶπαμε πῶς ἔχουν, εἴτε θέλουν εἴτε δὲν θέλουν· καὶ γι' αὐτὸ πῶς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ τὰ ἐπιθυμήσουν ; Καὶ ἂν κανένας μᾶς ἔλεγε ὅτι ἐγὼ θέλω νὰ εἶμαι ὑγιής μολονότι ὑγιαίνω καὶ πλούσιος θέλω νὰ εἶμαι μολονότι εἶμαι πλούσιος καὶ ἐπιθυμῶ αὐτὰ ἀκριβῶς πού ἔχω, θὰ τοῦ ἀπαντούσαμε ὅτι, σὺ ὦ ἄνθρωπε, πού ἔχεις πλοῦτη καὶ ὑγείαν καὶ δύναμιν, θέλεις νὰ τᾶχης γιὰ πάντα γιατί ὅσο γι' αὐτὴ τὴ στιγμή τοῦλάχιστο, εἴτε τὰ θέλεις εἴτε δὲν τὰ θέ-

λεις, τὰ ἔχεις. Σκέψου λοιπὸν μήπως, ὅταν λὲς ὅτι ἐπιθυμοῖς αὐτὰ πού ἔχεις, δὲν ἐννοεῖς ἄλλο παρὰ τοῦτο: ὅτι θέλω ὅσα ἔχω τώρα νὰ τὰ ἔχω πάντα. Δὲν εἶναι ἔτσι;

—Συμφωνῶ, εἶπεν ὁ Ἀγάθων.

Ὁ Σωκράτης ἔξακολούθησε τότε:

—Λοιπὸν τὸ νὰ θέλῃ κανένας νὰ τοῦ μείνουν γιὰ πάντα αὐτὰ πού τώρα ἔχει, δὲν δὲν εἶναι ἕρως ἐκείνου πού δὲν ἔχει στὴ διάθεσή του, καὶ δὲν τὸ κατέχει;

—Βεβαιότατα.

—Ὡστε λοιπὸν, καὶ αὐτὸς καὶ κάθε ἄλλος πού ἐπιθυμεῖ, ἐπιθυμεῖ ἐκεῖνο πού δὲν εὐρίσκεται στὴ διάθεσή του, καὶ πού δὲν εἶναι παρὸν καὶ ἐκεῖνο πού δὲν ἔχει καὶ πού δὲν εἶναι αὐτὸς καὶ τοῦ ὁποίου στερεῖται. Τέτοια δὲν εἶναι ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἐπιθυμία καὶ ἕρως;

—Βεβαιότατα.

—Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἔξακολούθησεν ὁ Σωκράτης, ἃς ἐπαναλάβουμε αὐτὰ στὰ ὁποῖα μείναμε σύμφωνοι. Δὲν εἶπαμε πὼς ὁ ἕρως εἶναι ἕρως πρῶτα γιὰ κάποιον, κ' ἔπειτα γι' αὐτὰ πού στερεῖται αὐτὴ τὴ στιγμή;

—Ναί.

—Γιὰ θυμήσου τώρα, σχετικὰ μ' αὐτὸ, ποιῶν εἶπες στὸ λόγο σου ὅτι ὁ ἕρως εἶναι ἕρως. Ἄν θέλῃς, θὰ σοῦ τὸ θυμήσω ἐγώ. Εἶπες λοιπὸν, νομίζω, ἐπάνω-κάτω, ὅτι τὰ πράγματα τῶν Θεῶν βάλθηκαν σὲ τάξιν μὲ τὸν ἕρως γιὰ τ' ὁμορφο, γιατί ἕρως τῆς ἀσχήμιας δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ· αὐτὸ περίπου δὲν εἶπες;

—Ναὶ αὐτὸ εἶπα, ἀπάντησεν ὁ Ἀγάθων.

—Καὶ πολὺ σωστα τὸ εἶπες, φίλε μου, εἶπεν ὁ Σωκράτης. Ἄλλὰ ἂν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἕρως τίποτε ἄλλο παρὰ ἕρως τοῦ ὁμορφου, καὶ ὄχι τοῦ ἀσχημου.

Συμφωνοῦσεν ὁ Ἀγάθων.

—Ἄλλὰ δὲν μείναμε σύμφωνοι ὅτι ἐκεῖνο πού στερεῖται καὶ δὲν ἔχει, αὐτὸ ἀγαπᾷ;

—Ναί.

—Ἐρωσ ὁ Ἔρως στερεῖται καὶ δὲν ἔχει ὁμορφιά.

—Καὶ ἀνάγκην.

—Ἄλλὰ τότε πῶς; Δέχεσαι σὺ ὡς ὁμορφο αὐτὸ πού στερεῖται ὁμορφιάς καὶ δὲν ἔχει καθόλου ὁμορφιά;

—Ὅχι βέβαια.

—Ἐχεις λοιπὸν ἀκόμη τὴ γνώμη ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ὁμορφος, ἂν αὐτὰ εἶνε ὅπως εἶπαμε;

Καὶ ὁ Ἀγάθων τότε εἶπε:

—Κοντεύω νὰ παραδεχθῶ, ὦ Σωκράτη, ὅτι δὲν ξέρω τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπα τότε.

—Πολὺ σωστὰ λές, ὦ Ἀγάθων· ἀλλ' ἀπάντησέ μου σὲ μιὰ μικρὴ ἐρώτηση ἀκόμη. Τὰ καλὰ δὲν σοῦ φαίνεται πὼς εἶναι καὶ ὁμορφα;

—Ἔτσι μοῦ φαίνεται.

—Ἄν λοιπὸν ὁ Ἔρως στερεῖται ἀπὸ κάθε ὁμορφο, τὰ δὲ καλὰ εἶνε καὶ ὁμορφα, φυσικὰ θὰ στερεῖται καὶ τῶν καλῶν.

—Ἐγώ, Σωκράτη, εἶπε τότε ὁ Ἀγάθων, δὲν μπορῶ νὰ τὰ βάλω μαζή σου, καὶ γι' αὐτὸ ἄς παραδεχθοῦμε ὅτι ἔτσι εἶναι ὅπως τὰ λές ἐσύ.

—Μὰ τὴν ἀλήθεια, ἀγαπημένε Ἀγάθων, δὲν μπορεῖς νὰ τὰ βάλῃς μὲ τὸ Σωκράτη· γιατί μὲ τὸ Σωκράτη δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλο νὰ τὰ βάλῃς.

—Καὶ τώρα σ' ἀφήνω σένα, γιὰ νὰ σᾶς πῶ αὐτὰ πού ἄκουσα κάποτε γιὰ τὸν Ἔρωτα, ἀπὸ κάποια γυναῖκα, ἀπ' τὴν Διοτίμα, πού κατάγεται ἀπὸ τὴν Μανίθεια, πού ἦταν σοφὴ καὶ στὰ ἐρωτικὰ καὶ σὲ ἄλλα πολλὰ καὶ στοὺς Ἀθηναίους, κάποτε, κατῴρθωσε, μὲ τὶς θυσίαις πού ἔκαμεν ὅταν τοὺς ἀπειλοῦσεν ὁ λοιμός, νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἀρρώστεια γιὰ δέκα χρόνια. Αὐτὴ μ' ἔμαθε κ' ἔμένα τὰ ἐρωτικά. Θὰ προσπαθῆσω λοιπὸν νὰ σᾶς διηγήθῶ μὲ λεπτομέρεια καὶ ὅσο μπορῶ καλλίτερα, σύμφωνα μὲ αὐτὰ πού συμφωνήσαμε μὲ τὸν Ἀγάθωνα, ἐκεῖνα πού ἄκουσα ἀπ' αὐτήν. Πρέπει λοιπὸν, Ἀγάθων, ὅπως εἶπες, *πρῶτα-πρῶτα*.

αὐτὸ νὰ καθορίσω, δηλαδή ποιὸς εἶναι ὁ Ἔρωσ καὶ τί λογιῆς κ' ἔπειτα τὰ ἔργα του. Καὶ μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι πολὺ πιὸ εὐκόλο νὰ σᾶς πῶ τὰ πράγματα ἔτσι ὅπως μοῦ τὰ ἔλεγε κάποτε ἐκείνη ἢ ξένη κάνοντας παρατηρήσεις σὲ ὅσα τῆς ἔλεγα. Γιατί κ' ἐγὼ ἔλεγα περίπου σ' αὐτὴν τέτοια πού ὁ Ἀγάθων τώρα λέγει σὲ μένα, ὅτι δηλαδή ὁ Ἔρωσ εἶναι μεγάλος θεὸς καὶ ὅτι εἶναι ἔρωσ τοῦ ὁμορφου. Ἐκείνη μοῦ ἔκανε παρατηρήσεις μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα πού ἐγὼ ἔφερνα σ' αὐτὸν, καὶ ἀπόδειχνε πὼς σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενά μου ὁ Ἔρωσ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ὁμορφος οὔτε καλός. Κ' ἐγὼ εἶπα;

—Τὶ θέλεις νὰ πῆς Διοτίμα; Ὁ Ἔρωσ λοιπὸν εἶναι ἄσχημος καὶ κακός;

Καὶ αὐτὴ ἀπάντησε:

—Βεβαίωτατα.

—Ὡστε καὶ αὐτὸ πού δὲν εἶναι σοφὸ κατ' ἀνάγκην εἶναι ἀμάθεια; Δὲν ἔχεις ἀντιληφθῆ ὅτι ὑπάρχει κάτι τι μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμαθείας;

—Ποιὸ εἶνε αὐτό;

—Δὲν ξέρεις πὼς τὸ νὰ ἔχη κανένας σωστὴ γνώμη μονάχα, χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ δώσῃ καὶ τὴν ἐξήγησιν, αὐτὸ δὲν εἶναι ἐπιστήμη; Δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι οὔτε ἀμάθεια· γιατί πὼς μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀμάθεια μιὰ σωστὴ γνώμη; Ἄρα αὐτὴ ἢ σωστὴ γνώμη εἶνε κάτι μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ ἀμαθείας.

—Ἐχεις δίκιο, εἶπα ἐγώ.

—Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ νομίζῃς πὼς κατ' ἀνάγκην ὅ,τι δὲν εἶναι ὁμορφο εἶναι ἄσχημο, καὶ ὅ,τι δὲν εἶναι καλὸ εἶναι κακό. Ἔτσι καὶ γιὰ τὸν Ἔρωτα, ἀφοῦ συμφωνεῖς πὼς δὲν εἶνε οὔτε καλὸς οὔτε ὁμορφος, δὲν πρέπει γι' αὐτὸ νὰ τὸν νομίζῃς ἄσχημο καὶ κακόν, μὰ κάτι μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο.

—Παρ' ὅλα αὐτά, εἶπα ἐγώ, ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι εἶναι μεγάλος θεὸς ὁ Ἔρωσ.

—Ὅταν λέγεις ὅλοι, ἐννοεῖς μόνον αὐτούς πού δὲν ξέρουν ἢ συμπεριλαμβάνεις κι' αὐτούς πού ξέρουν;

—“Ολους μαζῆ.

Ἐγέλασε τότε ἐκείνη καὶ εἶπε:

—Καὶ πῶς μπορεῖ, Σωκράτη, νὰ παραδέχωνται αὐτὸν γιὰ μεγάλο θεοῦ, αὐτοὶ ποὺ δὲν τὸν παραδέχονται οὔτε γιὰ θεὸ καὶν;

—Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ; ρώτησα ἐγώ.

—Ἔνας σὺ, ἀπάντησε, καὶ μιὰ ἐγώ.

Κ’ εἶπα ἐγὼ τότε:

—Πῶς τὸ λῆς αὐτό ;

Ἐκείνη δὲ ἀπάντησε:

—Εἴκοιλα θὰ σοῦ ἐξηγήσω. Λέγε μου, δὲν ἔχεις τὴ γνώμη πὼς ὅλοι οἱ θεοὶ εἶναι εὐτυχισμένοι καὶ ὁμορφοί ; Ἡ μήπως τυχὸν θὰ τολμοῦσες νὰ πῆς γιὰ κανέναν ἀπ’ τοὺς θεοὺς, ὅτι δὲν εἶναι ὁμορφος καὶ εὐτυχισμένος ;

—Ὅτι, μὰ τὸν Δία.

—Καὶ δὲν ὀνομάζεις εὐτυχισμένους ἐκείνους ποὺ ἔχουν κατῆλιά των τὰ καλὰ καὶ τὰ ὁμορφα ;

—Βεβαιότατα.

—Ἄλλὰ σὺ δὲν ἔμεινες σύμφωνος ὅτι ὁ Ἔρως ἐπιθυμεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ ὁμορφα, ἐπειδὴ στερεῖται ἀπ’ αὐτά ;

—Πραγματικά, ἔμεινα σύμφωνος.

—Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νᾶναι θεὸς αὐτὸς ποὺ στερεῖται καὶ τῶν καλῶν καὶ τῶν ὁμορφῶν ;

—Βέβαια δὲν μπορεῖ νᾶναι, καθὼς φαίνεται.

—Τὸ βλέπεις λοιπὸν πῶς καὶ σὺ δὲν θεωρεῖς τὸν Ἔρωτα γιὰ θεὸ ;

—Τότε λοιπὸν, εἶπα, τί μπορεῖ νᾶναι ὁ Ἔρως ; Μήπως θνητός ;

—Κάθε ἄλλο.

—Ἄλλα τί λοιπὸν ;

—Αὐτὸ ποὺ εἶπαμε καὶ προτύτερα, δηλαδὴ κάτι μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου.

—Τί λοιπὸν, ὦ Διοτίμα ;

—Δαίμων μέγας, ὁ Σωκράτης, Γιατί κάθε δαιμόνιον εἶνε μεταξὺ θεοῦ καὶ θνητοῦ.

—Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος του ; ρώτησα.

—Ἐρμηνεύει καὶ μεταβιβάζει στοὺς θεοὺς τὰ προερχόμενα ἀπὸ ταὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ τὶς παρακλήσεις καὶ τὶς θυσίαι, καὶ στοὺς ἀνθρώπους τὰ προερχόμενα ἀπ' τοὺς θεοὺς, δηλαδὴ τὶς διαταγὰς καὶ τὶς ἀμοιβὰς τῶν θυσιῶν. Καὶ ὅταν βρισκεται στὴ μέση τῶν δύο, συμπληρῶνει τὸ κενὸν ὥστε ἔτσι τὸ σύμπαν συνδέεται πρὸς τὸν ἑαυτὸ του. Μ' αὐτὸ καὶ ὄλη ἡ μαντικὴ καὶ ἡ τέχνη τῶν ἱερέων προχωρεῖ σχετικὰ μὲ τ' ἀφορῶντα τὶς θυσίαι καὶ τὶς ἱεροτελεστιεῖαι καὶ τὶς ἐπιφοῖαι καὶ ὄλη τὴ μαντεία καὶ μαγεία. Γιατί θεὸς μὲ ἀνθρωπο δὲν ἔρχεται σὲ συνάφεια, μὰ κάθε σχέση καὶ ὁμιλία θεῶν πρὸς ἀνθρώπους καὶ ὅταν κοιμοῦνται καὶ ὅταν εἶναι ἐύπνιοι, μόνον διὰ μέσου τούτου γίνεται. Κι' αὐτὸς ποὺ εἶναι σοφὸς σ' αὐτὰ, εἶναι δαιμόνιος ἀνθρωπος, κ' ἐκεῖνος ποὺ εἶναι σοφὸς σ' ἄλλα ἢ σὲ τέχναι ἢ σὲ μερικὰς χειροτεχνεῖαι, ἐργάτης. Οἱ δαίμονες λοιπὸν αὐτοὶ εἶνε πολλοὶ καὶ πολλῶν εἰδῶν, κ' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ Ἔρως.

—Καὶ ποιὸς ἔχει γονεῖς ὁ Ἔρως ; ρώτησα ἐγώ.

—Θὰ σοῦ τὸ διηγηθῶ, μολοντί θὰ εἶναι κάπως ἐκτεταμένη ἡ διήγησις. Ὅταν γεννήθηκεν ἡ Ἀφροδίτη, ἐσυμποσίαζαν οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ὁ γιὸς τῆς Μήτηδος Πόρος. Ὅταν πιά εἶχαν τελειώσει τὸ δεῖπνον, ἤλθεν ἡ Πενία γὰρ νὰ ζητιανέψῃ, ποὺ τὴν τραβήξεν εὐθυμία καὶ τριγύριζε στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα. Ὁ Πόρος λοιπὸν μέθυσεν ἀπὸ τὸ νέκταρ, γιατί ἀκόμη δὲν ὑπῆρχε τὸ κρασί· γι' αὐτὸ μπῆκε στὸν κῆπο τοῦ Διὸς καὶ βαρὺς καθὼς ἦταν ἀπ' τὸ μεθύσι, ἀποκοιμήθηκε. Ἡ Πενία τότε, ἐπειδὴ εἶχε στὸ νοῦ τῆς λόγῳ τῆς ἀπορίας τῆς νὰ κάνη παιδί μὲ τὸν Πόρον πῆγε καὶ ξαπλώθηκε κοντὰ του καὶ ἔτσι συνέλαβε τὸν Ἔρωτα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἔγινεν ἀκόλουθος καὶ ὑπηρετὴς τῆς Ἀφροδίτης, γιατί γεννήθηκε στὰ γενέθλιά της, καὶ συγχρόνως ἐκ φύσεως ἐρωστὴς τοῦ ὄμορφου, ἀφοῦ καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶνε ὄμορφη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἔρως εἶναι γιὸς τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πεν-

νίας, ἰδοὺ ποιὸς εἶναι ὁ κληρὸς πού τοῦ ἔλαχε. Πρῶτον μὲν εἶναι πάντοτε φτωχός· ἔπειτα κάθε ἄλλο παρὰ ὁμορφος καὶ ἀπαλός, ὅπως νομίζουν οἱ πολλοί, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ βρωμερὸς καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄστεγος· γιατί πάντοτε κείται καταγῆς, δὲν ἔχει πού τὴν κεφαλὴν κλίνει, κοιμᾶται σὺς πόρτες καὶ στοὺς δρόμους, ἔχει παντοτενὴ σύντροφο τὴ στέρηση, μοιάζοντας σ' ὅλα αὐτὰ τῆς μητέρας του. Σύμφωνα πάλι μὲ τὴν φύση τοῦ πατέρα του ἀποβλέπει πάντα στὰ ὁμορφα καὶ στὰ καλά, γιατί εἶναι γενναῖος καὶ ἀτρόμητος καὶ ὀρηκτικὸς καὶ φοβερὸς κυνηγός, γιατί πάντα κάτι μηχανεύεται, ἐπιθυμεῖ τὴν γνῶσιν, εἶναι ἐπινοητικὸς, φιλοσοφεῖ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ, εἶνε φοβερὸς γόης, καὶ μάγος καὶ σοφιστής. Καὶ ἀπὸ φυσικοῦ του οὔτε ἀθάνατος εἶνε οὔτε θνητός, μὰ τὴν ἴδια μέρα, ἄλλες φορὲς ζῆ καὶ ἀκμάζει, ὅταν εὐπωρήσῃ κι' ἄλλες φορὲς πεθαίνει καὶ σὲ λίγο ξαναζῆ, χάρις εἰς τὸ φυσικὸ τοῦ πατέρα του καὶ ὅ,τι μαζεύει τοῦ ξεφεύγει πάντα, ὥστε οὔτε φτωχαίνει ποτὲ ὁ Ἔρως οὔτε πλουτίζει.

Ἐξ ἄλλου βρῖσκεται μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμαθείας, γιὰ τὸν ἐξῆς λόγο: Κανένας ἀπ' τοὺς θεοὺς δὲν φιλοσοφεῖ οὔτ' ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ σοφός· γιατί εἶναι· ἐπίσης δὲν φιλοσοφεῖ καὶ κάθε ἄλλος ἄν εἶνε σοφός. Γιατὶ αὐτῷ τὸ κακὸ ἀκριβῶς ἔχει ἢ ἀμάθεια, δηλαδὴ αὐτὸς πού δὲν εἶναι ἕτε ὁμορφος, οὔτε καλός, οὔτε φρόνιμος, νομίζει πὼς ἔχει ἀρκετὰ ἀπ' ὅλα αὐτά. Καὶ φυσικὰ αὐτὸς πού δὲν νομίζει ὅτι στερεῖται, δὲν ἐπιθυμεῖ ἐκεῖνο πού δὲν ἔχει τὴ γνῶμη ὅτι τοῦ λείπει.

Ἐρωτήσα τότε ἐγώ:

— Ποιοὶ λοιπὸν, Διοτίμα, φιλοσοφοῦν, ἀφοῦ δὲν φιλοσοφοῦν οὔτε οἱ σοφοὶ οὔτε οἱ ἀμαθεῖς;

— Μὰ αὐτὸ, ἀποκρίθηκε, τὸ καταλαβαίνει κ' ἕνα μικρὸ παιδὶ ἀκόμη· ὅτι δηλαδὴ φιλοσοφοῦν αὐτοὶ πού βρῖσκονται στὸ μέσον τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀμαθῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κι' ὁ Ἔρως. Γιατὶ ἡ σοφία εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πράγματα κι' ὁ Ἔρως σὲ ἄλλον εἶναι ἕρως τοῦ ὁμορφου, ὥστε κατ' ἀνάγκην ὁ Ἔρως εἶναι φιλόσοφος, κι' ἀφοῦ εἶναι φιλόσοφος, βρῖσκεται στὸ μέσο σοφοῦ καὶ ἀμαθοῦς. Καὶ σ'

αὐτὸ αἰτία εἶναι ἢ καταγωγὴ του, γιατί ὁ πατέρας του εἶνε σοφὸς καὶ ἐφευρετικὸς κ' ἢ μητέρα του μὴ σοφὴ καὶ μὴ ἐφευρετικὴ. Τέτοιο λοιπὸν εἶνε, ἀγαπητὲ Σωκράτη, τὸ φυσικὸ τοῦ δαίμονα. Ὅσο γιὰ τὴν ἰδέα πού εἶχες γιὰ τὸν Ἔρωτα, τὸ πάθημά σου δὲν εἶναι ἀξιο ἀπορίας. Ἐνόμισες, καθὼς βγάξω ἀπὸ τὰ λεγόμενά σου, ὅτι ὁ Ἔρωσ εἶναι αὐτὸ πού ἀγαπιέται, καὶ ὄχι αὐτὸ πού ἀγαπᾷ. Γι' αὐτὸ νομίζω σοῦ φαινόταν ὁ Ἔρωσ· πολὺ ὁμορφος. Πραγματικὰ αὐτὸ πού πρέπει νὰ ἀγαπιέται εἶνε ὁμορφο καὶ ἄβρὸ καὶ τέλειο καὶ ἀξιοζήλευτο, αὐτὸ ὅμως πού ἀγαπᾷ, εἶναι ἀλλιώτικο, ὅπως δηλαδὴ τὸ ἐπαράσθησα.

Εἶπα τότε ἔγώ.

— Ἄς εἶναι, ξένη· σωστά εἶναι αὐτὰ πού λές. Ἀφοῦ ὅμως τέτοιος εἶναι ὁ Ἔρωσ, σὲ τί χρειάζεται στους ἀνθρώπους;

— Αὐτὸ ἀκριβῶς, Σωκράτη, θὰ προσπαθήσω τώρα νὰ σὲ μάθω. Τέτοιος λοιπὸν εἶναι ὁ Ἔρωσ κ' ἔτσι γεννήθηκε, κί' ὅπως ἐνὶ λέξ εἶναι ἔρωσ τοῦ ὁμορφου. Ἄς ποῦμε πὼς ἕνας μᾶς ἐρωτᾷ: Τί εἶνε ὁ Ἔρωσ στὰ ὁμορφα, Σωκράτη καὶ Διοτίμα; Ἡ γιὰ νὰ γίνω σαφέστερος: αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τὸ ὁμορφο, τί ἀγαπᾷ;

— Νὰ τὸ κάνη δικό του· εἶπα ἔγώ.

— Ἡ ἀπάντησις αὐτὴ ὅμως, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐξῆς ἐρώτησι: τί θὰ συμβῆ σὲ κείνον πού ἔκαμε δικό του τὸ ὁμορφο;

Εἶπα τότε πὼς δὲν μπορῶ πρόχειρα ν' ἀπαντήσω στὴν ἐρώτησι αὐτὴ.

— Ἀλλὰ, ἐξακολούθησεν ἐκείνη, ἂν κανένας ἄλλαξε τις λέξεις καὶ στὴ θέσι τοῦ ὁμορφου, μεταχειριζότου τὸ καλὸ καὶ σοῦ ἔλεγε: Ἐμπρὸς, Σωκράτη, ἀπάντησέ μου: αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τὰ καλὰ, τί ἀγαπᾷ;

— Νὰ τὰ κάνη δικά του· εἶπα ἔγώ.

— Καὶ τί θὰ συμβῆ σὲ κείνον πού ἔκαμε τὰ καλὰ δικά του;

— Σ' αὐτὸ, εἶπα εἶνε πιὸ εὐκόλο ν' ἀπαντήσω· θὰ γίνῃ εὐτυχισμένος.

—Γιατί οἱ εὐτυχοσμένοι εἶνε εὐτυχοσμένοι μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὰ καλά. Καὶ δὲν φαντάζομαι νὰ ὑπάρχη ἀνάγκη νὰ ρωτήσομε καὶ γιὰτὶ θέλει νὰ εἶναι εὐτυχοσμένος αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ γίνη.

—Ἐχεις δίκιο, εἶπα ἐγώ.

—Γιὰ πὲς μου τώρα: Ἐχεις τὴ γνώμη πὼς αὐτὴ ἡ θέληση κι' ὁ ἔρωσ εἶναι κοινὸς σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ πὼς ὅλοι θέλουν ν'ἄχουν δικά τους τὰ καλά γιὰ πάντα, ἢ μήπως ἔχεις ἄλλην ἰδέα;

—Ἐχω τὴν ἰδέα, εἶπα, πὼς εἶναι κοινὸς σ' ὅλους.

—Γιατὶ λοιπὸν τότε Σωκράτη, ἀφοῦ ὅλοι καὶ πάντοτε ἀγαποῦν τὰ ἴδια πράγματα, δὲν λέμε γιὰ ὅλους ὅτι ἀγαποῦν; Μὰ γιὰ μερικοὺς λέμε πὼς ἀγαποῦν καὶ γι' ἄλλους ὄχι;

—Κι' ἐγὼ ἀποροῶ, εἶπα.

—Μὴν ἀπορῆς, εἶπε· γιὰτὶ ξεχωρίζουμε ἓνα μόνον εἶδος ἔρωτος καὶ αὐτὸ ὀνομάζουμε μεταχειριζόμενοι τὸ ὄνομα τοῦ ὄλου, ἔρωτα· ὅσο γιὰ τὰ ἄλλα εἶδη, μεταχειριζόμεσθε ἄλλα ὀνόματα.

—Δηλαδὴ; Κανένα παράδειγμα; ρώτησα.

—Ἴδου ἓνα παράδειγμα. Ξέρεις βέβαια πὼς ἡ λέξη ποίησις ἔχει πολὺ πλατειὰ ἔννοια. Ἀφοῦ ποίησις εἶνε κάθε αἰτίη ποὺ προάγει ὅ,τιδήποτε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ νὰ εἶναι, ὥστε καὶ τὰ ἔργα ὅποιασδήποτε τέχνης εἶνε ποιήσεις καὶ αὐτοὶ ποὺ τὰ φιάχνουν ποιητές.

—Πολὺ σωστά.

—Κι' ὁμως ξέρεις πάλι πολὺ καλά, ἐξακολούθησεν ἐκεῖνη, πὼς δὲν λέγονται ὅλοι αὐτοὶ ποιητές, ἀλλ' ἔχουν διάφορα ἄλλα ὀνόματα κι' ἀπὸ ὅλη τὴν ποίηση ξεχωρίστηκεν ἓνα μέρος, αὐτὸ ποὺ ἀφορᾷ τὴ μουσικὴ καὶ τὰ μέτρα, καὶ πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ ὄλου. Γιατὶ αὐτὸ μόνον λέγεται ποίησις, κι' αὐτοὶ ποὺ τὸ κατέχουν ποιηταί.

—Πολὺ σωστά.

—Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἔρωτα, ποὺ γενικὰ εἶνε κάθε

ἐπιθυμία τῶν καλῶν καὶ τῆς εὐτυχίας· κι' αὐτός, εἶναι ὁ μέγιστος καὶ δολερὸς ἔρωσ, πὺν ὑπάρχει μέσα στὸν καθένα. Ἐκεῖνοι ὅμως πὺν τρέπονται στὰ διάφορα ἄλλα εἶδη του, ἢ στὸ χρηματιστήριο ἢ στὴ γυμναστική ἢ στὴ φιλοσοφία, οὔτε θεωροῦνται ὅτι ἀγαποῦν, οὔτε καὶ ὀνομάζονται ἔραστές, κ' ἐκεῖνοι πὺν ἐπιδίδονται καὶ ἀσχολοῦνται σ' ἓνα ὀρισμένο εἶδος, πῆραν τὸ ὄνομα τοῦ ὅλου· γι' αὐτοὺς μόνο χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις Ἐρωσ, εἶμαι ἔρωτευμένος καὶ ἔραστés.

—Μοῦ φαίνεται πὺς ἔχεις δίκιο· εἶπα ἐγώ.

—Ἐπάρχουν βέβαια καὶ μερικοὶ πὺν λέγουν πὺς ἐκεῖνοι ἀγαποῦν πὺν ζήτοῦν τὸ ἄλλο μισό τους.

—Ἐγὼ ὅμως ἔχω τὴ γνώμη πὺς ὁ Ἐρωσ δὲν εἶναι ζήτησις οὔτε τοῦ μισοῦ οὔτε τοῦ ὅλου ἄν αὐτὸ δὲν εἶναι καλό· ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι καὶ πόδια καὶ χέρια των δέχονται νὰ τοὺς κοποῦν, ἅμα νομίζουν ὅτι τὰ μέλη των αὐτὰ εἶναι ἄρρωστα.

Γιατὶ φρονῶ πὺς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀγαποῦν μόνο κάθε τὶ πὺν εἶναι δικό τους· ἐκτὸς ἄν κανέναν ὀνομάζει τὸ καλὸ οἰκεῖον καὶ δικά του καὶ τὸ κακό, ξένο. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν αἰσθάνονται ἔρωτα, παρὰ μόνο γιὰ τὸ καλό· μήπως δὲν ἔχεις τὴν ἴδια γνώμη;

—Μὰ τὸν Δία, τὴν ἴδια γνώμη ἔχω.

—Ἄρα λοιπόν, εἶπεν ἐκείνη, νομίζεις πὺς φθάνει νὰ λέμε ἀπλῶς, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἔρωτα στὸ καλό;

—Ναί, εἶπα.

—Ἄλλὰ πὺς; Δὲν πρέπει νὰ προστεθῆ ἀκόμη, πὺς ὁ ἔρωσ αὐτῶν ἀποβλέπει καὶ στὸ νὰ γίνῃ δικό τους τὸ καλό;

—Πρέπει νὰ προστεθῆ βέβαια.

—Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ προστεθῆ, πὺς ἐπιθυμοῦν ὄχι μόνον νὰ γίνῃ δικό τους τὸ καλὸ μὰ καὶ νᾶναι πάντοτε δικό τους;

—Κι' αὐτὸ πρέπει νὰ προστεθῆ.

—Μὲ λίγα λόγια λοιπόν, ἐξακολούθησεν, ἔρωσ εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ κατέχουμε πάντα τὸ καλό.

—Πολὺ σωστά.

—Στήν περίπτωσιν αὐτή, πῶς πρέπει νά καταβάλλεται καί **σε ποιά πράξη νά ἀποβλέπη ἡ προσπάθεια καί ἡ ἐπιμονή αὐτῶν πού ἐπιδιώκουν τὸ καλὸ, γιὰ νά μπορῇ νά ὀνομασθῇ ἔρωσ;** Σὲ τί συνίσταται αὐτὸ τὸ ἔργον; Μπορεῖς νά μοῦ πῆς;

—Μὰ ἂν τὰ ἤξερα, Διοτίμα, εἶπα ἐγώ, δὲν θὰ θᾶύμαζα τὴ **σοφία σου** κι' οὔτε θὰ σύχναζα ἐδῶ γιὰ νὰ τὰ μάθω.

—Θὰ σοῦ τὸ πῶ λοιπὸν ἐγώ· αὐτὸ συνίσταται στὸ νά γεννήσῃ **κανένας μέσα στὸ ὄμορφο, καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχή.**

—Αὐτὸ πού λές, εἶπα, χρειάζεται **μαντικὴ δύναμη** γιὰ νά ἐξηγηθῇ· δὲν καταλαβαίνω τίποτε.

—Θὰ σοῦ μιλήσω ἀπλούστερα, εἶπεν ἐκείνη. Ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, Σωκράτη, ἐγκυμονοῦν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. κι' ὅταν ἔλθῃ ὁ κατάλληλος καιρὸς, ἡ φύσις μας ἐπιθυμᾷ νά γεννήσῃ. Γέννησις ὅμως μέσα στὸ ἄσχημο δὲν εἶναι δυνατὴ, παρὰ μόνο στὸ ὠραῖο· καὶ ἡ σχέσις ἀνδρὸς καὶ γυναίκας γέννησις εἶνε. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι θεῖον, κι' αὐτὸ εἶναι πού ὑπάρχει ἀθάνατο μέσα στὸ θνητὸ ζῶον, ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ ἡ γέννησις· ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ἀδύνατον νά γίνουν μέσα στὸ ἀνάρμοστο. Σὲ **κάθε** τι πού εἶναι θεῖον, τὸ ἄσχημο εἶναι ἀνάρμοστο, καὶ μόνον τ' ὠραῖο εἶναι κατάλληλο. Μοῖρα λοιπὸν καὶ Εἰλείθυια **στὴ γέννηση** εἶναι ἡ ὁμορφιά. Γι' αὐτὸ, ὅταν τὸ σῶμα πού κυφορεῖ πλησιάζει τὸ ὠραῖο, καὶ γίνεται πρᾶον καὶ διαχυτικόν, γιὰτὶ εὐφραίνεται, καὶ τίκτει καὶ γεννᾷ. Ὅταν ὅμως πλησιάζῃ τὸ ἄσχημο καὶ σκυθρωπὸ γίνεται καὶ συμμαζεύεται γιὰτὶ στενοχωρεῖται, καὶ ἀποτροπιάζεται καὶ σφίγγεται καὶ δὲν γεννᾷ, μὰ **συγκρατεῖ** τὸ κύημα καὶ ὑποφέρει. Ἐνεκα τούτου ἐκεῖνο πού κυφορεῖ καὶ σπαρατὰ ποθεῖ μὲ ἀγωνία τὸ ὠραῖο, γιὰτὶ ἀλλιῶς ἡ γέννηση γίνεται μὲ φοβεροὺς πόνους. Γιὰτὶ ὁ Ἔρωσ, Σωκράτη, δὲν εἶναι Ἔρωσ τοῦ ὠραίου, ὅπως νομίζεις σύ.

—Ἀλλὰ τὶ λοιπόν;

—Γῆς γεννήσεως καὶ τοκετοῦ μέσα στὸ ὠραῖο.

—Ἄς τὸ παραδεχθῶ, εἶπα ἐγώ.

—Τὸ πρᾶγμα ἔχει ἀκριβῶς ὅπως σοῦ λέγω, εἶπεν ἐκείνη.

—Γιατί λοιπόν ὁ Ἔρωσ εἶναι ἔρωσ τῆς γεννήσεως;

—Γιατί ἡ γέννησις εἶναι τὸ αἰώνιο καὶ ἀθάνατο στά θνητὰ ὄντα. Ἐφοῦ δέ, ὅπως εἶπαμε, ἔρωσ εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ κατέχη πάντα καγεῖς τὸ καλὸ, κατ' ἀνάγκη μὲ τὸν πόθο τοῦ καλοῦ ὑπάρχει μαζὶ καὶ ὁ πόθος τῆς ἀθανασίας. Ἄπ' αὐτὸ βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἔρωσ εἶναι ἔρωσ καὶ τῆς ἀθανασίας.

Ἐκτὸς ἀπ' ὅλα αὐτὰ μ' ἐμάθαιεν ἡ Διοτίμα, ὅταν συζητούσαμε γιὰ τὰ ἐρωτικά, κάποτε μὲ ρώτησε:

—Ποιὸ νομίζεις, Σωκράτη, πὼς εἶναι τὸ αἶτιο αὐτοῦ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἐπιθυμίας; Ἡ μήπως δὲν ἔχεις προσέξει πόσον ἀλλόκοτα ἀλλάζουν ὅλα τὰ ζῶα καὶ τὰ χερσαῖα καὶ τὰ πουλιά, ὅταν ἐπιθυμήσουν νὰ γεννησούν; Γιατὶ ὑποφέρουν καὶ αἰσθάνονται δυνατὸ πόθο, πρῶτα γὰρ συνευρεθοῦν κ' ἔπειτα νὰ θρέψουν αὐτὸ πού γεννήθηκε. Ἄν διστάζουν μάλιστα γιὰ τὰ δύο αὐτὰ καὶ νὰ μάχωνται ἐναντίον πῶς δυνατῶν καὶ νὰ φονεύονται ὑπερασπίζοντας αὐτά, καὶ νὰ πεινοῦν γιὰ νὰ τὰ θρέψουν καὶ κάθε ἄλλο νὰ κάμουν. Καὶ ὅσο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους μορεῖ νὰ ὑποθέσῃ κανένας ὅτι τὰ κάνουν κατόπιν σκέψεως· ἀλλὰ τὰ ζῶα; ποιὸ εἶναι τὸ ἄλλο πού δημιουργεῖ σ' αὐτὰ αὐτὴ τὴν ἐρωτικὴ κατάστασις; Μπορεῖς νὰ μοῦ ἀπαντήσης;

Τῆς ἀπάντησι μοι λοιπόν πάλιν ὅτι δὲν ἤξερα τὸ αἶτιο.

Κ' ἐκείνη τότε εἶπε:

—Φαντάζεσαι πὼς μπορεῖς νὰ γίνῃς τέλειος γνώστης στὶ ἐρωτικά, ἂν δὲν ἔξερεις αὐτὰ τὰ πράγματα;

—Ἄλλὰ γιὰ νὰ τὰ μάθω, Διοτίμα, ὅπως σοῦ εἶπα καὶ προτύτερα, ἔρχομαι, γιατί καταλαβαίνω πὼς ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ διδασκάλου. Λέγε μοι λοιπόν τὸ αἶτιον αὐτῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ὅσα ἔχουν σχέση μὲ τὰ ἐρωτικά.

—Ἄν λοιπόν, εἶπε, πιστεύῃς, πὼς ὁ Ἔρωσ ἀποβλέπει σ' ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου πολλὰς φορὰς μείναμε σύμφωνοι, μὴν ἀπορῆς. Γιατὶ κ' ἐδῶ ὁ ἴδιος λόγος ὑπάρχει δηλαδὴ ἡ θνητὴ φύσις, ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ μένη αἰωνία καὶ ἀθάνατη. Ἄλλ' αὐτό, μόνο μὲ τὴν γέννησι μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἀφοῦ μὲ αὐτὴ καταλείπει ἄλλο καινούριον ἀντὶ τοῦ παλιοῦ. Ἄλλωστε μὴν

Ξεχνῶς πῶς καὶ κάθε ζῷον, ἐφ' ὅσον ζῆ, θεωρεῖται ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο, χωρὶς νὰ εἶναι· ὅπως λ.χ. ἐκεῖνος πού ἀπὸ παιδάριον γίνεται γέρος λέγεται πῶς εἶναι ὁ ἴδιος πάντοτε, ἂν καὶ ποτὲ δὲν παραμένει εἰς τὰ ἴδια, στὸν ἑαυτό του. Ἀλλὰ διαρκῶς γίνεται νέος ἄνθρωπος καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὶς τρίχες, καὶ τὴν σάρκα καὶ τὰ κόκκαλα καὶ τὸ αἷμα καὶ δλόκληρο γενικὰ τὸ σῶμα, Καὶ δὲν ἀλλάζει μόνο κατὰ τὸ σῶμα μὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν ἀκόμα· οἱ τρόποι, τὰ ἤθη, ιδέες, ἐπιθυμίαι, εὐχαριστήσεις, λύπαι, φόβοι, καθένα ἀπ' αὐτὰ δὲν παραμένουν ποτὲ ἀμετάβλητα στὸ κάθε ἄτομον, ἀλλὰ διαρκῶς ἀλλάζουν· καινούρια γεννῶνται καὶ τὰ παλαιὰ ἀποβάλλονται. Τὸ πιὸ παράδοξο ἀκόμα εἶνε, πῶς καὶ εἰ γνώσεις μας, ὄχι μόνον ἄλλες μὲν γίνονται, ἄλλες δὲ χάνονται καὶ ποτὲ δὲν εἴμαστε οἱ ἴδιοι οὔτε κατὰ τὶς γνώσεις, ἀλλὰ καὶ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς γνώσεις παθαίνει τὸ ἴδιο. Γιατὶ αὐτὸ πού ὀνομάζεται σκέψις ὑφείλεται στὸ ὅτι ἡ γνώσις χάνεται· καθόσον ἡ λησμονία, εἶναι χάσιμο τῆς γνώσεως, ἡ δὲ σκέψις ἐξ ἄλλου μὲ τὸ νὰ δημιουργῆ καινούρια μνήμη ἀντὶ τῆς ἀπελθούσης, διατηρεῖ τὴν γνώσι, ἔτσι ὥστε νὰ φαίνεται πῶς εἶναι ἡ ἴδια. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο διατηρεῖται κάθε τι πού εἶναι θνητόν, ὄχι δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιο, ὅπως συμβαίνει στὸ θεῖον, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἀφήνῃ στὴ θέσι του, ὅταν φεύγει καὶ γίνεται καλιὸ, ἄλλο καινούριο ὁμοίον του. Μὲ αὐτὸ τὸ μέσο, Σωκράτη, τὸ θνητόν μετέχει τῆς ἀθανασίας, καὶ τὸ σῶμα καὶ ὅλα τὰλλα. Μὲ ἄλλο τρόπο εἶναι ἀδύνατον. Νὰ μὴν ἀπορεῖς λοιπόν, ἂν κάθε θνητόν ἐκ φύσεως ἀποδίδει τόσο μεγάλη ἀξία στὸ γέννημά του· γιατί αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὁ ἔρωσ εἶναι συνέπεια τοῦ πόθου γιὰ τὴν ἀθανασία.

Ἐγὼ ἄκουσα μὲ θαυμασμόν ὅλα αὐτὰ καὶ εἶπα:

—Πολὺ καλὰ τὰ λές, σοφωτάτη Λισιτία· ἀλλὰ νῆσαι πράγματι· ἔτσι; ρώτησα.

Ἐκείνη τότε, σὰν τέλειος σοφιστής, ἀπάντησε:

—Νῆσαι βέβαιος γι' αὐτὰ, Σωκράτη· ἄλλωστε καὶ τὴ φιλοδοξία τῶν ἀνθρώπων ἂν θελήσης νὰ ἐξηγήσης, θὰ βρεθῆς ἴσως σ' ἀπορία—τόσο παράλογο πρᾶγμα θὰ σοῦ φανῆ—ἂν δὲν ἔχῃς ὑπ' ἔψιν σου ὅσα σοῦ εἶπα· δηλαδὴ πόσον ὑπερβολικὴ εἶναι σ'

ἄλλους ἢ ἐπιθυμία τὰ γίνουσι ὀνομαστοί, καὶ ν᾽ ἀφήσουν στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα δόξα ἀθάνατη· προκειμένου γι' αὐτὰ εἶναι ἔτοιμοι, πῶς πολὺ ἀπ' ὅ,τι προκειμένου γιὰ τὰ παιδιά καὶ νὰ κινδυνεύσουν καὶ χρήματα νὰ ξοδεύσουν καὶ σὲ κόπους νὰ ὑποβληθῶν καὶ τῆ ζωῆ νὰ θυσιάσων. Ἡ μήπως φαντάζεσαι πὼς θ' ἀποφάσιζε ἡ Ἀλκίτις τ' ἀποθάνη γιὰ τὸν Ἀδμητο, ἢ ὁ Ἀχιλλεύς νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατο τοῦ Πατρόκλου, ἢ ὁ δικός μας ὁ Κόδρος νὰ θυσιάσῃ τῆ ζωῆ του γιὰ τῆ βασιλεία τῶν παιδιῶν του, ἂν δὲν νόμιζαν πὼς θὰ μείνῃ ἀθάνατη ἢ μνήμη τῆς ἀρετῆς των, ὅπως κ' ἔμεινε ἕως σήμερα; Κάθε ἄλλο.

Προκειμένου ὁμοῦς γιὰ ἀρετὴ ἀθάνατη καὶ τέτοια δόξῃ, ὅλοι τὸ πᾶν εἶναι διατεθειμένοι νὰ κάνουν καὶ μάλιστα ὅσο πῶς καλοὶ εἶναι τόσο καὶ πῶς πολὺ γιὰτὶ ἐπιθυμοῦν τὴν ἀθανασία. Ὅσοι λοιπὸν εἶναι ἐπιδεκτικοὶ στὰ σώματά τους τρέπονται μάλλον εἰς γυναῖκες καὶ εἰς ἐρωτεύονται καὶ κάθουν παιδιά μαζὴ τῶν κ' ἔτσι ἀποκτοῦν διὰ τὸν ἔπειτα χρόνον τὴν ἀθανασίαν καὶ ἀνάμνησι κί' εὐτυχία, καθὼς νομίζων. Κί' ὅσοι κατὰ τὴν ψυχὴ—γιὰτὶ ὑπάρχουν οἱ κνοφοροῦντες κατὰ τὰς ψυχὰς πολὺ περισσότερο, παρὰ κατὰ τὰ σώματα—αὐτοὶ τρέπονται σ' ὅσα ταιριάζων στὴν ψυχὴ νὰ ἐγκυμονήσῃ καὶ νὰ γεννήσῃ· ποιά λοιπὸν ταιριάζων στὴν ψυχὴ; Ἡ φρόνησις καὶ κάθε ἄλλη ἀρετὴ. Καὶ γεννήσων αὐτῶν εἶναι ὅλοι οἱ ποιητὲς καὶ ὅσοι ἄλλοι χαρακτηρίζονται ἀπ' τὰ ἔργα των ὡς ἐφευρετικοί. Ἐξαιρετικὰ δὲ μεγάλη καὶ πολὺ ὁμορφῆ εἶναι ἡ φρόνησις πὸν ἀφορᾷ τὴ διαφροσύμισι τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας καὶ πὸν ὀνομάζεται σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη. Ἄπο αὐτὲς τὶς ἀρετὲς ὅταν κανένας εἶναι ἐγκύμων ἀπὸ τὴ νεότητά του, ἅμα ἔλθῃ ἢ κατάλληλη ἡλικία ἐπιθυμεῖ νὰ γεννήσῃ· ζητεῖ τότε τριγύρω του τὸ ὄραϊον, σὸ ὁποῖον νὰ γεννήσῃ· γιὰτὶ σὸ ἄσχημο εἶναι ἀδύνατο νὰ γεννήσῃ. Κί' ὡς πρὸς τὰ σώματα λοιπὸν προτιμᾷ, ὅταν κνοφορεῖ, τὰ ὄραϊα ἀπ' τ' ἄσχημα. ἂν δὲ τυχὸν βρῆ καὶ τὴν ψυχὴ ὄραϊα, εὐγενικὰ καὶ κατάλληλη, τότε ἱκανοποιεῖται ἐξαιρετικὰ ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν αὐτῶν τῶν δύο καὶ ὀμιλεῖ μ' εὐγλωττία σὸν ἄνθρωπο αὐτὸ περὶ ἀρετῆς, περὶ τοῦ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ καλὸς ἄνδρας, καὶ ποιά τὰ κνήκοντά του καὶ γενικὰ ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν διδάξῃ. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ

καθὼς μοῦ φαίνεται μετὰ τὸ νὰ ἔρχεται σὲ συνάρφεια μετὰ τὸ ὥραϊον καὶ μετὰ τὸ νὰ συναναστρέφεται αὐτὸ, γεννᾷ ὅσα πρὸ πολλοῦ ἐγκυμονοῦσε. Ἔχει πάντοτε στὸ νοῦ του, εἴτε παρῶν εἴτε ἀπῶν, στὸν ἀγαπημένο καὶ ἀπὸ κοινοῦ μ' αὐτὸν συνεκτρέφει αὐτὸ πού γεννήθηκε, οὕτως ὥστε καὶ ὁ μεταξὺ αὐτῶν δεσμὸς εἶναι πολὺ πιὸ στενὸς ἀπ' ὅτι ὁ δεσμὸς πού δημιουργεῖται μετὰ τὰ παιδιά, καὶ ἡ φιλία πιὸ ἀσφαλῆς· γιατί μετέχουν τέκνων ὠραιοτέρων καὶ ἀθανατωτέρων. Κι' ὁ καθένας θὰ δεχόταν πολὺ πιὸ πρόθυμα νὰ τοῦ γεννηθοῦν τέτοια παιδιά, παρὰ τὰ ἀνθρώπινα, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδο καὶ τοὺς ἄλλους μεγάλους ποιητὲς καὶ θαυμάζοντας τοιοῦς ἀπογόνους τῶν ἀφῆκαν, ἀπογόνους πού φέρνουν—γιατί εἶναι τέτοιοι—ἀθάνατη δόξα καὶ ἀνάμνηση· ἂν θέλῃς κύττα τοιοῦς ἀπογόνους ἄφησε στὴν Λακεδαίμονα ὁ Λυκοῦργος, πού ἔσωσαν καὶ τὴν Λακεδαίμονα καὶ τὴν Ἑλλάδα σχεδόν. Ἐπίσης ἀξίζει κάθε τιμὴ σὲ σὰς κι' ὁ Σόλων γιὰ τοὺς νόμους πού ἐγέννησε καὶ ἄλλοι, σὲ πολλὰς ἄλλες χώρες, ἄνδρες, καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ μεταξὺ τῶν βαρβάρων, πού κατώρθωσαν πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα καὶ ἐγέννησαν κάθε εἶδους ἀρετῆ. Σ' αὐτοὺς, ἔξ αἰτίας τῶν τέτοιων παιδιῶν πού ἐγέννησαν, καὶ ἱερὰ πολλὰ ἀκόμη ἔχουν ἀνεγερθῆ· ἐνῶ δὲν ἀνηγέρθησαν ποτὲ σὲ κανένα, ἔξ αἰτίας τῶν ἀνθρωπίνων παιδιῶν.

—Καὶ σ' αὐτὰ μὲν τὰ ἐρωτικά, Σωκράτη, συνέχισεν ἡ Διοτίμα, ἴσως καὶ σὺ νὰ μορῆς νὰ μνηθῆς· ὅσο γιὰ κείνα ὅμως πού εἶναι τὰ τέλεια καὶ πού ἀποτελοῦν τὸν τελευταῖο βαθμὸ τῆς μνήσεως—στά ὁποῖα ἄλλωστε σὰν προπαρασκευὴ χρησιμεύουν τὸ πρῶτα ἂν θέλῃ κανένας ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σωστὸ δρόμο τῆς μνήσεως—δὲν ξέρω ἂν θὰ μορῆς. Ὡστόσο ἐγὼ θὰ σοῦ ἐκθέσω καὶ αὐτὰ χωρὶς νὰ ὑστερήσω σὲ προθυμία. Προσπάθησε καὶ σὺ νὰ μὲ παρακολουθήσῃς ὅσο μορῆς καλλίτερα. Πρέπει λοιπὸν αὐτὸς πού θέλει νὰ βαδίσῃ τὸ σωστὸ δρόμο ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου κυττοῦ, ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ νέος νὰ ἐπιδώκῃ τὰ ὥραϊα σώματα· καὶ πρῶτα ν' ἀγαπᾷ ἓνα σῶμα καὶ νὰ γεννᾷ σ' αὐτὸ λόγια ὥραϊα, κι' ἔπειτα νὰ κατανοήσῃ πῶς τὸ κάλλος πού

ὑπάρχει σ' ἓνα ὁποιοδήποτε σῶμα εἶναι ἀδελφὸν ἐκείνου ποῦ ὑπάρχει σ' ἄλλο σῶμα· καὶ κατὰ συνέπειαν, ἀφοῦ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴ σωματικὴ ὁμορφιά, εἶναι ἀκατανόητο καὶ παράλογο νὰ μὴ θεωρῇ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ τὴν ὁμορφιά ποῦ ὑπάρχει σ' ὅλα τὰ σώματα· κι' ἀφοῦ κατανοήσῃ αὐτό, πρέπει νὰ γίνῃ ἐραστὴς ὄλων τῶν ὠραίων σωμάτων καὶ νὰ χαλαρώσῃ κάθε προσήλωσιν ἀποκλειστικὴ σ' ἓνα μόνο σῶμα, θεωρώντας τὸ αἴσθημα αὐτοῦ τοῦ εἶδους μικροπρεπές καὶ ἄξιον καταφρονήσεως. Μετὰ ἀπ' αὐτὰ πρέπει νὰ θεωρήσῃ ὅτι ἡ ψυχικὴ ὁμορφιά εἶναι μεγαλυτέρας ἀξίας ἀπὸ τὴν σωματικὴν. Ὡστε ἂν βρῇ σὲ κανένα τὴν ψυχὴν ὠραία, ἔστω καὶ ἂν τὸ σῶμα εἶναι πολὺ λίγο ἀνθηρό, ν' ἀρκῆται σ' αὐτὸ καὶ νὰ φροντίζῃ νὰ γεννᾷ λόγια ποῦ νὰ συντελοῦν στὸ νὰ κάμουν τοὺς νέους πιὸ καλοὺς, ὡς ποῦ νὰ φθάσῃ στὸ σημεῖον ν' ἀντιληφθῇ τὸ ὠραῖο στὰ ἔργα καὶ τοὺς νόμους καὶ πῆ πῶς παντοῦ τὸ ὠραῖο εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ἐπομένως νὰ θεωρήσῃ τὴν σωματικὴν ὁμορφιά σὰν κάτι ἀνάειο λόγου, μετὰ δὲ τὰ ἔργα φθάσῃ στὴς ἐπιστήμες· γιὰ νὰ δῇ πάλιν ἐκεῖ τὴν ὁμορφιά τῶν ἐπιστημῶν καὶ βλέποντας πιὰ ἔμπρός του πλατεῖα τὴν ἀποψι τοῦ ὠραίου πάυση νὰ εἶναι εὐτελής καὶ μικρολόγος, καὶ νὰ μὴν ὑπηρετῇ σὰν δούλος τὴν ὁμορφιά ἐνὸς μόνου εἴτε παιδαρίου, εἴτε ἀνθρώπου, εἴτε ἔργου· τοῦναντίον γυρισμένος καὶ βλέποντας τὴ θύλασσα τοῦ ὠραίου νὰ γεννᾷ παλλὰ καὶ ὠραία καὶ μεγαλοπρεπῆ λόγια καὶ ἀφθονες φιλοσοφικὰς σχέψεις, ὡς ποῦ ὄφου γίνῃ ἰσχυρὸς καὶ αὐξηθῇ ἐδῶ, δῇ μιὰ μόνη ἐπιστήμη, ποῦ εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ὠραίου ὡς ἐξῆς. Καὶ προσπλάθησε τώρα νὰ προσέξῃ ὅσο μπορεῖς πιὸ πολὺ.

Ἐκεῖνος δηλαδὴ ποῦ θέλε παιδαγωγηθῇ μέχρις ἐδῶ στὰ ἐρωτικά, βλέποντας κατὰ σειράν καὶ σωστὰ ὅλους τοὺς βαθμοὺς τοῦ ὠραίου, ἀφοῦ ἔφθασε πιὰ στὸ τέλος, θὰ δῇ ἔξαρνα κάποιον θαυμάσιο κάλλος, ἀκριβῶς αὐτὸ, Σωκράτη, χάριν τοῦ ὁποίου κατέβαλε ὅλους τοὺς προηγουμένους κόπους, ποῦ πρῶτα—πρῶτα μὲν εἶναι αἰώνιο καὶ οὔτε γεννᾶται οὔτε χάνεται, οὔτε αὐξάνεται, οὔτε λιγοστεύει κ' ἔπειτα ὄχι ὠραῖο μὲν κατὰ τοῦτο κ' ἄσχημο κατ' ἐκείνο, οὔτε ἄλλες φορὲς ὠραῖο κ' ἄλλες ὄχι, οὔτε ὠραῖο σχετικὰ μ' αὐτὸ κ' ἄσχημο

σχετικὰ μ' ἐκεῖνο, οὔτε ὠραῖο ἐδῶ κι' ἄσχημο ἐκεῖ ἢ ὠραῖο γι' αὐτοὺς κι' ἄσχημο γιὰ κείνους. Ἐξ ἄλλου ἢ ὁμορφιά αὐτῆ δὲν θὰ παρουσιασθῇ σ' αὐτὸν σὰν κάποιο πρόσωπο ὠραῖο, ἢ χέρια ἢ τίποτε ἄλλο σωματικόν· οὔτε σὰν λόγος οὔτε σὰν ἐπιστήμη, οὔτε σὰν κάτι πού βρῖσκεται σὲ κανένα ἄλλο, λόγου χάρι σὲ κανένα ζῶον ἢ στῆ γῆ ἢ στὸν οὐρανὸ ἢ ὀπουδήποτε ἄλλου· ἀλλὰ θὰ παρουσιασθῇ σὰν κάτι πού ὑπάρχει αὐτὸ καθαυτὸ ἀπόλυτα καὶ αἰώνια, χωρὶς νὰ ἔχει τὸ ὁμοίό του, σὰν νὰ μετέχη σ' αὐτὸ κάθε ἄλλο ὠραῖο πρᾶγμα καὶ τέτοιο ὅστε ἐνθ' ἑαυτῶν γεννῶνται καὶ ἀφανίζονται, ἐκεῖνο οὔτε ν' αὐξάνεται οὔτε νὰ λιγοστεύη, οὔτε τίποτε ἄλλο νὰ παθαίη. Ὅταν λοιπὸν κανένας, ξεκινῶντας ἀπ' τὶς κατώτερες βαθμίδες μὲ τὴ σωστὴ παιδευσιὰ, φθάσῃ μέχρι τοῦ σημείου νὰ βλέπῃ αὐτὰ, τὴν ὁμορφιά πλησιάζει σχεδὸν στὸ τέλος. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ σωστός δρόμος νὰ προχωρήσῃ κανένας πρὸς τὰ ἔρωτικά ἢ νὰ ὀδηγηθῇ ἀπὸ ἄλλον, τὸ ν' ἀρχίσῃ δηλαδὴ ἐκ τῶν κάτω, ἔχων ὑπ' ὄψει του ν' ἀνεβῇ πρὸς τὴν ὁμορφιά μεταχειριζόμενος αὐτὴν τρόπον τινὰ γιὰ βαθμίδα ἥτοι ἀπὸ ἐνὸς σώματος ἀνεβαίνοντας σιὰ δυὸ κι' ἀπ' τὰ δύο σ' ὅλα τὰ ὠραῖα σώματα κι' ἀπ' τὰ ὠραῖα σώματα σιὰ ὠραῖα ἔργα κ' ἀπ' τὰ ὠραῖα ἔργα στὴν ὠραιότητα τῆς μαθήσεως, ὡς πού ἀπὸ μάθησι σὲ μάθησι καταλήξῃ σ' ἐκείνη τὴ μάθησι πού εἶναι αὐτοῦ τοῦ ὠραίου ἢ μάθησι καὶ γνωρίσι τέλος αὐτὸ πού εἶναι τὸ ἀπόλυτο ὠραῖο. Ἄν, φίλε Σωκράτη, ὑπάρχῃ κάτι τι πού γι' αὐτὸ ἀξίζει νὰ ζήσῃ κανένας αὐτὸ εἶναι πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸ νὰ μπορέσῃ κανένας νὰ δῇ αὐτὸ τὸ ὠραῖο, πού ἂν ποτὲ δῆς δὲν θὰ σοῦ φανῇ πὼς ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὸ χρυσάφι, τὰ φορέματα καὶ τὰ ὠραῖα παιδιὰ ἢ νέους, πού ὅταν τοὺς βλέπεις μένεις μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα ἕτοιμος εἶσαι, καὶ σὺ κι' ἄλλοι πολλοί, νὰ μὴ φᾶτε καὶ νὰ μὴ πιῆτε ἀρκεῖ μόνο νὰ βλέπετε καὶ νὰ συναναστρέφεσθε τοὺς ἀγαπημένους. Μὰ ἂν σεῖς κάνετε ἔτσι γιὰ τοὺς ὠραίους νέους, τί πρέπει νὰ ὑποθέσωμε πὼς συμβαίνει σ' ἐκεῖνον πού ἤθελε μπορέσῃ νὰ δῇ τὸ ἴδιο τὸ ὠραῖον, ἄδολο, καθαρὸ, ἀμιγῆς, καὶ ὄχι γεμάτο ἀπὸ ἀνθρώπινες σάρκες καὶ χρώματα καὶ τὴν ἄλλην

πολλήν ματαιότητα τῆς θνητῆς φύσεως, τὴν ἴδια δηλαδὴ τὴν θεϊαν ὁμορφιὰ πού εἶναι μοναδικὴ στὸ εἶδος τῆς. Νομίζεις ἄραγε πὼς θὰ εἶνε ἔλαεινὴ ἢ ζωὴ ἑνὸς τέτοιου ἀνθρώπου πού θάῃ τὸ βλέμμα του καρφωμένο πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ πού θὰ βλέπῃ καὶ θὰ βρῖσκειται σὲ σχέσεις μὲ τέτοια ὁμορφιά; Δὲν ἐννοεῖς τάχα πὼς μόνον ἐδῶ θὰ συμβῆ ὁ αὐτὸν, πού βλέπει διὰ μέσον ἐκείνου πού βλέπει τὸ ὄρατο, νὰ γεννήσῃ ὄχι εἰδωλα ἀρετῆς, γιατί ἔρχεται σὲ συνάφεια μὲ τὸ ἀληθινὸ καὶ πὼς μόνον αὐτὸς πού ἐγέννησε καὶ ἐξέθρεψε ἀληθινὴν ἀρετὴν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀγαπητὸς στοὺς θεοὺς; καὶ πὼς ὁ αὐτὸν πρὸ παντὸς ἐπιφυλάσσεται ἢ ἀθινασίαι πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε ἀνθρώπο πού μπορεῖ νὰ εἶναι ἀθάνατος;

Αὐτὰ λοιπόν, Φαῖδρε καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι, εἶπε ἡ Διοτίμα, καὶ πιστεύω κ' ἐγὼ πὼς εἶναι σωστά. Κ' ἔχοντας τέτοια πεποίθηση, προσπαθῶ νὰ πείσω καὶ τοὺς ἄλλους πὼς γιὰ τὴν ἐπιτυχία ἑνὸς τόσο μεγάλου καλοῦ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση καλλίτερο συνεργὸν ἀπὸ τὸν Ἔρωτα δὲν θὰ μποροῦσε κανένας σύκολα νὰ βρῆ. Γι' αὐτό, ἐγὼ τοῦλάχιστο λέγω πὼς ὁ καθένας ἔχει ὑποχρέωση νὰ τιμᾷ τὸν Ἔρωτα, καὶ ὄχι μόνον ὁ ἴδιος τιμῶ τὰ ἐρωτικὰ καὶ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια καταβάλλω γι' αὐτά, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παρακινῶ· καὶ τώρα δὲ καὶ πάντοτε ἐγκωμιάζω τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀνδρεία τοῦ Ἔρωτος, ὅσον μπορῶ.

—Αὐτὰ, ὦ Φαῖδρε, εἶχα νὰ πῶ γιὰ τὸν Ἔρωτα. Καὶ σύ, ἂν θέλεις, νόμισε πὼς ἐλέχθησαν ὡσάν ἐγκώμιο τοῦ Ἔρωτος εἰδεμῆ δνόμασέ τα ὅπως ἄλλιῶς σοῦ ἀρέσει νὰ τὰ ὀνομάσῃς.

Σὰν εἶπεν αὐτὰ ὁ Σωκράτης—σύμφωνα μὲ τὴν ἀφήγησι τοῦ Ἀριστοδήμου—ὄλοι οἱ ἄλλοι τὸν ἐπαινοῦσαν· ὁ Ἀριστοφάνης ὅμως, ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης εἶχε κάμει κάποιον ὑπαινιγμὸ γιὰ τὰ ὅσα εἶχε πῆ, ἐτοιμαζόταν κάτι νὰ πῆ· ἄξαφνα ἀκουστικῆ ἢ ἀλόπορτα νὰ κτυπιέται δυνατὰ· συγχρόνως ἀκουστήκαν φωνῆς ἀνθρώπων πού ἦσαν στὸ κέφι, καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὰς ἐχωρίζονταν καὶ μιὰ φωνὴ αὐλητρίδας.

—Παιδιά, εἶπε τότε ὁ Ἀγάθων στοὺς δούλους του, τί κάθεστε καὶ δὲν πηγαίνετε νὰ δῆτε τί συμβαίνει; ἂν εἶνε κανένας

ἀπὸ τοὺς δικούς μιν καλέσατέ τον μέσα· εἶδεμῆ πέτε πὼς πιά·
δὲν πίνουμε, ἀλλ' ἀναπαυόμαστε.

Σὲ λίγῳ ἀκούσθηκεν ἡ φωνὴ τοῦ Ἀλκιβιάδῃ, ποῦ ἦταν πάρα
πολὺ μεθυσμένος καὶ φώναζε δυνατὰ· ῥωτοῦσε ποῦ εἶνε ὁ Ἀγά-
θων καὶ διατίσσε νὰ τὸν πᾶνε σ' αὐτόν.

Ἐπειτα, ὀδηγούμενος καὶ ὑποβασταζόμενος ἀπ' τὴν αὐλη-
τρίδα καὶ μερικὸν ἄλλους ἀπ' τοὺς συγγρόφους του, φάνηκε
στὴν ὀλιγόοικη πόρτα ὅπου καὶ στάθηκε. Ἦταν στεφανωμένος
μὲ στεφάνι παχύφυλλο, ἀπὸ κισσὸ καὶ βιολέττες, κ' εἶχε στὸ κε-
φάλι του παρὰ πολλὰς κορδέλλες.

— Ἄνδρες χαίρετε! εἶπε. Θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ δεχθῆτε ~~ως~~
συμπότην σας κ' ἓναν ἄνθρωπο πολὺ-πολὺ μεθυσμένο, ἢ νὰ
φύγουμε, ἀφοῦ στεφανώσουμε τὸν Ἀγάθωνα, γιατί γι' αὐτὸ
ἦλθαμε; Γιατί χθὲς ἐγὼ δὲν μπόρεσα νᾶλθῶ· ἐρχομαι λοιπὸν
τώρα ἔχοντας στὸ κεφάλι μου τίς κορδέλλες μὲ σκοπὸ νὰ τίς πά-
ρω ἀπ' τὸ δικό μου καὶ νὰ τίς βάλω στὸ κεφάλι τοῦ παρὰ πολὺ
σοφοῦ καὶ παρὰ πολὺ ὁμορφου ἀνθρώπου, γιατί σκέφθηκα πὼς
ἔτσι πρέπει. Ἴσως θὰ γελάσετε μὲ μένα, ἐπειδὴ εἶμαι μεθυσμέ-
νος· ἀλλ' αὐτὸ μοῦ εἶναι ἀδιάφορο γιατί κ' ἂν σεῖς γελάτε, ἐγὼ
ὅμως ξέρω καλὰ πὼς λέω ἀληθινά. Καὶ τώρα σεῖς ἀπ' αὐτοῦ
πέτε μου καθαρά, νὰ μῶ ἢ νὰ μὴ μῶ; Θὰ πιῆτε μαζῆ μου
ἢ ὄχι;

Ὅλοι τότε φώναξαν καὶ τὸν προέτρειπαν νὰ μῆ μέσα καὶ νὰ
ἐκπλωθῆ· ἐπίσης τὸν καλοῦσε κ' ὁ Ἀγάθων. Ὁ Ἀλκιβιάδης
προχώρησε τότε ὀδηγούμενος ἀπὸ τοὺς συγγρόφους του καὶ προ-
σπαθόντως συγχρόνως νὰ βγάλῃ τίς κορδέλλες γιὰ νὰ περιβάλλῃ
μ' αὐτὰς τὸ κεφάλι τοῦ Ἀγάθωνος· γι' αὐτὸ δὲν εἶδε τὸν Σωκράτη,
ποῦ βρισκότον μολαταῦτα ἀκριβῶς ἐμπρὸς του, μὰ πῆγε καὶ
κάθησε κοντὰ στὸν Ἀγάθωνα, μεταξὺ ἀκριβῶς αὐτοῦ καὶ τοῦ
Σωκράτη ποῦ εἶχε παραμερίσει γιὰ νὰ τοῦ κάμῃ θέσι. Ἀφοῦ κά-
θησε, φίλησε τὸν Ἀγάθωνα καὶ περιέβαλε τὴν κεφάλι αὐτοῦ μὲ
τίς κορδέλλες.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτὰ εἶπεν ὁ Ἀγάθων τοὺς δούλους του:

— Παιδιά, λύστε τα ὑποδήματα τοῦ Ἀλκιβιάδῃ γιὰ νὰ ἐκ-
πλωθῆ ἐδῶ ἀνάμεσα τοὺς δύο.

Εἶπε τότε ὁ Ἀλκιβιάδης:

—Εὐχαρίστως, ἀλλὰ ποιὸς εἶναι ὁ τρίτος συμπότης μας;

Καὶ ταυτοχρόνως γύρισε κ' εἶδε τὸν Σωκράτη, ἀλλὰ μόλις τὸν εἶδε πετάχθηκεν ἀπὸ τῆ θέσι του καὶ εἶπε:

—Θεέ μου! τί εἶνε αὐτό; Ὁ Σωκράτης εἶναι αὐτός; Καρτέρι πάλι μοῦγες· κάνει κ' εἶχες ξαπλωθῆ ἔδῳ, γιὰ νὰ παρουσιασθῆς ἕξαφνα, κατα τῆ συνήθειά σου, ἐκεῖ πού ἐγὼ κάθε ἄλλο παρα ὅτι θὰ εἶσαι καὶ σὺ φανταζόμουνα; Καὶ τώρα τί ἤλθες νὰ κάμης ἐδῶ; Καὶ γιατί πάλι ξαπλώθηκες ἐδῶ, κ' ὄχι κοντὰ στὸν Ἀριστοφάνη ἢ σὲ κανέναν ἄλλον, ἂν ὑπάρχη, πού νὰ λήη ἀστεία ἢ πού νὰ τ' ἀγαπᾷ ἀλλὰ τὰ κατάφερες καὶ βρῖσκεσαι κοντὰ στὸν πιὸ ὄμορφον ἀπ' ὅλους ἐδῶ μέσα;

Καὶ ὁ Σωκράτης εἶπε:

—Ἀγάθων, κύτταξε νὰ μὲ προστατεύσης· γιατί γιὰ μένα ὁ ἔρωτας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι μικρὸ κακὸ. Ἀπ' τὸν καιρὸ πού τὸν ἀγάπησα δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ κυττάξω οὔτε νὰ κουβεντιάσω μὲ κανέναν ὄμορφο. Γιατί σὲ ἀντίθειη περιέπτωση ζηλοτυπεῖ καὶ παραφέρεται καὶ προβαίνει σὲ πράγματα πού δὲν τὰ πιστεύει κανένας. Μὲ βρῖζει καὶ παρ' ὀλίγο νὰ σηκώση χέρι νὰ μὲ κυπήση. Κύτταξε λοιπὸν μὴ κάνῃ τὰ ἴδια καὶ τώρα, μὰ προσπάθησε νὰ μᾶς συμφιλιώσης· ἢ ἂν ἀρχίσῃ νὰ παραφέρεται, προστάτευσέ με γιατί φοβοῦμαι πάρα πολὺ τὴ μανία του καὶ τὴν μεγάλη του φιλία στὸν ἔραστή,

—Συνδιαλλαγὴ μεταξύ μας εἶναι ἀδύνατη, εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης· ἀλλὰ γι' αὐτὰ θὰ σ' ἐκδικηθῶ ἀργότερα. Καὶ τώρα, Ἀγάθων, δός μου ἀπὸ τίς κορδέλλες σου νὰ περιβάλλω κ' αὐτοῦ τὸ θαυμαστὸ κεφάλι, γιὰ νὰ μὴ τὸ ἔχει παράπονο πὼς σένα σὲ περιέβαλα, κ' αὐτὸν πού νικᾷ στοὺς λόγους ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὄχι μόνον σὲ μιὰ περίστυση ὅπως σύ, ἀλλὰ πάντοτε, δὲν περιέβαλα.

Συγχρόνως ἀφοῦ πῆρεν ἀπ' τίς ταινίες τοῦ Ἀγάθωνος περιέβαλε τὸ κεφάλι τοῦ Σωκρατη κ' ἔπειτα ξαπλώθηκε. Κι' ἀφοῦ ξαπλώθηκεν, εἶπε:

—Καλὰ ὅλα αὐτὰ, δὲν μοῦ φαίνεσθε ὅμως πιομένοι· κ' ἔνα

τέτοιο πράγμα δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς ἐπιτραπῆ, μὰ πρέπει νὰ πίνουμε· ἄλλωστε μ' αὐτῇ τῇ συμφωνίᾳ μπῆκα. Ἐκλέγω λοιπὸν τὸν ἑαυτό μου ὡς ἀρχηγὸ τοῦ πιοτοῦ ὡς πού νὰ πιῆτε καὶ σεῖς ἀρεκέτᾳ. Ἄς φέρουν λοιπὸν, Ἀγάθων, ἄν ὑπάρχη κανένα μεγάλο κύπελλο. Ἡ μᾶλλον δὲν χρειάζεται τίποτε, παρὰ σὺ παιδί, πρόσθεσε σὰν εἶδεν ἕνα κρουωτήρι πού χωροῦσε περισσότερο ἀπὸ μιὰμιση ὀκά, φέρε δῶ κείνο τὸ κρουωτήρι.

Σὰν γέμισαν αὐτὸ τὸ κρουωτήρι ἕως πάνω, ἄδειασε πρῶτος αὐτὸς ὅλο τὸ περιεχόμενον κ' ἔπειτα παραγγεῖλε νὰ τὸ γεμίσουν γιὰ τὸ Σωκράτη, καὶ συγχρόνως εἶπε:

— Ὅσο γιὰ τὸ Σωκράτη, ὦ ἄνδρες, ξέρω πὼς τὸ σόφισμα αὐτὸ δὲν μὲ ὠφελεῖ σὲ τίποτε· γιὰ αὐτὸς μπορεῖ νὰ πιῆ ὅσο θέλει κανένας, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἐλπίς νὰ μεθύσῃ. Καὶ ὁ Σωκράτης μὲν ὅταν ὁ δοῦλος γέμισε τὸ κρουωτήρι, ἔπινε. Ὁ Ἐρυξίμαχος δὲ εἶπε:

— Πῶς ἐννοεῖς νὰ κάμουμε, Ἀλκιβιάδῃ; Ἔτσι θὰ πίνουμε χωρὶς νὰ λέμε καμμιὰ κουβέντα, ἢ κανένα τραγοῦδι, ἀπαραλλάκτα σὰν διψασμένοι;

Ὁ Ἀλκιβιάδης λοιπὸν εἶπε:

— Ἐρυξίμαχε, ἀρίστε ἀρίστου πατρὸς καὶ σωφρονεστάτου, χαιρε.

— Χαῖρε καὶ σὺ· εἶπεν ὁ Ἐρυξίμαχος· λέγε ὅμως τί νὰ κάμουμε;

— Ὅ,τι ὀρίσης· γιὰτί ὀφείλουμε νὰ σὲ ὑπακούωμε

γιατὸ πολλὸ καλλίτερον ἀπ' ὁμοίους σου πολλούς

διάταξε λοιπὸν ὁ,τι θέλεις.

— Ἄκουσε λοιπὸν, εἶπεν ὁ Ἐρυξίμαχος. Ἐμεῖς, πρὶν ἔλθῃς σὺ, νομίσαμε πὼς ἔπρεπε νὰ μιλήσῃ κανένας μὲ τὴ σειρά του ἀπὸ δεξιά, ὅπως μποροῦσε πιὸ καλά γιὰ τὸν Ἐρωτα καὶ νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ. Ἐμεῖς μὲν οἱ ἄλλοι ὅλοι μιλήσαμε· ἀλλὰ καὶ σὺ, ἀφοῦ ἤπιες χωρὶς νὰ πῆς τίποτε, πρέπει νὰ μιλήσῃς, καὶ ὅταν τελειώσῃς θὰ ὀρίσης στὸ Σωκράτη ὁ,τι θέμα θέλεις, κι' αὐτὸς πάλι στὸν δεξιά του καὶ οὕτω καθεξῆς.

— Ἄλλὰ, Ἐρξίμαχε, εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, καὶ εἶναι αὐτὸ πού λές, δὲν ὑπάρχει ὅμως καθόλου ἰσότης, προκειμένου μεθυσμένος ἄνθρωπος νὰ συγκριθῆι πρὸς τοὺς λόγους νηφαλιῶν. Ἐπειτα, μακάριε ἄνθρωπε, μήπως ἐπέισθηκες ἀπὸ κείνα πού εἶπε πρὸ ὀλίγου ὁ Σωκράτης; Καὶ δὲν ξέρεις ὅτι συμβαίνει ὅπως διόλου τὸ ἀντίθετον ἀπ' ὅ,τι ἔλεγε; Γιατὶ αὐτός, ἂν ἐγὼ ἐπαινέσω μπροστά του κανέναν ἄλλο ἢ θεὸ ἢ ἄνθρωπο καὶ ὄχι αὐτόν, δὲν θὰ κρατηθῆι καὶ θὰ σηκώσῃ χέρι ἐπάνω μου.

— Τί εἶν' αὐτὰ πάλι; εἶπεν ὁ Σωκράτης.

— Μὰ τὸν Ποσειδῶνα, εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, μὴ διαμαρτύρησαι, γιατί ἐγὼ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπαινέσω κανέναν ἄλλο, σοῦ παρόντος.

— Τότε κάμε ἔτοι, ἂν θέλῃς, εἶπεν ὁ Ἐρξίμαχος· ἐπαίνεσε τὸν Σωκράτη.

— Τὸ νομίζεις σωστό, Ἐρξίμαχε; νὰ ἐπιτεθῶ λοιπὸν κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν ἐκδικηθῶ μπροστά σας;

— Ἐ! σὺ! εἶπεν ὁ Σωκράτης, τί ἔχεις στὸ νοῦ σου νὰ κάμῃς; θὰ μ' ἐπαινέσῃς εἰρωνικά, ἢ τί σκοπεύεις νὰ κάμῃς;

— Τὴν ἀλήθεια θὰ σοῦ πῶ· κύτταξε μόνον μήπως ἔχεις ἀντίρρησηι.

— Ἄλλὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὄχι μόνον δὲν ἔχω ἀντίρρησηι ἀλλὰ καὶ θέλω.

— Ἀρχίζω λοιπὸν ἀμέσως, εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης. Καὶ νὰ κάμῃς ὅπως θὰ σοῦ πῶ. Ἄν λέγω κάτι τι πού δὲν εἶνε ἀληθινόν, νὰ μὲ διακόψῃς ἂν θέλῃς, καὶ νὰ μοῦ πῆς ὅτι σ' αὐτὸ ψεύδομαι. Γιατὶ ἐν γνώσει δὲν θὰ σοῦ πῶ κανένα ψέμμα. Ἄν ὅμως ἐκθέτω τὰ πράγματα ἔτοι ἄτακτα, ὅπως μοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ, νὰ μὴν ἀπορήσῃς· γιατί δὲν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα τὶς παραξενιές σου, στὰ χάλια πού εἶμαι, ν' ἀριθμῆσω συνεχίζοντας.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ

Τὸν ἐπαινο τοῦ Σωκράτη, ὦ ἄνδρες, θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸν κάμω μεταχειριζόμενος εἰκονικὰς παρομοιώσεις. Αὐτὸς ἴσως νο-

μίση αὐτὸ πὼς γίνεται γι' ἄστεϊο, ἢ παρομοίωσις ὅμως θὰ γίγη γιὰ τὴν ἀλήθεια κι' ὄχι γιὰ γέλια. Λέγω λοιπὸν πὼς ὁ Σωκράτης μοιάζει καταπληκτικὰ μὲ τοὺς Σειληνοὺς αὐτοὺς ποὺ εἶναι στημένοι στὰ μαρμαράδικα, τοὺς ὁποίους παριστάνουν οἱ τεχνίτες νὰ κρατοῦν σύριγγες ἢ αὐλοὺς καὶ ποὺ ὅταν ἀνοίγονται σὲ δύο, παρουσιάζονται πὼς ἔχουν ἀπὸ μέσα ἀγάλματα θεῶν. Προσθέτω ἀκόμα πὼς ὁ Σωκράτης μοιάζει ἰδιαίτερα μὲ τὸν σάτυρο Μαρσύα. Καὶ ὅτι μὲν ὡς πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου μοιάζεις μ' αὐτούς, ὦ Σωκράτη, αὐτὸ βέβαια οὔτε σὺ ὁ ἴδιος ἤθελες ἀμφισβητήσει, ὅτι δὲ καὶ ὡς πρὸς τ' ἄλλα μοιάζεις, ἀκουε τὴ συνέχεια.

Εἶσαι ἀναιδῆς εἴρων. Δὲν εἶν' ἀλήθεια; Ἄν δὲν τὸ παραδέχσαι θὰ φέρω μάρτυρες. Ἄλλὰ καὶ αὐλητῆς μήπως δὲν εἶσαι; Καὶ μάλιστα πολὺ πῖο θαυμάσιος ἀπὸ κείνον (τὸν Μαρσύαν)· γιὰ αὐτὸς μὲν ἐγοήτευε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ δύναμη ποὺ εἶχε στὸ στόμα χρησιμοποιώντας ὄργανα· καὶ τώρα ἀκόμη τὸ ἴδιο καταφέρνει ὅποιος μπορεῖ νὰ παίξῃ μὲ αὐλὸν τὶς μελωδίες ἐκείνου· ἐπειδὴ ἐκείνες ποὺ ὁ Ὀλυμπος ἔπαιξε μὲ αὐλὸν ἦσαν, κατὰ τὴ γνώμη μου, τοῦ Μαρσύου, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ἐδίδαξε. Λοιπὸν, οἱ μελωδίες ἐκείνου, αὐτὲς καθ' αὐτές, εἴτε τὶς παίζει μὲ αὐλὸν καλὸς αὐλητῆς εἴτε τυχαία αὐλητριδα, εἶναι οἱ μόνες ποὺ προκαλοῦν ἐνθουσιασμὸ καὶ φανερόνουν ποιὸ εἶναι ἐκείνοι ποὺ ἔχουν ἀνάγκη τῶν θεῶν καὶ τῶν μυσταγωγικῶν τελετῶν, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶναι θεϊκές. Σὺ σ' αὐτὸ μόνον διαφέρεις ἀπὸ κείνον, ὅτι, χωρὶς ὄργανα, μὲ λόγια μόνον, φέρνεις τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Τοῦλάχιστον, ὅταν ἀκοῦμε κανένα ἄλλον νὰ ὀμιλῇ, ἔστω κι' ἂν εἶναι ὑπέροχος ὀμιλητῆς, κανένας μας δὲν πολυσκοτίζεται γιὰ τίποτε· ὅταν ὅμως ἀκούει κανένας σένα, ἢ καὶ ἄλλον ποὺ ν' ἀφηγητῆται τὰ λόγια σου—ἔστω κι' ἂν εἶναι ὁ ἀφηγούμενος ἀπ' τὴν τελευταία τάξη—εἴτε ἀνδρας εἶνε αὐτὸς ποὺ ἀκούει, εἴτε γυναίκα, εἴτε μικρὸς νέος, ὅλοι μένομε κατάπληκτοι καὶ κρεμασμένοι ἀπὸ τοὺς λόγους σου. Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ὦ ἄνδρες, ἂν δὲν φοβόμουνα μήπως μὲ πάρετε γιὰ τελείως μεθυσμένο θὰ σᾶς ἔλεγα μὲ ὄρκο, τὶ ὁ ἴδιος ἔχω αἰσθανθῆ ἀπ' τοὺς λόγους σου καὶ τὶ αἰσθάνομαι ἀκόμα καὶ τώρα. Ὅταν δηλαδὴ τὸν

ἀκούω πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς κορυβαντιῶντες, καὶ ἡ καρδιά μου κτυπᾷ καὶ δάκρυα χύνω ἀπὸ τοὺς λόγους του. Καὶ βλέπω καὶ ἄλλους πάρα πολλοὺς νὰ παθαίνουν τὰ ἴδια. Ἐνῶ ὅταν ἀκουᾷ τὸν Περικλῆ καὶ ἄλλους ὑπερόχους ρήτορες, ἐσχημάτιζα τὴν γνώμην ὅτι εὐγλωττα ὠμιλοῦσαν μὰ τίποτε τέτοιο δὲν ἐπάθαινα οὔτε ἡ ψυχὴ μου ἐταρασσόταν, οὔτε καὶ ἀγανακτοῦσε γιατί βρισκόμουν σὲ κατάστασι αἰχμαλωσίας. Ἄπ' τοὺς λόγους ὅμως αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ Μαρσύα πολλὰς φορὰς βρέθηκα σὲ τέτοια ψυχικὴ διάθεσι, ὥστε νὰ μοῦ φανῆ ἀνυπόφορη ἡ ζωή, ὅσο εἶμαι τέτοιος πού εἶμαι.

Καὶ ὅλα αὐτά, Σωκράτη, δὲν θὰ πῆς πὼς δὲν εἶναι ἀλήθεια. Καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀκόμη καταλαβαίνω, πὼς, ἂν δεχόμενοι νὰ σ' ἀκούσω, δὲν θὰ μπορούσα ν' ἀνθῆξω, ἀλλὰ θὰ ἐπάθαινα τὰ ἴδια. Γιατὶ μὲ ἀναγκάζει νὰ συμφωνῶ μαζὶ του, πὼς, ἐνῶ πολλὰ μοῦ λείπουν, ὅμως παραμελῶ τὸν ἑαυτό μου, καὶ ἀσχολοῦμαι μὲ τίς ὑποθέσεις τῶν Ἀθηναίων. Βρίσκομαι λοιπὸν στὴν ἀνάγκη νὰ φεύγω, ὅπως θ' ἀφευγα ἀπὸ τίς Σειρήνες, μὲ βουλωμένα τ' αὐτιά, γιὰ νὰ μὴ μείνω ἐκεῖ καθισμένος κοντὰ του ὅσο πού νὰ γεράσω.

Ἐξ ἄλλου εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος πού μπροστά του παθαίνω ἐκεῖνο πού δὲν θὰ πίστευε κανένας ὅτι ὑπάρχει μέσα μου, τὸ νὰ ντραπῶ κάποιον. Καὶ ὅμως αὐτὸν ἐγὼ τὸν νιρέπομαι καὶ μόνον αὐτόν. Γιατὶ ξέρω πολὺ καλὰ πὼς, ἐνῶ δὲν θὰ μπορέσω νὰ τοῦ ἀντιτάξω καμμιά ἀντίρρηση ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάμω αὐτὰ πού μὲ συμβουλεύει, ὅμως ὅταν τὸν ἀφήσω, θὰ ὑποχωρήσω χάριν τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ. Δραπετεύω λοιπὸν ἀπὸ κοντὰ του καὶ τὸν ἀποφεύγω, κι' ἅμα τὸν ξιναδῶ νιρέπομαι γιὰ ὅσα μείναμε σύμφωνοι. Πολλὰς φορὰς μάλιστα μοῦ φαίνεται πὼς θὰ εὐχαριστηθῶ νὰ μὴν ὑπάρχη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἄν πάλι ὅμως συνέβαινε τοῦτο εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ λυπηθῶ πολὺ περισσότερο· κ' ἔτσι δὲν ξέρω πὼς νὰ κάμω μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο.

Καὶ αὐτὰ ἔπαθα καὶ ἐγὼ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀπὸ τὰ ἀλήματα αὐτοῦ τοῦ σατύρου· ἀκοῦστε τώρα καὶ ἄλλα γιὰ νὰ

ἤτε πόσον μοιάζει μ' αὐτοὺς πού τὸν παρώμοιασα καὶ πόσον ἐξαιρετὴ εἶναι ἡ δύναμις πού ἔχει. Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε πὼς κανένας ἀπὸ σᾶς δὲν τὸν γνωρίζει καλά. Ἐγὼ ὅμως μιὰ καὶ ἄρχισα θὰ τοῦ βγάλω τὴν μάσκα. Λοιπὸν ὁ Σωκράτης πού βλέπετε εἶναι ἐρωτευμένος μὲ τοὺς ὁμορφους νέους καὶ διαρκῶς μαζύ τους εἶναι καὶ μένει ἐκστατικὸς ἀπὸ θαυμασμό. Κ' ἐκεῖ πάλι τὸν βλέπετε νὰ ἀγνοῇ τὰ πάντα καὶ νὰ μὴ ξέρη τίποτε, ὅπως φαίνεται ἀπ' τὸ ὕφος του. Ἔ! αὐτὸ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸ Σειληνοῦ; Εἶναι βέβαια καὶ πάρα πολὺ μάλιστι, γιατί παρουσιάζεται μὲ τὸ ὕφος αὐτὸ ἐξωτερικῶς ὅπως ὁ Σειληνὸς στὸ ἀγάλμα του. Κι' αὐτὸ μέσα, ἅμα ἀνοιχθῆ, πόσῃ σοφία νομίζετε, ὧ συμπότες, πὼς περιέχει; Μάθετε λοιπὸν ὅτι οὔτε ἂν κανένας εἶναι ὁμορφος ἐνδιαφέρεται, μὰ περιφρονεῖ τόσο πού δὲν θὰ μποροῦσε κανένας νὰ ὑποθέσῃ οὔτε ἂν εἶναι πλούσιος, οὔτε ἂν ἔχη κάποιον ἄλλο προτέρημα ἀπ' αὐτὰ πού τὸ πλῆθος θεωρεῖ γιὰ ἀξιοζήλευτη εὐτυχία. Καὶ νομίζει πὼς ὅλα αὐτὰ τὰ καλά δὲν ἀξιίζουν τίποτε, καὶ πὼς ἡμεῖς εἴμαστε μηδενικά. Δὲν ἐκφράζει βέβαια μὲ λόγια τὴν ἰδέα του αὐτῆ, σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἰρωνεύεται καὶ νὰ περιπαίξῃ ὅλο τὸν κόσμον. Ὅταν ὅμως σοβαρεύεται καὶ ἀνοιχθῆ ὁ Σειληνὸς δὲν ξέρω ἂν κανένας εἶδε τὰ ἀγάλματα πού ἔχει μέσα του, ἐγὼ ὅμως ζυγε νὰ τὰ δῶ καὶ μοῦ φάνησαν πὼς ἦσαν τόσοσιν θεῖα καὶ πολύτιμα καὶ πολὺ ὠραῖα καὶ ἀξιοθαύμαστα, ὥστε ἐσχημάτισα τὴ γνώμη πὼς πρέπει γρήγορα νὰ κάμω ὅ,τι ἤθελε μὲ διατάξει ὁ Σωκράτης. Κ' ἐπειδὴ νόμισα πὼς ἔδινε μεγάλη σημασίαν στὴν ὁμορφίαν μου, ἐθεώρησα σὰν εὐκαιρία ἀνέλπιστη καὶ εὐτύχημα σπάνιον γιὰ μένα νὰ χαρισθῶ στὸ Σωκράτη καὶ νὰ μάθω ἀπ' τὸ στόμα του, ὅλα ὅσα αὐτὸς ἤξευρε. Κ' εἶχα γιὰ τὴν ὁμορφίαν μου μεγάλη ἰδέαν.

Αὐτὰ λοιπὸν, ἀροῦ σκέφθηκα, ἐνῶ πρὶν δὲν συνήθιζα νὰ τὸν συναναστρέφωμαι μόνος χωρὶς ἀκόλουθο, τώρα ἔδιωχνα τὸν ἀκόλουθο κ' ἔμεινα μαζὶ του μόνος· γιατί νομίζω πὼς πρέπει σὲ σᾶς νὰ πῶ ὅλη τὴν ἀλήθειαν· ἀκούσετε λοιπὸν προ-

σεχτικά καὶ σὺ Σωκράτη νὰ μ' ἐξελέγῃς, ἂν λέω ψέματα. Ἄρχισα καθὼς εἶπα, νὰ μένω μόνος μαζῆ του καὶ νόμιζα πὼς θ' ἀρχίσῃ ἀμέσως νὰ μοῦ λήθῃ αὐτὰ πού συνήθως ἔχει νὰ πῆ ἔραστής πρὸς ἀγαπημένον ὅταν μένουν μόνοι· κ' ἤμouνα ὄλο χαρὰ γι' αὐτό.

Μ' ὄλα ταῦτα τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔγινε· μὰ ὅπως πάντα, κουβέντισαε μαζῆ μου ὄλη τὴν ἡμέρα κ' ἔφυγε. Ἐπειτα ἀπ' αὐτὸ τὸν κάλεσα νὰ γυμνασθοῦμε μαζῆ, μὲ ἰδέα πὼς ἐδῶ πιά θὰ πάρῃ τέλος ἡ ὑπόθεσις. Γυμναζότουμ λοιπὸν μαζῆ μου καὶ πολλὰς φορὰς ἐπάλευε, χωρὶς νὰ εἶναι κανένας παρών. Τὶ νὰ σὰς πῶ ὅμως; Ἴτιποτε κι' ἀπὸ ἐδῶ δὲν βγήκε. Βλέποντας τότε πὼς μ' αὐτὰ δὲν κατάφερα τίποτε, ἐνόμισα πὼς πρέπει νὰ τοῦ ριχτῶ σιὰ γιομάτα καὶ νὰ μὴν ἀφήσω νὰ μοῦ ξεφύγῃ, μιὰ κ' εἶχε γίνει ἡ ἀρχὴ, νὰ μάθω ὅμως πρῶτα τὴ συμβαίνει. Τὸν προσκάλεσα λοιπὸν νὰ δειπνήσουμε μαζῆ, ἀπαράλλακτα σὰν ἔραστής πού, θέλει νὰ καταφέρῃ τὸν ἀγαπημένον. Μὰ καὶ σ' αὐτὸ δὲν φάνηκε πρόθυμος νὰ μ' εὐχαριστήσῃ ἀμέσως, πείσθηκεν ὅμως ἔπειτα ἀπὸ λίγο καιρό. Ὡστόσο τὴν πρώτη φορὰ πού ἦλθε, θέλησε νὰ φύγῃ ἀμέσως μετὰ τὸ δεῖπνο· ἐγὼ ντράπηκα τότε καὶ τὸν ἄφησα κ' ἔφυγε. Τὸν προσκάλεσα λοιπὸν καὶ πάλι, μὰ τὴ φορὰ αὐτὴ ἔξακολούθησα μετὰ τὸ δεῖπνο τὴ συνομιλία μέχρι βαθείας νυκτὸς κ' ἔτσι ὅταν θέλησε νὰ φύγῃ, προφασίστηκα πὼς ἡ ὥρα εἶνε περασμένη καὶ τὸν ἀνάγκασα νὰ μείνῃ. Ἀναπαύουτον λοιπὸν σιὸ διπλανὸ κρεβάτι, σιὸ ὁποῖο καὶ εἶχε δειπνήσει· κανένας ἄλλος δὲν κοιμότουμ σιὸ οἶκημα, παρὰ, μόνον ἐμεῖς.

Ἐως ἐδῶ τὰ πράγματα μποροῦν νὰ λεχθοῦν καὶ σιὸν καθένα. Τὰ παρακάτω ὅμως ποτὲ δὲν θὰ μ' ἀκούατε νὰ τὰ διηγηθῶ ἂν δὲν ἤμουμ πιωμένος—κα' τὸ κρασί μαρτυροῦει τὴν ἀλήθειαν—κι' ἂν δὲν νόμιζα πὼς εἶναι ἄδικο νὰ ἀποκρύψω ἔργο πού τιμᾷ τὸν Σωκράτη, ἀφοῦ πρόκειται περὶ τοῦ ἐπαίνου του. Πρὸς τοῦτοις ἔχω πάθει κ' ἐγὼ αὐτὸ πού παθαίνουμ ὅσοι ἔχουμ δαγκωθῆ ἀπὸ ὀχιά, γιὰτὶ λένε πὼς ὅταν πάθῃ κανένας αὐτὸ τὸ πάθημα, δὲν θέλει νὰ διηγηθῆ τὸ τι ὑπέφερε παρὰ μόνον σ' ὅσους ἔχουμ δαγκωθῆ, νομίζοντας πὼς μόνον αὐτοὶ μποροῦν

νὰ τὸν καταλάβουν καὶ νὰ τὸν συγχωρήσουν, ἂν ἀπ' τὸν πόνο ἦταν ἱκανὸς τὸ πᾶν νὰ κάνῃ καὶ νὰ λέγῃ. Κ' ἐγὼ *ἐπίσης ἔχω δαγκωθῆ ἀπὸ κάτι ποῦ προκαλεῖ περισσότερο πόνο καὶ στὸ μέρος ποῦ πονᾷ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα ὅπου μπορεῖ κανένας νὰ δαγκωθῆ· δηλαδὴ δαγκώθηκα στὴν καρδιά ἢ ψυχὴ ἢ ὅπως ἄλλοιῶς μπορεῖ κανένας νὰ τὸ πῆ, ἀπὸ τὰ φιλοσοφικὰ διδάγματα, τὰ ὁποῖα δαγκάνουνε πολὺ πιὸ φρικτὰ ἀπ' ὅτι ἡ ὀχιά—ὅταν βροῦν κατάλληλη ψυχὴ ἐνὸς νέου καὶ σπρώχνουν σὲ ὅποιεσδήποτε πράξεις καὶ λόγους· βλέπω ἐξ ἄλλου γύρω μου Φαίδρους, Ἀγάθωνας, Ἐρουξιμάχους, Πανσανίας, Ἀριστοδήμους καὶ Ἀριστοφάνεις. Καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸ Σωκράτη τί πρέπει κανένας νὰ πῆ καὶ γιὰ τίσους ἄλλους; Γιατί σεῖς ὅλοι ἔχετε πάθει ἀπ' τὴν ἴδια μανία καὶ μέθη τῆς φιλοσοφίας. Γι' αὐτὸ θὰ μὲ ἀκούσετε ὅλοι σας· γιατί θὰ συγχωρήσετε κ' ἐκεῖνα ποῦ ἐπράχθησαν τότε κ' αὐτὰ ποῦ τώρα λέγονται. Κ' οἱ δοῦλοι, καὶ κάθε ἄλλος, ἂν ὑπάρχη, βέβηλος καὶ ἀγροῖκος, ἄς βουλώσουν καλὰ τ' αὐτία τους.

Ὅταν λοιπόν, ὦ ἄνδρες, κ' ὁ λύχνος ἔσβυσε κ' οἱ δοῦλοι ἀπεσύρθησαν, μοῦ φάνηκε καλὸ πὼς ἔπρεπε ν' ἀφήσω τὶς περιστροφές καὶ νὰ τοῦ πῶ ἑλευθέρῳ ὅ,τι σκεπτόμουν. Τὸν κούνησα τότε καὶ τὸν ρώτησα:

—Σωκράτη κοιμᾶσαι;

—Ὅχι δά, ἀκόμη, μοῦ ἀπάντησε.

—Ξέρεις λοιπόν τί ιδέαν ἔχω;

—Πῶς νὰ τὸ ξέρω; εἶπε.

—Ἐχω τὴν ιδέα, πὼς ὁ μόνος ἄξιος γιὰ μένα ἔραστής ποῦ μοῦ ἔτυχε εἶσαι σύ, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς διστάζεις νὰ μοῦ φανερώσης τὰ αἰσθημάτά σου. Κ' ἐγὼ ἰδοὺ πὼς σκέπτομαι: Νομίζω πὼς θὰ ἦταν πολὺ ἀνόητο νὰ μὴ χωρίσω σὲ σένα καὶ τὸν ἑαυτό μου καὶ ὅ,τι δήποτε ἄλλο εἴτε τῆς περιουσίας μου ἔχεις ἀνάγκη εἴτε τῶν φίλων μου. Γιατί γιὰ μένα τὸ κυριώτερο ἀπ' ὅλα εἶναι νὰ γίνω ὅσον τὸ δυνατόν πιὸ τέλειος, πρὸς τοῦτο δὲ πιὸ κατάλληλο συνεργὸ ἀπὸ σένα νομίζω πὼς δὲν θὰ βρῶ κανένα. Καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια πολὺ περισσότερο θὰ ντρεπόμουν τοὺς

φρόνιμους, νὰ μὴ χαριζόμεουν σὲ τέτοιον ἄνδρα, ἀφοῦ ἂν χαριζόμεουν θὰ ντρεπόμουν τοὺς πολλοὺς καὶ ἀνόητους.

Κι' αὐτός, ἀφοῦ μ' ἄκουσε, εἶπεν εἰρωνικώτατα, ὅπως συνηθίζει καὶ πολὺ σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτῆρα του:

—Φίλε Ἀλκιβιάδη, φαίνεσαι πραγματικὰ πὼς καταλαβαίνεις τὸ συμφέρο σου ὄχι ἄσχημα, ἂν ὑποτεθῆ πὼς εἶναι ἀληθινὰ ὅσα λὲς γιὰ μένα καὶ ὑπάρχει σὲ μένα κάποια δύναμη, μὲ τὴν ὁποία μπορεῖς νὰ γίνης καλλίτερος. Θὰ βλέπης βέβαια σὲ μένα κάποια θαυμάσια ὁμορφιά πού θὰ διαφέρει πάρα πολὺ ἀπὸ τὴ δική σου ὁμορφιά. Ἄν λοιπὸν αὐτὸ βλέποντας ἐπιδιώξεις νὰ μετασχηματῆς εἰς βάρος μου ὄχι λίγο, ἐφ' ὅσον ἐπιδιώξεις νὰ ἀποκτήσης ἀληθινὰ ὠραία εἰς ἀντάλλαγμα φαινομενικὰ ὠραίων καὶ ἐννοεῖς ἀληθινὰ ν' ἀνταλλάξῃς χρυσᾶ μὲ χάλκινα. Μά, ὦ μακάριε, κῦτταξε καλλίτερα μήπως κάνεις λάθος καὶ δὲν ἀξίζω τίποτε. Ἡ διάνοια ἀρχίζει νὰ βλέπῃ καλά, ὅταν τὰ μάτια ἀρχίζουν νὰ θαμπώνουν· σὺ δὲ εἶσαι μακρὸν ἀκόμη ἀπ' αὐτά.

Κι' ἐγὼ ἀφοῦ ἄκουσα, εἶπα:

—Ὅσα εἶχα νὰ πῶ, αὐτὰ εἶναι καὶ τίποτε δὲν εἶπα ἀλλοιωτικά ἀπ' ὅ,τι σκέπτομαι. Σὺ λοιπὸν σκέψου καὶ ἀποφάσισε ὅ,τι νομίζεις τὸ καλλίτερο καὶ γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα.

—Αὐτὸ πολὺ σωστὰ τῶπες· ἔχουμε λοιπὸν καιρὸ στὸ μέλλον νὰ σκεφθοῦμε καὶ νὰ κάμουμε ὅ,τι θὰ μᾶς φανῆ καὶ γι' αὐτὰ καὶ γιὰ τ' ἄλλα.

Ἐγὼ λοιπὸν ἀφοῦ ἄκουσα αὐτὰ καὶ εἶπα ὅ,τι εἶπα—σὰν βέλη τοῦ τὰ ἔρριψα—ἐνόμιζα ὅτι πληγώθηκε καὶ ἀφοῦ σηκώθηκε χωρὶς νὰ τοῦ δώσω καιρὸ νὰ πῆ τίποτε ἄλλο, ἐφόρεσα τὸ ρούχο αὐτὸ γιατί ἦταν χειμῶνας—καὶ κατακλίθηκα κάτω ἀπὸ τὸν τρίβωνά του καὶ ἀφοῦ ἀγκάλιασα τὸν δαιμόνιον ἀληθινὰ καὶ ἀξιόθαύμαστον αὐτὸν ἄνδρα, ἔμεινα μαζύ του ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ γι' αὐτά, Σωκράτη, δὲν θὰ πῆς ὅτι λέω ψέμματα. Μὲ ὅλα ὅμως αὐτὰ πού ἔκαμα, αὐτὸς ἔμεινε ἀπαθῆς καὶ περιφρόνησε καὶ ἐξευτέλισε καὶ προσέβαλε τὴν ὁμορφιά μου. Κι' ὅμως ἐγὼ εἶχα τὴν ἰδέα πὼς κάτι εἶναι, ὧ ἄνδρες δικαστές· γιατί δικαστές εἶσθε

τῆς ὑπερηφανείας τοῦ Σωκράτη· καὶ μάθετε λοιπόν, μὰ τοὺς θεοὺς καὶ μὰ τὶς θεές, πὼς ἂν καὶ κοιμήθηκα μὲ τὸ Σωκράτη, σηκώθηκα χωρὶς νὰ γίνῃ τίποτε παραπάνω ἀπὸ ὅ,τι θὰ γινότου ἂν κοιμώμουν μὲ πατέρα ἢ ἀδελφὸ μεγαλύτερο.

Ἔ! λοιπόν, ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ φαντάζεσθε σὲ ποιὰ πνευματικὴ κατάσταση βρισκόμουν. Νόμιζα πὼς προσβλήθηκα, ἀλλὰ καὶ θανάμιζα τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ψυχικὴ δύναμη τοῦ ἀνδρός, ἀφοῦ συνάντησα ἀνθρώπο τέτοιο σὰν καὶ τὸν ὁποῖον δὲν φανταζόμουν ποτὲ πὼς μπορούσα νὰ συναντήσω ὅμοιο σὲ φρόνηση καὶ ἀρετή. Σὲ τρόπον ὥστε οὔτε νὰ ὀργισθῶ μπορούσα ὅπωςδήποτε καὶ νὰ χάσω τὴ συναναστροφή του, οὔτε νὰ τὸν προσελκύσω εὔρισκα τρόπο. Νὰ σκεφθῶ νὰ χρησιμοποιήσω χρήματα; Ἦξερα πολὺ καλὰ πὼς ἀπέναντι τῶν χρημάτων ἦταν πολὺ περισσότερο ἄτρωτος ἀπ' ὅ,τι ἦταν ὁ Αἴας ἀπέναντι στὸ σίδηρο. Κι' ἀπ' τὸ μόνο πού νόμιζα πὼς θὰ τὸν ἀναγκάσω νὰ παραδοθῆ, ἀπ' τὴν ὁμορφιά μου δηλαδή, μοῦ εἶχε ξεφύγει. Βρισκόμουν σὲ ἄμνηχανία λοιπόν, γιατί ὑποδουλώθηκα ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο, ὅσο ποτὲ κανένις δὲν ὑποδουλώθηκα ἀπὸ ἄλλον.

Ἔ! ὅλα αὐτὰ μοῦ εἶχιν συμβῆ, ὅταν κατόπιν βρεθῆκαμε μαζῆ κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν στὴν Ποτίδαια, ὅπου καὶ συσσιτούσαμε μαζῆ. Ἐκεῖ λοιπόν, πρῶτα στὶς κακουχίες ἀντεῖχε ὄχι μόνο πῶς πολὺ ἀπὸ μένα, μὰ καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Σὰν βρισκόμαστε στὴν ἀνάγκη, ἀποκλεισμένοι κάπου, ὅπως συμβαίνει στὶς ἐκστρατεῖες, νὰ μείνουμε νησιτικοί, τίποτε δὲν ἦταν οἱ ἄλλοι ἀπέναντί του στὴν ἀντοχή· καὶ στὰ γλέντια πάλι, μόνος αὐτὸς ἤξερε ν' ἀπολαμβάνῃ καὶ κατὰ τὰλλα καὶ ὡς πρὸς τὸ πίσισιμο ἀκόμη ἂν, μολονότι ἀπέφευγε νὰ πίνῃ, ἤθελεν ἀναγκασθῆ σ' αὐτό, ἔβραζε κάτω ὅλους· καὶ τὸ πῶς ἀξιοθαύμαστο ἀπ' ὅλα εἶναι πὼς τὸν Σωκράτη δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπος πού νὰ τὸν εἶδε μεθυσμένον. Τοῦ πράγματος αὐτοῦ ἄλλωςτε τὴν ἀπόδειξη, μοῦ φαίνεται πὼς θὰ τὴν ἔχετε καὶ τώρα ἀμέσως. Ὅσον ἀφορᾷ πάλι τὴν ἀντοχὴν στὸ κρῦο—γιατί στὰ μέρη ἐκεῖνα οἱ χεῖμῶνες εἶναι βαρεῖς—δὲν εἶχε τὸν ὄμοιό του· μάλιστα κάποτε πού ἡ παγωνιά

Ήταν πάρα πολὺ φοβερή, ἐνῶ ὅλοι ἢ δὲν ἔβγαιναν ἔξω ἢ ἄν᾽ ἐβγαιναν φοροῦσαν ὅσο μποροῦσαν πιὸ πολλά, ὑποδημένοι καὶ τυλιγμένοι στὰ πόδια μὲ προβειές καὶ πιλήματα, αὐτὸς μολαταῦτα ἔβγαινε φορώντας τὸ φόρεμα ποὺ συνήθως φοροῦσε καὶ ξυπόλητος περπατοῦσε στὰ κρύσταλλα πιὸ εὐκόλα παρὰ οἱ ἄλλοι ποὺ ἦσαν ὑποδημένοι. Οἱ στρατιῶτες μάλιστα τὸν στραβοκύτταζαν, γιατί νόμιζαν πὼς τὸ κάνει μὲ τὴν πρόθεση νὰ τοὺς ταπεινώσῃ.

Καὶ αὐτὰ μὲν ὅσον ἀφορᾷ αὐτά.

Ἔνα ὅμως ἄλλο ποῦπραξε λαμπρὸ τόλμη ὁ ἀνδρεῖος

ἐκεῖ κάποτε κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν αὐτὴν ἀεῖζει τὸν κόπον νὰ τὸ ἀκούσετε. Μιά φορὰ λοιπὸν εἶχε σταθῆ κάπου ἐκεῖ σκεπτικός ἀπ' τὸ πρῶτ' καρφωμένος σὲ κάποιον πρᾶγμα· κ' ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα δὲν πήγαινε, φαίνεται, καλὰ, δὲν τ' ἄφινε μὰ ἔξακολουθοῦσε νὰ μένῃ ἀκίνητος ζητώντας νὰ βγῆ ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε. Εἶχε πιά μεσημεριάσει καὶ πολλοὶ εἶχαν μυρισθῆ τὸ πρᾶγμα καὶ διεδίδετο ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλο πὼς ὁ Σωκράτης ἀπ' τὴν αὐγὴ στεκόταν ἐκεῖ κάτι συλλογιζόμενος. Στὸ τέλος μερικοὶ ἀπ' τοὺς Ἴωνες, ἐπειδὴ εἶχε βραδυάσει, ἀφοῦ ἐδειήνησαν, ἔφεραν ἔξω ὁ καθένας τὸ χαμόστρωμά του—γιατί τότε ἦταν καλοκαῖρι—κ' ἐνῶ κοιμόντουσαν στὴ δροσιά, συγχρόνως τὸν παρακολουθοῦσαν γιὰ νὰ δοῦν ἂν θὰ μείνῃ ἔτσι ὅλη τὴ νύκτα. Καὶ πραγματικὰ ἔμεινε μέχρις ὅτου ξημέρωσε καὶ βγῆκε ὁ ἥλιος. Ἐπειτα ἔφυγεν, ἀφοῦ προσευχήθηκε στὸν ἥλιον.

Ἄν θέτετε τώρα νὰ μάθετε καὶ τὴν λογιῆς ἀνθρώπος εἶναι στὴς μάχες, ἀκούσατε· γιατί πρέπει νὰ τοῦ ἀποδοθῆ δικαιοσύνη καὶ σ' αὐτό. Ὄταν λοιπὸν ἐγένετο ἡ μάχη, τῆς ὁποίας τ' ἀριστεία ἔδωσαν οἱ στρατηγοὶ σὲ μένα, αὐτὸς μοῦ ἔσωσε τὴ ζωὴ γιατί δὲν θέλησε ὅταν πληγώθηκα νὰ μ' ἀφήσῃ ἀλλὰ διέσωσε καὶ τὰ ὄπλα μου καὶ μένα τὸν ἴδιο. Καὶ ἐγὼ, ὦ Σωκράτη, καὶ τότε ἐπέμενα νὰ δώσουν σὲ σένα τ' ἀριστεία οἱ στρατηγοί· ὡς πρὸς αὐτὸ δὲ οὔτε θὰ μὲ κατηγορήσῃς οὔτε θὰ πῆς ὅτι λέω ψέματα. Μὰ ἐνῶ οἱ στρατηγοὶ ἠθέλησαν νὰ δώσουν σὲ μένα τ' ἀριστεία, λόγῳ τοῦ ἀξιώματός μου, σὺ ὁ ἴδιος ἔδειξες μεγαλύτερη προθυμία ἀπὸ τοὺς στρατηγούς νὰ τὰ πᾶρω ἐγὼ καὶ ὄχι σὺ.

Ἔπειτα ἀξίζει, ὦ ἄνδρες, νὰ δῆτε τὸν Σωκράτη κατὰ τὴν ἄτακτο διὰ φυγῆς ὑποχώρησίν μας ἀπ' τὸ Δῆλιο. Ἐγὼ ἔτυχε νᾶχω ἄλογο στὴ μάχη αὐτή, κι' αὐτὸς τὸν ὀπλισμὸν τοῦ πεζοῦ. Ὑποχωροῦσε λοιπὸν, μετὰ τὸ διασκορπισμὸ ὄλων—αὐτὸς κι' ὁ Λάχης μαζῆ. Καὶ τοὺς συναντῶ ἐγὼ καὶ μόλις τοὺς εἶδα τοὺς συσταίνω νὰ ἔχουν θάρρος καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι πὼς ἐγὼ δὲν θὰ τοὺς ἀφήσω. Ἐδῶ δὰ εἶναι πού εἶδα καὶ καλύτερα τὸ Σωκράτη παρὰ στὴν Ποτίδαια, γιατί ὁ ἴδιος διέτρεχα ὀλιγώτερο κίνδυνον, ἐπειδὴ ἤμουν ἐφιππος· καὶ πρῶτα-πρῶτα παρετήρησα πόσον ὑπερεῖχε τοῦ Λάχητος στὴν ἀταραξία. Ἐπειτα μοῦ φαινόταν, Ἀριστοφάνη, πὼς τὸν ἔβλεπα ὅπως τὸν παρέστησες σύ, νὰ περιπατῆ δηλαδὴ κ' ἐκεῖ ὅπως κ' ἐδῶ, ὑπερήφανος καὶ λοξοβλέποντας νὰ προσέχη μὲ ἡρεμία καὶ τοὺς δικούς μας καὶ τοὺς ἐχθρούς, μὲ τρόπο πού φανέρωνε στὸν καθένα κι' ἀπὸ πολὺ μακρὰ ἀκόμη, πὼς ἂν κανένας τολμοῦσε νὰ τὸν πλησιάσῃ θὰ ἀποκρούετο γενναῖα. Γι' αὐτὸ ὑπεχώρησε κι' αὐτὸς κι' ὁ Λάχης χωρὶς κίνδυνον· γιατί σχεδὸν πάντα στὸν πόλεμον τοὺς θαρραλέους οὔτε κἂν τοὺς πλησιάζουν, μὰ καταδιώκουν αὐτοὺς πού τὸ βάζουν στὰ πόδια.

Σ' ὅλα αὐτὰ θὰ μπορούσε κανένας νὰ προσθέσῃ γιὰ ἔπαινον τοῦ Σωκράτη κι' ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμάσια. Προκειμένου ὅμως γιὰ κάθε ἄλλη ὑπεροχή, μπορεῖ κανένας ἴσως νὰ τὴν βοῆ καὶ σ' ἄλλους, τὸ νὰ μὴ μοιάζῃ ὅμως κάποιος μὲ κανένα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, μήτε ἀπ' τοὺς ἀρχαίους μήτε ἀπὸ τοὺς τωρινούς, αὐτὸ εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρου θαυμασμοῦ. Μὲ τὸν Ἀχιλλέα λόγου χάριν, πού τόσο ἀνδρεῖος ὑπῆρξε, θὰ μπορούσε νὰ παρομοιάσῃ κανένας καὶ τὸν Βρασίδαν καὶ ἄλλους, καὶ μὲ τὸν Περικλέα πάλιν, τὸν Νέστορα καὶ τὸν Ἀντήνορα καὶ ἄλλους· καὶ ὅλοι ὡστόσο οἱ ἐπιφανεῖς μποροῦν νὰ παραλληλισθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· ἐνῶ τὸ ἀλλόκοτον τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ καὶ σὸ χιρακτῆρα καὶ στὰ λόγια, δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὸ βοῆ ὅσο κι' ἂν σκεφθῆ, σὲ κανένα, οὔτε ἀπ' τοὺς τωρινούς, οὔτε ἀπ' τοὺς ἀρχαίους, ἐκτὸς ἂν τὸν παρομοιάσῃ μὲ ὅ,τι ἐγὼ τὸν παρω-

μοίασα· ὄχι δηλαδή με ἄνθρωπο οἰονδήποτε, ἀλλὰ με Σειληνούς και Σατύρους και αὐτὸν και τὰ λόγια του.

Πρέπει ἀκόμα νὰ προστεθῆ κι' αὐτὸ πὸν παρέλειψα στὴν ἀρχή· ὅτι δηλαδή και οἱ λόγοι του ὁμοιάζουν καταπληκτικὰ με τοὺς Σειληνούς πὸν ἀνοίγονται στὰ δύο. Πράγματι οἱ λόγοι τοῦ Σωκράτη, κατ' ἀρχὰς φαίνονται γελοῖοι σ' ἐκεῖνον πὸν ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἀκούσῃ· γιατί τὸ νόημά τους περιτυλίγεται με λέξεις και ἐκφράσεις πὸν μοιάζουν με δέρμα ἀδιάντροπου Σατύρου. Ὅμιλεῖ δηλαδή γιὰ γαϊδούρια σαμαρωμένα, γιὰ χαλκωματάδες, γιὰ τσαγκάρηδες, και φαίνεται σὰν νὰ λέῃ τὰ ἴδια με τίς ἴδιες λέξεις. Κι' ἔτσι κάθε ἀπειρος και ἀνόητος ἄνθρωπος μπορεί νὰ γελάσῃ περιφρονητικὰ γιὰ τοὺς λόγους του. Ὅταν ὅμως τοὺς δὴ κανέναν ν' ἀνοίγονται και μπαίνει μέσα σ' αὐτοὺς πρῶτα-πρῶτα θὰ βρῆ πὸς εἶναι οἱ μόνοι λόγοι πὸν ἔχουν νόμιμα μέσα, ἔπειτα πὸς εἶναι πάρα πολλοὶ ἐξαίσιοι, θεῖοι, και πὸς περικλείουν πάρα πολλὰ ἀγάλματα ἀρετῆς και πὸς ἀναφέρονται σὲ πάρα πολλὰ ἢ μᾶλλον σ' ἕλα ὅσα πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του αὐτὸς πὸν θέλει νὰ γίνῃ ὠραῖος και καλός.

Γι' αὐτὰ, ὦ ἄνδρες, ἐπαινῶ τὸν Σωκράτη, και τὸν κατηγορῶ ἐπίσης, γιατί συγχρόνως ἐξέθεσα και τοὺς ἐξευτελισμοὺς πὸν ἔπαθα ἀπ' αὐτόν· και δὲν ἔχει μεταχειρισθῆ μόνον ἐμένα μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀλλὰ και τὸν Χαριμίδην τοῦ Γλαύκωνος και τὸν Εὐθύδημον τοῦ Διοκλέους και πάρα πολλοὺς ἄλλους πὸν τοὺς ἐξυπατᾶ σὰν ἐραστής, τάχα και γίνεται ὁ ἴδιος και ἀγαπημένος ἀντὶ ἐραστής. Αὐτὰ τὰ λέω και γιὰ σένα, Ἀγάθων, γιὰ νὰ μὴ γελιέσαι ἀπ' αὐτόν, νὰ πάρῃς μαθήματα ἀπ' τὰ δικὰ μιν παθήματα και νὰ φυλαχθῆς, και νὰ μὴν ἀφήσῃς ὅπως λείει ἢ πικρομία νὰ τὴν πάθῃς πρῶτα σὰ μωρὸ κ' ὕστερα νὰ μάθῃς.

Αὐτὰ εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης και ὄλοι γέλασαν με τὴν ἐλευθεροστομία του και γιατί φαινόταν πὸς ἦταν ἀκόμη ἐρωτευμένος με τὸ Σωκράτη.

—Δὲν μοῦ φαίνεσαι καθόλου μεθυσμένος, εἶπε τότε ὁ Σωκράτης. Γιατί ἀλλοιώτικα, δὲν θὰ προσπαθοῦσες με τόση ἐπιτηδειότητα ν' ἀποκρύψῃς με τίς περιστροφές σου τὸ σκοπὸ γιὰ

τὸν ὁποῖον τὰ εἶπες ὅλα αὐτά· καὶ μόνο στὸ τέλος, τάχα τυχαῖα ἔκαμες λόγο γι' αὐτό· σὰν τάχα ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπες νὰ μὴ τὰ εἶπες μὲ τὸ σκοπὸ νὰ βάλῃς σκάνδαλα μεταξὺ σ' ἐμὲ καὶ στὸν Ἀγάθωνα, ἐπειδὴ ἔχεις τὴ γνώμη πὼς πρέπει ἐγὼ ν' ἀγαπῶ μόνον σένα καὶ ὄχι κανέναν ἄλλον, καὶ ὁ Ἀγάθων πάλιν ν' ἀγαπᾶται μόνον ἀπὸ σένα καὶ ὄχι ἀπὸ κανέναν ἄλλον. Δὲν μᾶς γέλασες ὁμως, καὶ ὅλο σου τὸ δρᾶμα τὸ σατυρικό καὶ σειληνικό φανερώθηκε τὶ σκοπὸ εἶχε. Ἀλλὰ, φίλιτατε Ἀγάθων, ἄς μὴ τοῦ γίνῃ αὐτὴ ἡ χάρη, καὶ νὰ ἔχῃς τὸ νοῦ σου ὥστε κανένας νὰ μὴ μπορέσῃ νὰ βάλῃ σκάνδαλα μεταξὺ μας.

Καὶ ὁ Ἀγάθων εἶπε:

—Καὶ πραγματικά μοῦ φαίνεται πὼς ἔχεις δίκιο. Τὸ συμπέραίνω κ' ἀπ' τὸ ὅτι ξιπλώθηκε ἀνάμεσά μας γιὰ νὰ μᾶς χωρίσῃ. Δὲν θὰ τοῦ περάσῃ ὁμως, γιατί ἐγὼ θ' ἀλλθῶ νὰ ξαπλωθῶ κοντά σου.

—Ἐμπρὸς λοιπόν, ἐπανέλαβεν ὁ Σωκράτης, ἔλα καὶ ξιπλώσου ἐδῶ, ἔλειτ' ἀπὸ μένα.

—ὦ Ζεῦ! ἀνέκραξεν ὁ Ἀλκιβιάδης, τὶ ὑποφέρω πάλι ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο. Τὸ νομίζει χρέος του νὰ εἶναι παντοῦ ἀνώτερός μου. Ἄν ὄχι τίποτε ἄλλο, τοῦλάχιστον ἄφησε τὸν Ἀγάθωνα νὰ ξαπλωθῇ ἀνάμεσά μας.

—Μὰ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, εἶπεν ὁ Σωκράτης· γιατί ἀφοῦ σὺ μ' ἐπαινεσες, πρέπει κ' ἐγὼ νὰ ἐπαινέσω αὐτὸν ποὺ εἶναι δεξιὰ μου. Ἄν λοιπόν ὁ Ἀγάθων ξαπλωθῇ μετὰ ἀπὸ σένα, δὲν σκέπτεται πὼς θὰ μ' ἐπαινήσῃ πάλι, πρὶν ἐπαινεθῇ μᾶλλον αὐτὸς ἀπὸ μένα; Ἄφησε λοιπόν, ὦ δαιμόνιε, καὶ μὴ φθονήσῃς τὸν νέον ἐὰν τὸν ἐπαινέσω· γιατί πολὺ ἐπιθυμῶ νὸ τὸν ἐγκωμιάσω.

—Ἰού. Ἰού! φώναξεν ὁ Ἀγάθων. Ἀλκιβιάδη, μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορῶ νὰ μείνω ἐδῶ, μὰ θ' ἀλλάξω θέση γιὰ νὰ ἐπαινεθῶ ἀπὸ τὸ Σωκράτη.

—Τὰ ἴδια τὰ συνηθισμένα, εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὅταν ὁ Σωκράτης εἶναι παρών, κανένας ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ ἔλθῃ σ' ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ὁμορφους. Καὶ τώρα ἀκόμα πόσο εὐκολῆ

και πόσο καλή πρόφαση βρήκε, για να πάη αυτός ἐδῶ δίπλα του.

‘Ο Ἀγάθων λοιπὸν σηκωνόταν για να πάη κοντά στο Σωκράτη’ μὰ ἔξαφνα ἔφθασε στὴν πόρτα μιὰ μεγάλη πιερέα ἀπὸ εὐθυμουῦντας ἀνθρώπους, και ἀφοῦ βρήκαν ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα, γιατί κάποιος ἔβγαине τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἐπροχώρησαν κατ’ εὐθείαν μέσα και ξαπλώθηκαν κοντὰ στοὺς ἄλλους. Ἀπὸ τότε ἔγινε γενικὸς θόρυβος, κάθε τάξη ἔλειψε κ’ ἀναγκάσθηκαν ὅλοι νὰ πίνουν πάρα πολὺ κρασί. Ὁ Ἐρυξίμαχος και ὁ Φαῖδρος, ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀριστόδημος, ἔφυγαν. Κι’ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀποκοιμήθηκε και καθὼς ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων νυκτῶν, κοιμήθηκε πάρα πολὺ. Καὶ ξύπνησε στὰ χαράμματα· εἶχαν λαλήσει πιά οἱ πετεινοί. Κι’ ὅταν ξύπνησεν εἶδε πὼς οἱ ἄλλοι ἢ ἐκοιμοῦντο ἢ εἶχαν φύγει και μόνοι ὁ Ἀγάθων, ὁ Ἀριστοφάνης και ὁ Σωκράτης ἦσαν ξύπνιοι ἀκόμα κ’ ἔπιναν ἀπὸ μιὰ μεγάλη κανάτα. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὠμιλοῦσε ὁ Σωκράτης. Καὶ τὶς λεπτομέρειες τῆς συζητήσεως ὁ Ἀριστόδημος εἶπε πὼς δὲν τὶς θυμόταν, και γιατί δὲν τὴν παρακολούθησε ἀπ’ τὴν ἀρχὴ και γιατί μισοῦσταξε ἀκόμα. Τὸ οὐσιῶδες ὅμως, εἶπεν, ἦταν πὼς ὁ Σωκράτης εἶχεν ἀναγκάσει τοὺς ἄλλους δύο νὰ συμφωνήσουν, πὼς ὁ ἴδιος ἀνδρας ἔχει τὴν ἰκανότητα πρὸς σύνθεσιν κωμωδίας και τραγωδίας και πὼς ἐκεῖνος πού κατέχει τὴν τέχνη τοῦ τραγωδοποιοῦ εἶναι και κωμοδοποιός. Εὐρισκόμενοι λοιπὸν αὐτοὶ στὴν ἀνάγκη νὰ συμφωνήσουν σ’ αὐτὰ και μὴ παρακολουθοῦντες πολὺ συζήτηση, ἄρχισαν νὰ νυσταῶζουν. Καὶ πρῶτος ἀποκοιμήθηκε ὁ Ἀριστοφάνης, ἔπειτα ὁ Ἀγάθων ὅταν ξημέρωνε. Καὶ ὁ Σωκράτης, ἀφοῦ τοὺς ἀποκοίμησε, σηκώθηκε κ’ ἔφυγε συνοδευόμενος, ὅπως συνήθως ἀπ’ τὸν Ἀριστόδημο. Κι’ ἀφοῦ πῆγε στὴ Λύκειον πλῆθθηκε, πέρασεν ἐκεῖ ὅπως και ἄλλοτε τὴν ὑπόλοιπη μέρα και κατὰ τὸ βράδυ πῆγε ν’ ἀναπαυθῆι στὸ σπίτι του.

Τ Ε Λ Ο Σ